

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในหมู่บ้านช้างในพื้นที่กลุ่ม
จังหวัดอีสานตอนใต้เพื่อการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ

A study of tourism efficiency in Elephant villages in South Isan

in order to link with other tourism

โดย สันติ ปานน้อย และคณะ

เมษายน 2550

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในหมู่บ้านช้างในพื้นที่กลุ่ม
จังหวัดอีสานตอนใต้เพื่อการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ

A study of tourism efficiency in Elephant villages in South Isan
in order to link with other tourism

คณะผู้วิจัย

1. สันติ	ปานน้อย	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
2. ชาวลิต	สิมสวย	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
3. บุญยแสนอ	ตรีวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ชุดโครงการธนาคารข้อมูลเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่
อย่างยั่งยืนกลุ่มจังหวัดอีสานใต้

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้เลยหากขาด แรงหนุนเสริมจากหลายภาคส่วน ซึ่งถ้าหากข้าพเจ้าและคณะนักวิจัย ได้กล่าวของขอนและกล่าวอ้างไม่ทั่วถึง ก็กราบขออภัยไว้ ณ.ที่นี้เป็นอย่างสูง และหากมีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าและคณะนักวิจัย ขอน้อมรับคำติชมต่างเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข งานวิจัยดังกล่าวให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จไปด้วยดี นั้นท่านแรกคือ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง ซึ่งท่านกรุณาเสียสละเวลาของท่านมาดูแลนักวิจัย ในโครงการของท่านให้มีความรอบครอบในการทำงาน การคิด การเขียน ตลอดจนกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ และขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้ให้โอกาสในการแสวงหาความรู้ทางด้านนี้ ซึ่งปัจจุบันจะหาองค์กรใดมาให้การสนับสนุนเช่นนี้ยากเต็มทน ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่ได้ให้โอกาสแก่นักวิจัยหน้าใหม่อย่างเรา ให้มีสถานที่ในการดำเนินงานวิจัยขึ้นนี้ ให้สำเร็จไปด้วยดี และขอขอบคุณท่านคณะบดีที่ท่านเข้าใจเราในการทำงานวิจัย ถึงความเหนื่อยยากซึ่งต้องใช้เวลาหลังจากการสอนมาทำงานวิจัย ขอขอบคุณศูนย์คชศึกษา อำเภอท่าตูมจังหวัดสุรินทร์ ที่กรุณาเอื้อเฟื้อสถานที่ต้อนรับ และให้ข้อมูลแก่นักวิจัย ขอขอบคุณคุณตาสอง อบอุ้น หมอช้างที่มีความชำนาญเรื่องช้างมามากกว่า 50 ปี ที่ได้กรุณาให้ความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมของช้างอย่างแท้จริง

และขอขอบพระคุณท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่ได้กรุณาพกรามาโดยตลอดในทุกๆด้าน ตลอดจนเพื่อคณาจารย์ทุกท่านที่คอยถามไถ่ด้วยความห่วงใยเป็นประจำ และหากแม้ไม่ได้กล่าวอ้างถึงบุคคลท่านใดที่มีบุญคุณต่อการทำงานวิจัยขึ้นนี้ ข้าพเจ้าและคณะทำงานวิจัยขอกราบขออภัยไว้ ณ.ที่นี้เป็นอย่างสูง

สันติ ปานน้อย

เซาวลิต สิมสวย

บุญย์เสนาอ ตริวิเศษ

๓๐ เมษายน ๒๕๕๐

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การท่องเที่ยวในเชิง Long Stay ถือว่าเป็น โครงการอันหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวสัมผัสกับ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ ในท้องถิ่นนั้นโดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาที่นานพอสมควรตามที่นักท่องเที่ยวกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในหมู่บ้านข้าง ก็เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบระยะยาวได้ (Long Stay Program) เพราะเท่าที่สังเกต พบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในหมู่บ้านข้างมักจะมาเที่ยวชมโดยใช้ระยะเวลาหลายวันหลายสัปดาห์หรืออาจเป็นเดือนเป็นปี และหมู่บ้านข้างโดยส่วนใหญ่จะมีอยู่ตามเส้นทางอารยธรรมขอมซึ่งอยู่ในชุมชนเขตพื้นที่อีสานตอนใต้ จะมีการเลี้ยงช้างอยู่ในชุมชนหลายชุมชนแต่ก็เป็นลักษณะการเลี้ยงที่กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น หมู่บ้านละ 2 – 3 ครวเรือนบ้าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงช้างของชุมชนในแต่ละจังหวัด ถือว่าเป็นลักษณะการเลี้ยงที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาช้านานและมีประวัติที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อพิสูจน์ว่า หมู่บ้านข้างสามารถจัดเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่ โดยการศึกษาถึง ประวัติ การเป็นอยู่ การพัฒนาที่พักสำหรับคนเดินทาง และสนใจว่า หมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้
2. เพื่อทราบถึงศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้
3. เพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์พึ่งพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

ผลสืบเนื่องของงานวิจัย

ที่	ผลที่ได้รับ	บรรลุมัตถุประสงค์ข้อที่	โดยทำให้
	1. ทราบแหล่งที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ ซึ่งมีชุมชนนี้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่จังหวัด บุรีรัมย์ สุรินทร์ เป็นส่วนใหญ่	1. เพื่อทราบถึงพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้	ทำให้ทราบเส้นทางการท่องเที่ยวในอีสานใต้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น โดยนำไปเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี
	2. ทำให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาในชุมชนเลี้ยงช้างดีขึ้น ได้แก่ การขาดแคลนอาหารช้าง การขาดการส่งเสริมที่เป็นระบบจึงทำให้ชุมชนดังกล่าวไม่เข้มแข็งพอ การขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ ก่อให้เกิดความขัดแย้งของผู้นำท้องถิ่น 3. ซึ่งจุดแรกที่ต้องแก้ไขเร่งด่วนคือการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้นำท้องถิ่น จึงจะนำไปสู่การแก้ไขด้านอื่นๆได้	2. เพื่อทราบถึงศักยภาพ และอุปสรรคของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้	ส่งผลให้เกิดการร่วมประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา ในด้านการหาแหล่งน้ำ และอาหารให้ช้าง ในระยะสั้นและมีการวางแผนในระยะยาว ระหว่างการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา โดยออกเป็นนโยบายกลุ่มจังหวัดว่า สุรินทร์จะดูแลช้าง บุรีรัมย์จะเป็นแหล่งอาหารช้าง
	4. ทราบโอกาสในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เช่น หากมีการพัฒนาชุมชนเลี้ยงช้าง คาดว่า จะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ได้ดีขึ้น และเกิดการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบของพืชอาหารช้าง และเกิดการศึกษาวิจัยในด้านสมุนไพรรักษาช้างเป็นอย่างไร เป็นต้น	3. เพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์พึ่งพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน	เกิดการทดลองปลูกพืชในพื้นที่สาธารณะประมาณ 600 ไร่ บริเวณริมน้ำมูล จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนด้านอื่นยังไม่นำไปสู่การปฏิบัติ

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เมื่อทราบตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้าง จะส่งผลต่อการวางแผนการพัฒนาเส้นทางการเข้าถึงชุมชนเลี้ยงช้างดังกล่าวอย่างเป็นระบบในอนาคต ซึ่งจะทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีการพัฒนาทางด้านกายภาพขึ้นมาในอนาคต
2. จากข้อเสนอแนะ สามารถนำเอาไปสู่แนวทางการทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับ องค์ความรู้เกี่ยวกับช้าง เช่น สมุนไพรเกี่ยวกับช้าง วิธีการฝึกช้าง พิธีการปะกำช้าง เครื่องประกอบพิธีปะกำช้าง พิธีกรรมเกี่ยวกับช้าง การดูแลลักษณะของช้าง เป็นต้น
3. จะต้องเร่งสร้างเร่งสร้างสื่อสาธารณะสัมพันธ์ให้มากช่องทางขึ้นและต่อเนื่อง หลายภาษา เพราะในวารสาร Guild Book ของต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน ภาษาญี่ปุ่น และอื่นๆ ยังไม่พบว่ามีการศึกษาชุมชนเลี้ยงช้างของเราอยู่เลย
4. นอกจากนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบจ. ควรต้องเร่งจัดการกับปัญหาการนำช้างมาขึ้นทะเบียนแล้วไม่อยู่ในพื้นที่ และควรต้องเร่งผลักดันให้มีการจัดการช้างในพื้นที่ โดยคนในพื้นที่เองเป็นผู้บริหารจัดการ ซึ่งอาจออกมาในรูปแบบของคณะกรรมการและเลือกตัวแทนขึ้นมาบริหารจัดการกันเอง
5. จะต้องเชื่อมโยงเครือข่ายทุกด้านระหว่างชุมชนเลี้ยงช้างใกล้เคียงเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร สร้างความร่วมมือ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน
6. ด้านสิ่งแวดล้อมปัจจุบันพบว่าในระดับเมืองนี้กำลังจะประสบกับวิกฤตการณ์ด้านแหล่งน้ำ ป่าไม้ แหล่งอาหารของช้าง เนื่องจากช้างรับประทานอาหารวันละ 200 กิโลกรัมต่อวันต่อตัว ซึ่งเมื่อคิดเป็นตัวเลขและปริมาณก็จะทำให้ช้างขาดอาหารได้เมื่อช้างมาอยู่รวมกันเพิ่มขึ้น ดังนั้นจากผลการศึกษาวินิจฉัยขึ้นนี้พบว่า มีความจำเป็นต้องส่งเสริมการปลูกพืชที่เป็นอาหารของช้าง โดยรัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้รับประกันราคาซื้อ-ขาย ให้เกิดความเป็นธรรม

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ	RDG4950074
ชื่อโครงการ	การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในหมู่บ้านข้างในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้ เพื่อการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ
ชื่อนักวิจัย	สันติ ปานน้อย 1, เซาวลิต สิมสวอย 2, เสนอ ตริวิเศษ 3, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
E- mail	simchaow@hotmail.com , Chowa@Thaimail.com
ระยะเวลาโครงการ	1 มีนาคม 2549 – 31 พฤษภาคม 2550

การศึกษาวิจัยชุมชนเลี้ยงช้างในอีสานใต้ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ เพื่อทราบถึงศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ และเพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองการปกครองในท้องถิ่น เมื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์โดยใช้เวทีกระบวนการมีส่วนร่วมจาก 3 ฝ่ายด้วยกัน ได้แก่ ฝ่ายชุมชนประกอบด้วย ผู้เลี้ยงช้างหรือควานช้าง ตัวแทนชาวบ้าน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น ภาครัฐท้องถิ่น ฝ่ายนักวิชาการประกอบด้วย พระที่ศึกษาเรื่องช้าง อาจารย์มหาวิทยาลัย และฝ่ายผู้นำท้องถิ่นประกอบด้วย นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น หลังจากมีการทำเวทียุทธศาสตร์แล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ SWOT Analysis และการวิเคราะห์ทางด้าน Site Analysis ซึ่งจะส่งผลให้ได้ข้อเท็จจริงที่แม่นยำยิ่งขึ้น ดังจะมีข้อสรุปผลดังต่อไปนี้

1.1 พื้นที่จังหวัดสุรินทร์

- 1.1.1 คือ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.2 คือ ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.3 คือ ชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.4 คือ ชุมชนบ้านท่าลาด ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

1.2 พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

- 1.2.1 คือ ชุมชนบ้านโพนเงิน ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.2 คือ ชุมชนบ้านโนนยาง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.3 คือ ชุมชนบ้านท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.4 คือ ชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ต.ชุมแสง อ.ปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

1.3 พื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

บ้านค่ายหมื่นแผ้ว ตำบลบ้านค่าย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

1.4 พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

(ไม่มีชุมชนเลี้ยงช้าง)

1.5 พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

(ไม่มีชุมชนเลี้ยงช้าง)

1.6 พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

(ไม่มีชุมชนเลี้ยงช้าง)

พบว่าชุมชนที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ในเขตอีสานตอนใต้ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีศักยภาพสูงสุด รองลงมาได้แก่ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามลำดับจากมากไปน้อย เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่มากที่สุด มีศูนย์คชศึกษาที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นที่รวบรวมช้างในจังหวัดสุรินทร์ และเป็นศูนย์ควบคุม กำกับดูแลช้างในทุกด้าน ขณะเดียวกันในชุมชนมีการสืบทอดด้านประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนหลายด้าน ได้แก่ การทอผ้า พื้นบ้าน พิธีกรรมกรเช่นไหว้ผีปู่ตา พิธีกรรมปะกำช้าง เทคนิควิธีการฝึกช้างแบบโบราณ(ส่วย) สมุนไพรที่รักษาโรคของช้าง ลักษณะของช้าง ตลอดจนลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวส่วยที่เลี้ยงช้างก็มีลักษณะที่โดดเด่นกว่าชุมชนอื่นๆ ได้แก่ บ้านพักอาศัยจะมีFunction ภายในบ้านที่เล่นระดับไม่มีการกันห้องและบริเวณเชิงชายมีการต่อออกมาคลุมพื้นที่ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ช้างอยู่อาศัยในบริเวณข้างบ้าน นอกจากนั้นในบริเวณบ้านพักอาศัย ปรกติจะประกอบไปด้วยบ้านพักอาศัย และยุงข้าวเท่านั้น แต่ชุมชนดังกล่าวจะต้องมีเรือนปะกำ(ศาลปะกำ)อยู่ในบริเวณบ้าน และมีพื้นที่ลานเปิดโล่งเพื่อเป็นที่พักช้างหรือฝึกช้าง นอกจากนั้นยังต้องมีพื้นที่ปลูกพืชที่เป็นอาหารทั้งคนและสัตว์ ได้แก่ พืชพวกอ้อย หม่อน สับประรด กระถิน มะม่วง อื่นๆเป็นต้น ส่วนในด้านทัศนคติที่มีต่อนักท่องเที่ยว นั้น ชาวบ้านในชุมชนรู้สึกคุ้นเคยกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพำนักเป็นเวลานานๆ ซึ่งทุกคนจะช่วยกันต้อนรับและแนะนำในด้านต่างๆให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนเกิดความภูมิใจ แต่สิ่งที่ยังต้องปรับปรุงและควรต้องเร่งดำเนินการเป็นประเด็นแรกคือ การสร้างความสามัคคีในหมู่ของผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าหากผู้นำท้องถิ่นอ่อนแอและขัดแย้งกัน ก็จะส่งผลให้ชุมชนดังกล่าวมีแต่ความถดถอยและจะนำไปสู่การล่มสลายลงในที่สุด

ABSTRACT

Project Code: No.RDG4950074

Project Title: A study of tourism capacity in Elephant villages in the Lower
Northeastern Part of Thailand

Investigators: Mr.Santi Pannai
Mr. Choaw Simsiew
Mr. Bunsaner Treeviset
Buriram Rajbhat University

Email Address Santi_ribr@hotmail.com

Project Duration: 1 Jun, 2006 - 30 May, 2007

The objectives of this research were to know, the area of Elephant village in the lower Northeastern Part of Thailand, the capacity of Elephant village in the managing of tourism as a Long Stay including the tendency and strategies strengthening stably the strange of tourism development and management liking with the neighbor country. The researcher collected various data such as the physics, economic, society and politic etc, used the three focus groups as the groups of community consisted of persons keeping the elephant or mahouts, representative of villager, entrepreneurs in the locality and philosopher of locality, the groups of educator consisted of the monks studying the elephant, lecturer in University and the groups of local leader consisted of the local politician, village chief etc,. After an above activity, the researcher analyzed all data by used SWOT Analysis and Site Analysis. The surveyed area categorized two provinces as in Surin Province the community of village named Taklang, Krapho and Sala Tambon Krapho, Amphure Tatoon and the community of Talad Village, Tabon Srinarong, Amphure Chumponburi, in Buriram the community of Village named Phonngen, Tayang and Tamueng, Tambon Tamueng, Amphure Satuk and the Village named Tungpho, Tambon Chumsang, Amphure Pakham.

The results were found that the highest capacity of community for traveling as a Long Stay, **tourism capacity in Elephant villages** , that is, the village of Taklang in Surin,

second was the village Krapho and Sala in Surin, because there communities had a lot of elephant and the centre of elephant education located here as well as the centre of elephant control. In these communities, there were many cultures such as the weaving of local cloth, ceremony of ghost, ceremony of elephant worshipping, technique of elephant training, the herb of elephant remedy as well as the infrastructures such as recreations, road, good welcoming. In these communities there were the recreations called Home Stay, where the tourists could rest in long time about 1 and 2 weeks. The nature of each home was the same one; the lower home was the empty place for keeping the elephant and there was the elephant's home. On other hand, there was the place cultivating the vegetables for elephant and human. In the viewpoint toward the tourist, they felt to be familiar with the Long Stay of tourists and everybody welcomed well. However, they should improve the making of unity in the community, because this thing was an importance of development.

: Tourism capacity in Elephant villages

สารบัญ

บทที่ 1	หน้า
บทนำ	
1.1. หลักการและเหตุผล	1
1.2. วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.3. คำถามการวิจัย	3
1.4. เป้าหมายการวิจัย	4
1.5. แผนงานของโครงการ	4
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
1.7. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	5
1.8. นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2	
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 บทนำ	7
2.2 แนวคิดและทฤษฎี	7
2.3 วรรณกรรมที่เกี่ยวกับช้างและหมู่บ้านช้าง	19
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
บทที่ 3	
วิธีการดำเนินงานวิจัย	
3.1 การดำเนินงานวิจัย	31
3.2 ศึกษาพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานใต้	32
3.3 ศึกษาศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานใต้	36
3.4 การศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งฯ	75
บทที่ 4	
ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
4.1 บทนำ	80
4.2 ผลการศึกษารายงานวิจัย	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 ข้อเสนอแนะ	86
4.4 สรุปผล	87
4.5 แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	89
บทที่ 5	
สรุปผลการวิจัย	
5.1 บทนำ	92
5.2 หลักการและเหตุผล	92
5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	93
5.4 วิธีการดำเนินงานวิจัย	95
5.5 ผลการศึกษ	96
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก ก. ประมวลภาพเกี่ยวกับชุมชนเลี้ยงช้าง	102
ภาคผนวก ข. บทความงานวิจัย	108
ภาคผนวก ค. ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์	114
ภาคผนวก ง. ประวัติผู้วิจัย	123

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3.1 แสดงกระบวนการดำเนินงานวิจัยในภาพรวมทั้งเรื่อง	31
ภาพที่ 3.2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานใต้	35
ภาพที่ 3.3 ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้	42
ภาพที่ 3.4 แสดงที่ตั้งของช้างอำเภอสตึก และอำเภอท่าตูม	47
ภาพที่ 3.5 แสดงที่ตั้งชุมชนเลี้ยงช้าง ในอำเภอปะคำ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	54
ภาพที่ 3.6 ในชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	56
ภาพที่ 3.7 ในชุมชนบ้านลุงปลาตุก ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์	57
ภาพที่ 3.8 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในจังหวัดบุรีรัมย์	58
ภาพที่ 3.9 แสดงศูนย์คชศึกษา บ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จ.สุรินทร์	63
ภาพที่ 3.10 ภาพถ่ายสุสานช้างวัดป่าอาเจียง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์	69
ภาพที่ 4.1 แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานใต้	81

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 แผนงานของโครงการ	4
ตารางที่ 2.1 การเกี่ยวเนื่องกันระหว่างช้างกับมนุษย์	22
ตารางที่ 3.1 สรุปผลสำรวจแบบสัมภาษณ์ในชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ปี 2550	38
ตารางที่ 3.2 สรุปผลการประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในจังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์	39
ตารางที่ 3.3 สถิติของหมู่บ้านเลี้ยงช้าง ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์	54
ตารางที่ 3.4 สถิติช้างของหมู่บ้านตากกลาง และหมู่บ้านใกล้เคียง	66
ตารางที่ 3.5 ตารางแสดงประเด็นการวิจัยทางด้านท่องเที่ยวและข้อค้นพบ	76
ตารางที่ 3.6 แสดงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่นๆ	78
ตารางที่ 4.1 แสดงความสัมพันธ์ของยุทธศาสตร์กับหน่วยงานเชิงพื้นที่ในระดับต่างๆ	83
ตารางที่ 4.2 แสดงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่นๆ	84
ตารางที่ 5.1 แสดงแนวทางและรูปแบบการดำเนินการที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานในหลายระดับ	99

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ตลาดการท่องเที่ยวในโลกปัจจุบันนี้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และอยู่ในอัตราค่อนข้างสูงจากการพยากรณ์ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) คาดว่าในปี 2563 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศเป็นจำนวนกว่า 1.5 พันล้านคน ยุโรปจะยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้คนนิยมเดินทางไปเยี่ยมเยียนมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ส่วนแบ่งทางการตลาดของยุโรปจะลดลงซึ่งทำให้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในเอเชียแปซิฟิก มีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมเยียนเพิ่มขึ้นและยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเป็นอันดับ 2 ของโลก โดยจะมีนักท่องเที่ยวถึง 397 ล้านคน อัตราการเติบโตเฉลี่ยประมาณร้อยละ 6.5 ต่อปี

ประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวจุดหมายปลายทาง (Destination) หนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาเยี่ยมเยียน ส่วนแบ่งทางการตลาดการท่องเที่ยวที่ไทยจะได้รับนั้นคาดว่าจะสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมเยียนประเทศไทยประมาณ 37 ล้านคน เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 6.9 ส่วนกระแสการท่องเที่ยวโลก นอกจากจะเป็นเรื่องของความบันเทิงเฟลิดเฟลิน ความตื่นเต้น ที่ต้องมีสาระแล้วประเด็นในเรื่องความมั่นคงปลอดภัย ความสะอาด สุขอนามัย และความพอใจก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกัน

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เห็นความสำคัญ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บทบาทที่เด่นชัด บทบาทหนึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็คือ บทบาทด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นแหล่งทำรายได้ที่สำคัญให้กับประเทศในลำดับต้น โดยเฉพาะการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

การท่องเที่ยวนั้นมีหลายรูปแบบ แต่มีการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจยิ่งนักและสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นที่ประเทศไทยได้ โดยเฉพาะในเขตอีสานตอนใต้ เพราะนักท่องเที่ยวหลายคนไม่ต้องการที่จะท่องเที่ยวแบบระยะสั้น แต่ต้องการแบบระยะยาว ทั้งนี้เพื่อให้มีส่วนร่วมในด้านการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเช่น ประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมต่างๆ การผลิต สินค้า เป็นต้น การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้เรียกว่า การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว (Long Stay)

เมื่อก้าวถึง การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว (Long Stay) นั้น หลายๆ ฝ่าย ให้คำจำกัดความของ Long Stay แตกต่างกันไป บริษัท Northern Heritage Valley ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) ว่า การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว คือ การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็น

จุดหมายปลายทางให้นักท่องเที่ยวมาอาศัยอยู่เป็นเวลานาน ซึ่งหมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่ 2 สัปดาห์ จนถึง 2-3 เดือน หรือ 2-3 ปี โดยทั่วไปแล้วการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีความหมายโดยนัยว่า เป็นการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้เกษียณอายุ หรือผู้ที่มีฐานะดี ตามความหมายนี้เองธุรกิจการท่องเที่ยวผ่านกระยะยาวจะดูเหมือนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยทั่วไป แต่ที่แตกต่างคือ การท่องเที่ยวผ่านกระยะยาวนี้จะต้องมีการพัฒนาสิ่งเหล่านี้เพิ่มขึ้น

- การจัดเตรียมที่พักอาศัยที่ได้มาตรฐานสากล และมีราคาไม่แพงมากจนเกิน

- การจัดเตรียมที่พักอาศัยที่เพียบพร้อมไปด้วยเครื่องอำนวยความสะดวก ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ที่พำนักกระยะยาว

- การจัดเตรียมและการรวบรวมเครื่องอำนวยความสะดวกด้านการดูแลสุขภาพ

- กิจกรรมต่างๆ ที่ไม่เพียงแค่ออกกำลังกาย และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แต่เพื่อจิตใจ ร่างกาย และจิตวิญญาณด้วย

- สนับสนุนการพำนักกระยะยาวในเรื่อง การคมนาคม,ภาษา,การสื่อสาร,วิชา,การธนาคาร,การซื้อของ และการพัฒนาตนเอง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวในเชิง Long Stay ถือว่าเป็น โครงการอันหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวสัมผัสกับ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ ในท้องถิ่นนั้นโดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาที่นานพอสมควรตามที่นักท่องเที่ยวกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในหมู่บ้านช้าง ก็เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบกระยะยาวได้ (Long Stay Program) เพราะเท่าที่สังเกต พบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในหมู่บ้านช้างมักจะมาเที่ยวชมโดยใช้ระยะเวลาหลายวัน หลายสัปดาห์หรืออาจเป็นเดือนเป็นปี และหมู่บ้านช้างโดยส่วนใหญ่จะมีอยู่ตามเส้นทางอารยธรรมขอมซึ่งอยู่ในชุมชนเขตจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์

หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่ ม.ที่ 9 และ 13 บ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม อยู่ห่างจากจังหวัดสุรินทร์ไปทางทิศเหนือ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 214 (สุรินทร์-ร้อยเอ็ด) ก่อนถึงอำเภوتاตูม จะมีทางแยกซ้ายตรงหลักกิโลเมตรที่ 36 เข้าปากทางบ้านกระโพ ตรงเข้าไปตามถนนลาดยางอีกประมาณ 22 กิโลเมตร ก็จะถึงเขตหมู่บ้านพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตนี้จะเป็นที่นาและป่าละเมาะสลับกับป่าโปร่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนานาชนิด บริเวณนี้จึงเหมาะสำหรับการเลี้ยงช้างอย่างที่สุด

ชาวบ้านตากกลางดั้งเดิมเป็นชาวส่วยหรือกวยหรือกวย ที่มีความชำนาญในการคล้องช้างป่า ฝึกหัดช้าง และเลี้ยงช้าง ส่วนมากต้องเดินทางไปคล้องช้างบริเวณชายแดนต่อเขตประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ปัจจุบันสภาวะการเมืองระหว่างประเทศทำให้ชาวบ้านตากกลางไม่สามารถไปคล้องช้างเช่นแต่ก่อนได้ แต่ชาวบ้านตากกลางยังคงเลี้ยงช้างและฝึกช้างเพื่อไปร่วมแสดงในงานช้างของจังหวัดทุกปี การเลี้ยงช้างของชาวบ้านตากกลางไม่เหมือนการเลี้ยงช้างไว้เป็นเพื่อน นอกจากร่วมขายคาเดียวกับตน ดังนั้นถ้าท่านได้ไปที่

บ้านตากกลาง นอกจากจะได้เห็นสภาพโรงช้างดังกล่าวแล้ว ยังจะได้สัมผัสการดำรงชีวิตของชาวช่วยพร้อม ทั้งจะได้พบปะพูดคุยกับหมอช้างที่มีประสบการณ์ในการคล้องช้างมาแล้วหลายครั้งได้ตลอดเวลา และยัง สามารถเดินทางชมจุดบริเวณที่แม่น้ำชีและแม่น้ำมูลไหลมารวมกัน ซึ่งห่างออกไปเพียง 3 กิโลเมตร มีทัศนียภาพที่งดงามน่าพักผ่อนหย่อนใจและชวนให้ศึกษาในเชิงของธรรมชาติด้วย ปัจจุบันมีช้างอยู่ใน หมู่บ้านประมาณ 180 เชือก

นอกจากนี้ทางจังหวัดยังได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ช้างขึ้นในหมู่บ้านด้วย โดยได้รับงบประมาณ สนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเก็บรวบรวมประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับช้าง อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการคล้องช้าง และให้ความรู้ในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับช้าง และจะมีการแสดงช้างให้ชม เป็นประจำทุกวันเสาร์ วันละ 1 รอบ เวลา 09.30-11.00 น. ที่บริเวณลานแสดงของศูนย์ศึกษา อัตราค่า เข้าชม ชาวไทยคนละ 50 บาท ชาวต่างประเทศ คนละ 100 บาท ติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมและ จองการแสดงล่วงหน้าได้ที่ ผู้จัดการศูนย์ศึกษา หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ โทร.044-512925 และที่ ผู้ใหญ่ประภิต กลางพัฒนา ผู้ใหญ่บ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม โทร.081-9991910,081-9675015 หรือที่ว่าการอำเภอท่าตูม โทร.044-591141,044 - 591058

และในเขตจังหวัดบุรีรัมย์นั้นจะมีการเลี้ยงช้างอยู่ในชุมชนหลายชุมชนแต่ก็เป็นลักษณะการเลี้ยง ที่กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น หมู่บ้านละ 2 - 3 ครัวเรือนบ้าง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงช้าง ของชุมชนในแต่ละจังหวัด ถือว่าเป็นลักษณะการเลี้ยงที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาช้านานและมี ประวัติที่น่าศึกษายิ่งนัก ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อพิสูจน์ว่า หมู่บ้านช้างสามารถจัดเป็น ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่ โดยการศึกษาถึง ประวัติ การเป็นอยู่ การพัฒนาที่ พักสำหรับคนเดินทาง และสนใจว่า หมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพในการจัดรูปแบบการ ท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อทราบถึงพื้นที่ที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้
- 2.2 เพื่อทราบถึงศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์พึ่งพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการ ท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

3. คำถามการวิจัย

- 3.1 ชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ตั้งอยู่ในพื้นที่ใดบ้าง
- 3.2 ชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้มีศักยภาพเพียงพอในการรองรับการท่องเที่ยว ในรูปแบบ

Long Stay ได้หรือไม่อย่างไร

- 3.3 ยุทธศาสตร์พึ่งพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ที่กลุ่ม อีสานได้สู่ความยั่งยืน มียุทธศาสตร์รูปแบบที่เหมาะสมเป็นอย่างไร

4. เป้าหมายการวิจัย

- 4.1 มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของจำนวนหมู่บ้านช้าง จำนวนประชากรช้างที่มีอยู่ในพื้นที่เขตอีสาน ตอนใต้
- 4.2 ได้ประเด็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาหมู่บ้านช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ
- 4.3 มีรูปแบบการพัฒนาทางเลือกอื่นๆที่เหมาะสมในการพัฒนาหมู่บ้านช้าง

5. แผนงานของโครงการ

ระยะเวลา	กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
เดือนที่ 1-6	- ศึกษาเอกสารเผยแพร่ทาง Web Site - ศึกษาเอกสาร ตำราวิชาการ - จัดทำแบบสอบถาม - พินิจแบบสอบถามจากผู้ เชี่ยวชาญ - นำแบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ - วิเคราะห์ข้อมูล	ทราบถึงสภาพทั่วไปของ ชุมชน เลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ว่ามีอยู่ที่ใดบ้าง
เดือนที่ 7-12	- สำรวจข้อมูล - สัมภาษณ์เชิงลึก - ทำการสรุป สังเคราะห์ข้อมูลจัดทำ รูปเล่มฉบับสมบูรณ์	- ทราบถึงศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ที่จะพัฒนา ให้เป็นการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด - ทราบถึงแนวทางและยุทธศาสตร์ พึ่งพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดย เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทราบถึงสถานที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้
- 6.2 ทราบถึง ศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ในเขตกลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้
- 6.3 ทราบแนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

7. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 7.1 เผยแพร่งานวิจัยในเว็บไซต์สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัย
- 7.2 นำผลการวิจัยตีพิมพ์ในวารสารการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาแล้วเผยแพร่ไปตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ พร้อมกับนำไปมอบให้กับเจ้าของที่ประกอบการตามแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ทำการสำรวจ
- 7.3 เอกสารงานวิจัยฉบับสมบูรณ์จะมอบให้แก่ห้องสมุดในมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าและศึกษาของอาจารย์ นักศึกษาและผู้สนใจต่างๆ
- 7.4 เอกสารงานวิจัยฉบับสมบูรณ์มอบให้แก่อาจารย์โปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อการสอน

8. นิยามศัพท์เฉพาะ

- 8.1 **ศักยภาพ** หมายถึง ภาวะแฝง พลังความสามารถที่มีอยู่ในบุคคล อำนาจหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้
- 8.2 **ศักยภาพการท่องเที่ยว** หมายถึง ความสามารถของหมู่บ้านช้างในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ในการรองรับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยศึกษาจากลักษณะทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม (วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต ค่านิยม) สิ่งแวดล้อม และการปกครอง
- 8.3 **หมู่บ้านช้างหรือ ชุมชนเลี้ยงช้าง** หมายถึง ชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ชัยภูมิ อุบลราชธานี) ที่มีการสืบทอดวิถีชีวิตการเลี้ยงช้างมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
- 8.4 **การเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ** หมายถึง การศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาหมู่บ้านช้างในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ให้สัมพันธ์การการท่องเที่ยวในลักษณะอื่น ๆ เช่น

- 8.5 **การเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน** หมายถึง การต่อเชื่อมทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และนโยบายของรัฐ ให้สามารถถ่ายเทถึงกันและกันอย่างสะดวก และเกิดความคล่องตัวที่สุด
- 8.6 **ยุทธศาสตร์พึ่งพา** หมายถึง นโยบายระดับท้องถิ่นหรือชุมชน มีความต้องการปัจจัยพื้นฐานด้านใด ที่จะส่งผลให้ชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นมีความเข้มแข็ง อยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างแท้จริง ซึ่งอาจจะต้องปัจจัยภายนอกอื่นๆ(พึ่งพา)เข้ามาช่วยเสริมรูปแบบต่างๆ อันจะเกื้อหนุนให้เกิดความเข้มแข็งยืนอยู่ได้ด้วยตนเองได้ในที่สุด
- 8.7 **การท่องเที่ยวแบบ Long Stay** หมายถึง การพำนักระยะยาว (Long Stay) เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยมีระยะเวลาในการพำนักตั้งแต่ 2 สัปดาห์ขึ้นไป ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่สูงอายุโดยมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ศูนย์ประสานงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว, 2545 หน้า 14.)
- 8.8 **ปางช้าง** หมายถึง ศูนย์ หรือสถานที่ หรือบริเวณ ให้การดูแลช้างทุกด้าน ได้แก่ ที่พัก อาหาร การฝึกช้าง การรักษาช้าง การกำกับดูแลช้าง ตลอดจนการบริการนักท่องเที่ยว โดยอาจได้รับการสนับสนุนจากรัฐ หรือ เอกชนหรือองค์กรอื่นๆ ก็ได้ เช่น ปางช้างแม่สา จังหวัดเชียงใหม่ ปางช้างลำปาง ปางช้างลำพูน เป็นต้น
- 8.9 **หมอช้าง** หมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญในการจับช้างและนำช้างมาฝึกช้าง หรือหมายถึงผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า “หมอเฒ่า” คือ ผู้ที่เราเรียกหัวหน้าครูช้าง ตามตำราศาสตร์จะเรียกหมอเฒ่าว่า “พราหมณ์พฤติบาท” และตำแหน่งที่รองจากหมอเฒ่าก็คือ “หมอช้าง”
- 8.10 **ประเภทของช้าง** หมายถึง ประเภทของช้างที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ซึ่งมี 2 ชนิดได้แก่ ช้างเอเชีย และช้างแอฟริกัน ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเฉพาะช้างที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นช้างเอเชีย ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นอีสานตอนใต้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทางการท่องเที่ยว

จากที่องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการท่องเที่ยว ระหว่างประเทศขึ้น ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี พ.ศ. 2506 ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ คือ การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางที่มี 3 คำเป็นเงื่อนไขของการท่องเที่ยว คือ

การท่องเที่ยวจะต้องมีการเดินทาง (Travel) หมายถึงการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งโดยใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางไกลหรือไกลก็ได้

การท่องเที่ยวจะต้องมีจุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง มีสถานที่ที่เลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่ง ณ ที่นั้น มักมีสถานที่ที่มีความสวยงามทางทัศนียภาพมาก หรือเป็นสถานที่ที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ หรือเป็นสถานที่ที่มีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมที่น่าสนใจ ซึ่ง ณ ที่นั้นมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยว ที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการและความพอใจแก่ผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวจะต้องมีความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึงมีความประสงค์ในการเดินทางที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือไปอยู่ประจำ แต่มีความมุ่งหมายในการเดินทางอย่างอื่น โดยผู้เดินทางอาจมีจุดมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่า 1 อย่างก็ได้

นอกจากนี้ในการประชุมยังได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร” พร้อมกับให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน (Visitors) แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน” (Tourist) คำว่า “ผู้มาเยือน” มีความหมาย 2 ประการ คือ นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourist) ได้แก่ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทัศนศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจ หรือร่วมประชุมสัมมนา ฯลฯ เป็นต้น

นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (นักทัศนาจร หรือ Excursionists) ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราวและอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

โดยภาพรวมจากการจัดประชุมว่าด้วยการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพื่อกำหนดความหมายทางการท่องเที่ยว เพื่อให้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกันนั้น มีความว่า การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต่อเมื่อ มีการเดินทาง มีจุดหมายปลายทาง และมีความมุ่งหมาย ทั้งนี้ได้กำหนดการใช้คำศัพท์ที่

เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวคือคำว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) ใช้แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน” (Tourist) และ “นักท่องเที่ยว” (Excursionists)

จากการให้คำจำกัดความดังกล่าวนั้น เป็นข้อกำหนดทางการท่องเที่ยวทั่วไปแต่ทว่าความต้องการของมนุษย์นั้นไม่อยู่กับที่ มนุษย์มีการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ มากมาย ทั้งเทคโนโลยี สังคม การเรียนรู้ และรวมถึงการท่องเที่ยวด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มนุษย์ได้คิดค้นหารูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนจำเจขึ้นมา ซึ่งในที่นี่จะขอกล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่กำลังเป็นที่นิยม นั่นคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บัญญัติรูปแบบของการท่องเที่ยว เอาไว้ 4 รูปแบบอันประกอบด้วย

1. การท่องเที่ยวภายในประเทศ
2. การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
3. การท่องเที่ยวเพื่อสังคม
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. **การท่องเที่ยวภายในประเทศ** คือการที่คนในประเทศท่องเที่ยวอยู่ในประเทศของตนเอง ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้กล่าวว่า รูปแบบการท่องเที่ยวภายในประเทศ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดรายได้มากที่สุด ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ทำการพยากรณ์เอาไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2546 นักท่องเที่ยวภายในประเทศเกือบทั้งหมด เป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ตลอดเวลา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขนส่ง และการเดินทาง นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านอื่นๆ อีกเช่นการเคลื่อนย้ายจากชีวิตใจชนบทมาเป็นชีวิตในเมืองใหญ่ นั้นแสดงถึงย่อมมีการนำไปสู่การเคลื่อนย้ายครอบครัวออกไปหาที่อยู่บริเวณชานเมือง แต่สามารถเดินทางจากที่พักไป ยังที่ทำงานซึ่งไม่ไกลเกินไปในแต่ละวัน การขยายตัวของรายได้ยังหมายถึงจำนวนครั้งที่เพิ่มขึ้นเพื่อการเดินทางไปเยี่ยมเยียนญาติๆหรือเพื่อน ตามเมืองต่างๆ ผู้คนเริ่มมีความรู้สึกรู้ว่าการเดินทางท่องเที่ยวหรือการพักผ่อนเป็นรางวัลส่วนหนึ่งของชีวิต มากกว่าที่จะคิดว่าเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยดังที่คนในอดีตเคยคิด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังกล่าวเสริมอีกว่าเป็นที่คาดกันไว้กว่า 75% ของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ เลือกใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวหรือพักผ่อนมากกว่าพาหนะอื่นใดในโลกปัจจุบัน

2. การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เดินทางไปท่องเที่ยวยังประเทศที่ไม่ใช่ประเทศของตนเอง นักท่องเที่ยวนี้ส่วนใหญ่จะเดินทางมาจากประเทศซึ่งมีมาตรฐานการครองชีพค่อนข้างสูง ประกอบเข้ากับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรากฐานมาจากระบบอุตสาหกรรม และธุรกิจการค้า ประเทศดังกล่าวเหล่านี้มีอัตราของการเติบโตของสังคมเมืองใหญ่ ค่อนข้างสูง และมีระดับมาตรฐานรายได้ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบสังคมในประเทศดังกล่าว ตลาดการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศโดยพื้นฐานแล้วจะประกอบด้วยกลุ่มคนซึ่งมีรายได้ระดับกลาง ซึ่งมักจะมีตำแหน่งงานในระดับวิชาชีพชั้นสูง หรือผู้บริหารและหัวหน้างานในระดับช่างฝีมือ
3. การท่องเที่ยวเพื่อสังคม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่เกิดจากรัฐ และเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางงบประมาณช่วยเหลือ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือพลเมืองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและผู้ที่ยังมีโอกาสในสังคม คนพิการ เด็กกำพร้า เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้หยุดพักผ่อนสนุกสนานและเพลิดเพลินกับการท่องเที่ยวโดยจัดให้มีการออกค่ายฤดูร้อน ตามสวนสาธารณะหรืออุทยานแห่งชาติต่างๆ ส่วนใหญ่จะในประเทศที่พัฒนาแล้วจะนิยมจัดขึ้น

ประเภทของการท่องเที่ยวเพื่อสังคม เช่น

- องค์กรธุรกิจการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่มีระบบการขนส่งของตัวเองและหรือมีเครือข่ายที่พักของบริษัทเสนอด้วยการลดราคาแก่กลุ่มท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม
- โครงการสนับสนุนการท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล นายจ้าง สหภาพหรือองค์กรต่าง ๆ ทางสังคม
- การจัดเงิน หรืองบประมาณช่วยเหลือในรูปแบบของโบนัส หรือเงินรางวัลสูงใจโดยบริษัทหรือนายจ้างเพื่อการพักผ่อนวันหยุด
- การจัดงบประมาณช่วยเหลือในโครงการพักผ่อนวันหยุด สำหรับลูกจ้างและครอบครัวโดยรัฐบาลหรือนายจ้างการจ่ายค่าเดินทางท่องเที่ยว เพื่อการพักผ่อนโดยรัฐบาล นายจ้าง หรือสหภาพ
- การจัดโครงการ “ท่องเที่ยววันนี้-จ่ายวันหน้า” ซึ่งสนับสนุนงบประมาณเริ่มต้นโดยนายจ้าง ธนาคารพาณิชย์ หรือองค์กรต่างๆ
- การลดราคาค่าโดยสารเพื่อการท่องเที่ยวในวันหยุดเป็นพิเศษ แก่กลุ่มพลเมืองที่ยังมีโอกาสทางสังคม ผู้สูงอายุ หรือแม้แต่คนงานในช่วงวันหยุดพักผ่อนประจำปี

- การลดราคาค่าห้องพักในโรงแรมระหว่างวันหยุดพิเศษตามฤดูกาล

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดไว้เป็นรูปแบบหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่าย มีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และระบบนิเวศน์ เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย หรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม นอกจากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังให้ความหมายไว้อีกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยตรงและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้วยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติในขณะเดียวกัน จะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนั้นจะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นอกจากแนวคิดข้างต้นแล้ว แหล่งท่องเที่ยวจะเป็นจุดที่น่าสนใจได้ก็ต่อเมื่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างที่ผสมกันดังแนวคิดต่อไปนี้

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆ อย่างผสมผสานกัน

Mill & Morrison (อ้างใน ประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2545) กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ในด้านความสวยงาม ความน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกหรือบริการอื่น ๆ ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ในเรื่องระบบการสื่อสารและสาธารณูปโภค การขนส่ง (Transportation)

Macintosh & Goelder (อ้างในประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2545) ได้ให้ความเห็นตรงกันว่าแหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ปัจจัยพื้นฐาน ระบบการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก การต้อนรับอย่างมิตรไมตรีและทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

Mill (อ้างใน ประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2545) ได้กล่าวคล้ายคลึงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การขนส่ง และการต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี

Burkart & Medlik (อ้างในประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2545) กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ (Amenity)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวโดยสรุปว่า การที่จะให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมทรัพยากรใดๆ ก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจ เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีบริการอำนวยความสะดวก น้ำประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร การขนส่ง ที่พักแรม อาหาร นำเที่ยว จำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง เป็นปัจจัยสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก องค์ประกอบด้านทางด้านคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ รวมทั้งความมีมิตรไมตรีของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ด้วย เพื่อช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสบายและมีความสุข

จากรูปแบบรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น เกี่ยวข้องกับหัวข้อในการศึกษาเรื่อง ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยาด้วย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคั้งนี้ต่อไป

แนวคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ให้ความหมายของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง “การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขึ้นล่วงหน้าว่า จะดำเนินงานอะไร จะดำเนินงานไปทำไม จะดำเนินงานที่ไหน จะดำเนินงานอย่างไร จะดำเนินงานเมื่อไร และใครจะเป็นผู้ดำเนินงานหรือรับผิดชอบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และสร้างจิตสำนึกแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดีตลอดไป”

สมชาย สนั่นเมือง (2541) กล่าวว่า ในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จะต้องมีการคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนา และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องมีความสอดคล้องและเกิดประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย ซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชนและผู้รับผิดชอบในการดำเนินการพัฒนา ซึ่งทั้ง 3 ฝ่ายต่างมองหรือคาดหวังผลที่จะได้รับแตกต่างกันไปคือนักท่องเที่ยวคาดหวังว่า จะได้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างของแหล่งท่องเที่ยว ในแต่ละพื้นที่ซึ่งได้เอกลักษณ์ของพื้นที่นั้น วิธีการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ ได้คลุกคลีกับประชากรที่เป็นเจ้าของพื้นที่ตลอดจนความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย และความร่มรื่นของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้น ในส่วนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นอาจมีความคาดหวังและค่านิยมที่แตกต่างกันไปจากท่องเที่ยวเล็กน้อยหรือตรงกันข้าม เพราะประชาชนในท้องถิ่นมีแนวโน้มที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลง ไม่จำเจเหมือนของเดิม ต้องการการพัฒนาที่ทันสมัยกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ประชาชนในชุมชนคาดหวังจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็คือ การที่ได้มีที่พักผ่อนหย่อนใจต่อชุมชนของตนยิ่งขึ้น และได้รับประโยชน์อื่นร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น ความสะดวกในการเดินทางมากขึ้น ทางฝ่ายผู้รับผิดชอบในการดำเนินการพัฒนาคาดหวังก็คือ ใช้งบประมาณน้อยสามารถแบ่งโครงการพัฒนาออกเป็นขั้นตอนได้ง่าย และไม่ขัดแย้งกับหน่วยงานอื่นหรือประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นโครงการที่จะได้รับผลตอบแทน หรือมีผลกระทบต่อสังคมในทางบวกสูงส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของประเทศหรือท้องถิ่นด้วย

A.K.Bhatia (1983) ให้หลักการว่า ในการวางแผนพัฒนาท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนจะมีประโยชน์อย่างมาก หากตั้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยขั้นตอนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอาจกระทำได้ดังนี้

1. ศึกษาถึงอุปสงค์และอุปทานของการท่องเที่ยว
2. ตั้งวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว
3. การวางแผนด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่
4. สำรวจความพร้อมในโครงสร้างพื้นฐาน
5. วางแผนการใช้งบประมาณในการพัฒนา
6. วางแผนการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่
7. จัดโครงการสร้างการบริหารและจัดการ
8. การตลาดและโฆษณาประชาสัมพันธ์
9. ติดตามตรวจสอบความก้าวหน้า
10. กำหนดช่วงเวลาในการพัฒนา

Shirley Eber (อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย,2542) ได้เสนอความเห็นไว้ว่า แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) จะสนับสนุนการใช้

ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างฉลาดเพื่อให้ดำรงอยู่ยาวนาน ดังนั้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) คือ การท่องเที่ยวผนวกกับโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจุบันและในอนาคต โดยดำเนินไปภายใต้ขีดความสามารถตามปกติ สำหรับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความสมบูรณ์ในอนาคต ให้การสนับสนุนเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวแก่คนทั่วไปและชุมชน รวมทั้งขนบธรรมเนียมและรูปแบบการดำเนินชีวิต ชุมชนต้องได้รับส่วนแบ่งที่ยุติธรรมจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว และเป็นไปตามความประสงค์ของผู้คนและชุมชนท้องถิ่นในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ

ในการประชุม Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา (อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย , 2542) ได้ให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า หมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมรดกปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย”

องค์การการท่องเที่ยวของแคนาดา (อ้างใน มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541) ได้เสนอว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism Development) คือ การท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบสนับสนุนชีวิต (Life supporting systems)

ภราเดช พยัณวิเชียร (2539) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยทั่ว ๆ ไปหมายถึง การพัฒนาโดยใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน และไม่กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต หรืออีกความหมายหนึ่ง ก็คือ การใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมหรือธรรมชาติ ในเชิงเศรษฐกิจ ในระดับที่ทำให้วัฒนธรรมหรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

ประเวศ วะสี (อ้างใน ศรีชัย เลิศรัถย์มงคล, 2540) การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มาของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนก็คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะของการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดี ได้เข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมนั้นจะเป็นสิ่งที่ดีก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ทำให้คนในท้องถิ่นมีความรู้มากขึ้น สามารถนำความรู้ที่นั่นมาสร้างเป็นรายได้ ส่วนนักท่องเที่ยวก็จะได้รับประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้เช่นกัน

ศรีชัย เลิศรัถย์มงคล (2540) กล่าวว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ต้องเริ่มต้นด้วยปัญญาเป็นตัวตั้ง คือเริ่มตั้งแต่การสร้างให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้ภูมิหลังของท้องถิ่น ได้รู้จักวัฒนธรรมของท้องถิ่น เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน แล้ว

ปฏิบัติรักษาวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ให้ต่อเนื่องไม่ขาดสาย ตลอดจนถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านั้นให้บุคคลรุ่นต่อ ๆ ไปด้วย”

ศรีพร สมบุญธรรม (2536) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism Development) เป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งของการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ โบราณวัตถุสถาน วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น แต่อุปสรรคที่สำคัญในการนำเอาแนวคิดมาลงมือปฏิบัติ อยู่ที่ความสามารถในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสการพัฒนาและกระแสอนุรักษ์ ซึ่งจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ คนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนนักท่องเที่ยวในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งสำหรับปัจจุบันและอนาคต โดยลักษณะสำคัญ 6 ประการ ที่ประกอบขึ้นเป็นแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจัง ก่อนการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณสุขโลกที่มีอยู่
2. ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมียผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่
3. ควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ
4. ควรสนับสนุนให้มีการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อการก่อสร้าง ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยลดดุลการค้ากับต่างประเทศได้ทางหนึ่งและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย
5. การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่สามารถนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน
6. ควรมุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความน่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง ให้กับคนในท้องถิ่น

จากแนวคิดและหลักการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องอาศัยกระบวนการวางแผน และมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน โดยต้องอาศัยแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นควบคู่กันไป คือจะทำอย่างไรในการพัฒนาเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ขณะเดียวกันท้องถิ่นก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนเอง และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมในปัจจุบันและยังคงมีอยู่

อย่างต่อเนื่องในอนาคต ทั้งนี้ยังรวมถึงการพัฒนา และการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอีกด้าน หนึ่งนอกเหนือจากทางสังคม

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน

เดชา โด้งสูงเนิน (2543) ให้ความหมายขององค์กรชุมชนว่า หมายถึง “องค์กรหรือกลไก การจัดการที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้บรรล วัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ มีการจัดการ และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน”

ประเวศ วะสี (อ้างในเดชา โด้งสูงเนิน , 2543) ราษฎรอาวุโสเสนอว่า ความเป็นชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือมีความเชื่อ ร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน มีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มี มิตรภาพ มีความรู้ร่วมกันในการกระทำ การปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีการจัดการ นอกจากนั้นยัง กล่าวถึงองค์กรชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาแบบ ยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชนจะเป็นกุญแจในการช่วยแก้ปัญหา และการพัฒนา คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และวัฒนธรรม

อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) ได้กล่าวถึง ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งซึ่ง เป็นที่คาดหวังและต้องการคือ

1. ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้น ทั้งรูปธรรม ได้แก่สมาชิกของชุมชน มีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้าน อาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชนและการแก้ปัญหาที่เกิดในชุมชน และทาง วัฒนธรรม คือ สมาชิกชุมชนมีค่านิยม ความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและรู้สึกว่ ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชน มีความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกัน

2. ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพาตนเองได้ในระดับสูง โดยมีทุน แรงงาน และทรัพยากรเพื่อการ ยังชีพพื้นฐานของครอบครัว แม้จะมีการพึ่งพาทภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมสูง ไม่ว่าในด้านอาชีพ การศึกษา การกินอยู่ ประเพณี และการรักษาพยาบาล

3. ชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นได้ตนเองเป็นส่วนใหญ่โดยอาศัย อำนาจ ความรู้ และกลไกภายในของชุมชน กำหนดแนวทางแก้ปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือภายใน ชุมชนเป็นหลัก ไม่ว่าจะปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

4. ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี เป็นผลทำให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า องค์การชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกัน ในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องมีอุดมคติหรือมีความเชื่อร่วมกัน มีศักยภาพที่พึ่งพาตนเองได้ สามารถควบคุมและจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความร่วมมือจากประชาชนภายในชุมชน เป็นหลัก สามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการเรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์ และมีการจัดการร่วมกันภายในชุมชน ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รักษพล สกุลวัฒนา (2538) ได้ศึกษาเรื่อง “คนเลี้ยงช้างชาวไทยกวยจังหวัดสุรินทร์” โดยศึกษาในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเสนอปัญหา และข้อเท็จจริงของกลุ่มคนเลี้ยงช้างชาวไทยกวย ที่หมู่บ้านตากกลางจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในวิถีชีวิต วัฒนธรรมเลี้ยงช้าง ตลอดจนการปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม

จากการศึกษาพบว่า ภายหลังจากที่ได้ยุติการไปโพนช้างป่าในประเทศกัมพูชาอย่างสิ้นเชิงในปี พ.ศ. 2504 ทำให้พิธีกรรมการโพนช้างขาดการสืบทอด และความเชื่อเรื่องของกฎปะกำได้เสื่อมคลายลงตามไปด้วย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในหลายประการด้วยกันคือ ค่านิยมและทัศนคติของควาญช้างรุ่นใหม่เปลี่ยนไป ควาญช้างรุ่นเก่าถูกมองว่าล้าสมัย ไม่ใช่ผู้กล้าหรือวีรบุรุษอีกต่อไป กลายเป็นว่าความต้องการในสิ่งใหม่ที่เข้ามาแทนที่คือ “ค่านิยมทางวัตถุ” โดยเฉพาะรถมอเตอร์ไซค์กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในกลุ่มวัยรุ่นปัจจุบัน รวมไปถึงการที่ควาญช้างรุ่นใหม่ขาดการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในเรื่องช้างอย่างแท้จริง

ในเวลาต่อมา เมื่อได้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง ซึ่งนับวันจะวิกฤตมากขึ้น ที่สำคัญได้แก่ การบุกรุกที่ดินป่าตามสาธารณะ การส่งเสริมให้ปลูกพืชชุกาติปดัส ทำให้ทำเลเลี้ยงช้างและปริมาณอาหารช้างลดลง รวมไปถึงเรื่องของความยากจน ความแห้งแล้งของอีสาน ฯลฯ จนมีผลทำให้ต้องมีการปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ไปในหลายลักษณะด้วยกัน โดยเฉพาะที่สามารถทำรายได้ควบคู่ไปกับการมีอาหารเลี้ยงช้างได้เป็นอย่างดีคือ การนำช้างเข้ามาเที่ยวเร่ขายของตลอดท้องช้างในเขตกรุงเทพมหานคร

ถึงแม้ว่า การเข้ามาเที่ยวเร่ขายของตลอดทั้งข้างในเขตกรุงเทพมหานคร จะเป็นหนทางแก้ไข ปัญหาที่ตื้ออย่างหนึ่งของชาวไทยกวยจังหวัดสุรินทร์ก็ตาม แต่ในทัศนะของคนเมืองกลับมีความ คิดเห็นว่า เป็นการนำข้างมาทรมาน โดยเฉพาะจะก่อให้เกิดปัญหาจรรยาบรรณติดขัด ตลอดจนอาจเป็น อันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทาง กทม. ยกขึ้นมากล่าวอ้าง จนถึงกับมีการประกาศ ห้ามข้างเข้ามาในเขตกรุงเทพมหานคร

จินตนา ชุณหภูมุกดา อุบล จันทรเพชร และมันทนา บัววัฒนา (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การ วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่ : กรณีศึกษาตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และวิเคราะห์กระบวนการจัดประชุม ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชนน่าอยู่ รวมทั้งศึกษาผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการมีส่วนร่วม และพึงตนเองของสมาชิกชุมชน ใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Partipatory Action reseach, PAR) โดยจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่างแกนนำชุมชนจาก 12 หมู่บ้าน กับนักวิจัย และวิทยากรกระบวนการ และผู้ประสานงานในพื้นที่ เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนน่า อยู่ และพึงตนเอง ในตำบลตอนแร่ จำนวน 6 ครั้ง เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม การสังเกต และการจดบันทึกข้อมูล ขณะประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการศึกษาพบว่า การประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่กำหนดขึ้น ทำให้สมาชิกชุมชน สามารถเรียนรู้ร่วมกัน รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น จากการย้อนอดีต การวิเคราะห์ชุมชน จุดแข็ง การ มองอนาคตชุมชน การเรียนรู้ปัญหา และทุนทางสังคมของชุมชน มีการจัดตั้งสภาชุมชน และ คณะกรรมการบริหาร สามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางแก้ไข ร่วมกันตัดสินใจ และจัดทำ แผนแม่บทชุมชนน่าอยู่ และแผนปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาชุมชน จำนวน 4 โครงการ เป็นแผนที่ชุมชน ดำเนินการพึงตนเอง จำนวน 2 โครงการ และชุมชนดำเนินการร่วมกับ องค์กรบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 โครงการ รวมทั้งผลการทดสอบการเรียนรู้ ก่อนและหลังการประชุมปฏิบัติการ ที่บ่ง ชี้ให้เห็นว่า สมาชิกชุมชนมีความรู้ความ เข้าใจเพิ่มมากขึ้น ในแต่ละกิจกรรม และขั้นตอนการ ดำเนินการที่ร่วมกันปฏิบัติ ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการเสริมสร้าง ศักยภาพชุมชน ได้แก่ การคัดสรร แกนนำจากชุมชน ที่มีศักยภาพ เป็นนักพัฒนา มีความเสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ น่าอยู่ การจัดประชุมตามพื้นที่ และเวลาที่ชุมชนกำหนด รวมทั้งเทคนิคการประชุมที่สร้างการ เรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมหลายแบบ และแรงจูงใจจากนโยบายรัฐบาล ในเรื่องกองทุนหมู่บ้าน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ และคุณภาพชีวิต จึงควรเริ่มต้นที่กระบวนการมีส่วนร่วม และพัฒนาศักยภาพของประชาชน และต้องสามารถเป็นพี่เลี้ยง และที่ปรึกษาช่วยแก้ไขปัญห ใน การดำเนินกิจกรรมของชุมชน อย่างจริงจัง ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ ในการดำเนินกิจกรรม อย่างต่อเนื่อง จนสามารถพึงตนเองได้ และเกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไป

นางสาวพนิตดา สิงห์ครา (2544) ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพชุมชนบ้านห้วยฮีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ กรณีบ้านห้วยฮี อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน โดยทำการศึกษาความคิดเห็นทั้งจากประชาชนในหมู่บ้านและบุคคลภายนอกที่ให้ความช่วยเหลือด้านการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสมาชิกในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้นำอาวุโส ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานองค์กรเอกชน พนักงานบริษัทท่องเที่ยวและชมรมมัคคุเทศก์ และประชาสัมพันธ์จังหวัด โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการศึกษารวบรวมใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งประกอบด้วย การกระจายความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากบริบทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ พร้อมกับนำปัจจัยด้านต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชนเสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวประมาณ 3-4 ปี สามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกระหว่าง 200-600 บาทต่อเดือน แม้รายได้ไม่สูงนักแต่ก็สร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชน เพราะทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ถูกรักษาไว้ได้ภายใต้การจัดการท่องเที่ยว

ผลการศึกษา เมื่อพิจารณาในแง่สังคม พบว่าชุมชนมีการแบ่งโครงสร้างขององค์กรและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างดี อีกทั้งผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถสั่งและชักชวนให้สมาชิกชุมชนร่วมกันทำงานให้สำเร็จได้ ในเชิงกายภาพ การที่ชุมชนตั้งอยู่บนที่สูง ทำให้ได้เปรียบในแง่ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความหลากหลายในพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านห้วยฮีมีศักยภาพหลายประการที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาไปสู่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์อย่างสมบูรณ์ได้

นางสาวภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่ (2544) ได้วิจัยเรื่อง “แนวกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง” การศึกษาค้นคว้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการตลาดการท่องเที่ยวของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา และเพื่อเสนอแนะแนวกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง

กรอบแนวคิดของการศึกษา เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านการตลาดการท่องเที่ยว ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในที่ส่งผลให้ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดการท่องเที่ยว รวมทั้งเสนอกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่เดินทางมาเยือนศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย 2) ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในลำปาง และเชียงใหม่ 3) เจ้าของกิจการปางช้างเอกชนในเชียงใหม่ และ 4) ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการศึกษา

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ซึ่งจัดตั้งโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลำปางและประเทศไทย ในฐานะเป็นศูนย์ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับช้าง และศูนย์กลางในการอนุรักษ์ช้าง ถึงแม้ว่าความเป็นหน่วยงานของรัฐจะทำให้ภาพลักษณ์ของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวน่าเชื่อถือมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินการด้านการตลาดด้วย นอกจากนี้แล้ว ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ก็ยังไม่ได้มีการดำเนินการด้านการตลาดในเชิงรุกที่ชัดเจน

ปัจจัยที่ส่งผลให้ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการด้านการตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยภายนอก อันหมายถึง สถานการณ์การแข่งขันทางการตลาดของธุรกิจปางช้างสูงขึ้น รูปแบบความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศที่สนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา และความต้องการของนักท่องเที่ยว ปัจจัยภายใน อันหมายถึง นโยบายขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ที่ต้องการพัฒนาศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น การปรับปรุงโครงสร้างของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย และการกระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาตนเอง

แนวกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมสำหรับศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มรายได้ให้สามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายทั้งหมด ควรเน้นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและเพิ่มค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนของนักท่องเที่ยว ตลาดกลุ่มเป้าหมายสำคัญได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวชาวไทย กลุ่มครอบครัว กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มขับรถเดินทาง และกลุ่มวัยทำงาน 2) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ กลุ่มที่เดินทางกับบริษัทนำเที่ยว กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มที่เดินทางด้วยตนเอง กลยุทธ์ในการดำเนินการด้านการตลาดการท่องเที่ยวที่สำคัญของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ได้แก่ การพัฒนาสินค้าที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น การสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและราคา การขายสินค้าร่วมกันเป็นรายการนำเที่ยว การขยายช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น การจัดตั้งฝ่ายการตลาดที่ดูแลรับผิดชอบการดำเนินการด้านการตลาดเชิงรุก และการอบรมภาษาต่างประเทศให้กับบุคลากร

นางสาวรัฐทิศา หิรัญหาต (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพ หมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และประเพณีพื้นบ้านของชุมชน บ้านหนองขาวที่สืบทอดกันมา พร้อมหาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของบ้านหนองขาวให้เป็น หมู่บ้านวัฒนธรรมแห่งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส เจ้าหน้าที่รัฐ และบริษัทนำเที่ยวที่มีรายการนำเที่ยวสู่บ้านหนองขาว โดยได้เลือกวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา ซึ่งอาศัยการสัมภาษณ์ การสำรวจ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวม ข้อมูล

ผลจากการศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และประเพณีพื้นบ้านของชุมชนบ้านหนองขาว พบว่า จากการทำบ้านหนองขาวเป็นชุมชน โบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงเกิดการผสมผสานกัน ทางวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์ได้อย่างกลมกลืนจนเกิดวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชนขึ้น และการสืบทอด ดำรงเอกลักษณ์ท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดทางประเพณีทั้งที่ปฏิบัติเป็นประจำทุกเดือนในรอบปี และประเพณีอันเกี่ยวเนื่องกับวิถีการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ วิถีการดำรงชีวิต และโบราณวัตถุ สถานที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวชมบ้านหนองขาวส่วนมากส่วนมากแล้วเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเพื่อศึกษา และดูงานทางด้านวัฒนธรรมโดยมาเป็นหมู่คณะ มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่บริษัทนำเที่ยวพามาบ้างเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวชาวไทย นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวด้วยตนเองไม่ได้ให้ความสนใจที่จะแวะมาชมบ้านหนองขาว เนื่องจากบ้านหนองขาวยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก

ผลจากการศึกษาด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านหนองขาว พบว่า มีศักยภาพในด้านคุณค่าทางการศึกษา ความปลอดภัย สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การประชาสัมพันธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพของพื้นที่ในการรับรองการพัฒนาทางการท่องเที่ยวในระดับสูง แต่ศักยภาพในด้านความพร้อมของบุคลากรควรมีการปรับปรุง นอกจากนี้ต้องมีการเพิ่มศักยภาพทางด้านสาธารณูปโภคขั้นสูงในสิ่งต่าง ๆ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าที่ระลึก ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว และศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของบ้านหนองขาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้เลือกแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เลือกรูปแบบชุมชนบริหารจัดการเองโดยมีองกรภายนอกสนับสนุนให้คำปรึกษา และได้มีการวางแผนการพัฒนาในด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ การปรับปรุงเส้นทางคมนาคม การจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูล

ทางการท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และจัดสร้างห้องสุชาสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการวางแผนทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรับรองการท่องเที่ยว และกำหนดแนวทางการบริหารจัดการในลักษณะของการเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอีกด้วย

ฐิติกา สุริยะสาร (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน กระจายมูลช่างของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน กระจายมูลช่างของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย เนื่องในปัจจุบันประชาชนหันมาให้ความสนใจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีการแสดงให้เห็นถึงความสนใจ ในผลิตภัณฑ์ที่นำมาจากธรรมชาติมากขึ้น โดยมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน ด้านการตลาด การจัดการ และการเงิน ดังนี้

การวิเคราะห์ด้านการตลาด จากการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากนักธุรกิจชาวต่างชาติ ประกอบด้วย ชาวศรีลังกา ชาวเยอรมัน ชาวอเมริกาและนักท่องเที่ยวของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยด้วยวิธีใช้แบบสอบถาม และประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยพบว่า กระจายมูลช่างเป็นที่ต้องการ โดยปัจจัยที่ตัดสินใจซื้อกระจายมูลช่างเพื่อ เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเป็นการช่วยเหลือสังคม กระจายมูลช่างสามารถนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ดอกไม้ประดิษฐ์ และกรอบรูป เป็นต้น คาดว่ามีการเติบโตของตลาดใน พ.ศ. 2546 และ พ.ศ. 2547 เท่ากับ ร้อยละ 3 และร้อยละ 5 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ด้านการจัดการ พบว่า โครงการลงทุนผลิตกระจายมูลช่างของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยที่ทำการศึกษากำหนดให้ตั้งอยู่ในศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นกิจการองค์กรอุตสาหกรรมป่าไม้จังหวัดลำปาง ลักษณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีเงินลงทุนเริ่มแรกเท่ากับ 3,319,000 บาท เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน ค่าซื้อเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต เทคโนโลยีที่ใช้ในอุตสาหกรรมขนาดย่อม ตามโครงสร้างองค์กรมีพนักงานทั้งหมด 12 คน แรงงานไม่ต้องมีความชำนาญสูง รับค่าจ้างตามปริมาณสินค้าที่ผลิตได้

การวิเคราะห์ด้านการเงินพบว่า โครงการลงทุนผลิตกระจายมูลช่างของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีความเป็นไปได้ในการลงทุน โดยระยะเวลาโครงการ 5 ปี จะมีความคุ้มค่าในด้านการลงทุน คือ มีอัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (IRR) เท่ากับร้อยละ 34.18 ซึ่งมากกว่าผลตอบแทนทั่วไปในท้องตลาดในที่นี้จะใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ (ร้อยละ 8 ต่อปี) เป็นตัวแทนของผลอัตราผลตอบแทน จากความเสี่ยงการลงทุนทั่วไปในตลาดมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 2,676,351 บาท ที่อัตราคิดลดร้อยละ 8 และมีระยะเวลาคืนทุน (PB) เพียง 2 ปี 4เดือน 3วัน การวิเคราะห์ความไหวตัว กำหนดให้ปริมาณการขายเป็นตัวแปรโดยมีผลกระทบต่อความไหวตัวของ IRR มากที่สุด

ทั้งนี้การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนกระดาษมูลช้างนั้น เป็นการศึกษาข้อมูลจากศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการจึงไม่มีต้นทุนในส่วนที่ดิน รวมทั้งค่าใช้จ่ายบางรายการเช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ที่ได้จากโครงการนำพลังงานทดแทนไปใช้งานของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย

หมู่บ้านช้าง

หมู่บ้านช้างพัทธา เป็นสถานที่ที่ทำการฝึกช้างที่เคยทำงานด้านป่าไม้ในป่าทางภาคเหนือ ให้มาเป็น ช้างที่สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยจัดรายการฝึกช้างในลักษณะการแสดง ผู้ฝึกช้างจะทำการฝึกช้างในวิธีการต่างๆ เช่น การขึ้นลงจากหลังช้าง โดยมีผู้เข้าชมการแสดงเข้าร่วมสนุกด้วย ซึ่งผู้เข้าจะได้ทดลองนั่งบนขอช้างในลักษณะเดียวกับควาญช้าง จากนั้นผู้ชมก็จะได้ชมลักษณะการทำงานของช้างที่เคยอยู่ในกิจกรรมป่าไม้ที่เคยรุ่งเรืองอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการลากซุงหรือใช้ช้างชั่งเพื่อยกท่อนไม้ขึ้นจากพื้น ในระหว่างการแสดง ผู้บรรยายบอกลักษณะของช้าง ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างระหว่างช้างพังและช้างพลาย การสังเกตว่าช้างมีความสมบูรณ์หรือไม่ เป็นต้น

การแสดง จะแสดงอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงครึ่ง เริ่มจาก 14.30 น. จนถึงเวลา 16.00 น. แต่ผู้บรรยายก็จะไม่ลืมที่จะให้ผู้เข้าชมได้มีโอกาสป้อนอาหารให้กับช้างเพื่อให้รางวัลสำหรับการแสดงการแสดงช้างของหมู่บ้านช้างจะแตกต่างจาก การแสดงช้างของที่อื่นที่เป็นการแสดงลักษณะของละครสัตว์ เนื่องจากว่าช้างที่ได้รับการช่วยที่อยู่ในหมู่บ้านช้างนั้น เป็นช้างทำงานมาตลอดชีวิต การแสดงพวกโศกต่าง ๆ นั้น ช้างเหล่านี้ไม่สามารถทำได้หรือแก่เกินไปที่จะได้รับการฝึกใหม่ผู้เข้าชมจึงจะได้รับรู้จักช้างที่อยู่ในเมืองไทยอย่างแท้จริง

เรื่องราวช้างไทย

ต้นตระกูลช้างไทย ถือกำเนิด ณ บริเวณคาบสมุทรอินโดจีน ลี้กขึ้นไป ตามลุ่มน้ำ สายใหญ่ ๆ ในเอเชีย เป็นเวลากว่า 60 ล้านปีมาแล้ว นักสัตววิทยา เรียกสกุลช้างสายนี้ว่า ช้างเอเชีย ช้างมีรอบติดสันในปีหนึ่งประมาณ 10 วัน วัฏเจริญพันธุ์ของช้างเพศเมีย หรือช้างพังจะอยู่ระหว่างอายุ 15 -50 ปี ส่วนวัฏเจริญพันธุ์ ของช้างเพศผู้ หรือช้างพลาย จะอยู่ระหว่าง 20- 55 ปี ช้างเพศเมีย จะตั้งท้องราว 18-22 เดือน หลังตกลูกแล้ว ช้างพัง จะว่างเว้นการติดสัน อยู่ประมาณ 3 ปี ตลอดชีวิตของแม่ช้าง อาจมีลูกได้ 3 - 4 เชือก ตามปกติ แม่ช้าง จะตกลูกได้เพียงครั้งละ 1 เชือก ลูกช้างแรกเกิดมีน้ำหนักประมาณ 70 -100 กิโลกรัม มีขนยาวถี่ งวงสั้น หางยาว แม่ช้าง มีนมสองเต้า ลูกช้างจะกินนมแม่โดยใช้ปากดูด ..แล้วมีวงงวง หรือยกวงงขึ้นลูกช้างจะกินนมแม่อยู่หลายเดือน แม่จะกินหญ้าได้แล้วก็ตาม เมื่อลูกช้าง อายุได้ 4 เดือนจะใช้งวง หยิบมูลแม่มากิน แสดงว่า เริ่ม

ต้องการอาหารหยาบ เมื่ออายุได้ 3 ปีครึ่งถึง 4 ปี หัวจะเริ่มขึ้นโหนก หรือหมอน เป็นวัยพร้อมรับการฝึก(ชมการฝึกลูกช้างได้ที่หมู่บ้านช้างเมืองพิทยา)

ช้างเป็นสัตว์ที่ไม่กินเนื้อ อาหารส่วนใหญ่ได้แก่ ต้นไม้ใบหญ้า ความต้องการอาหาร ประมาณ ร้อยละ 10 ของน้ำหนักตัว ช้างที่เจริญวัยแล้ว จะกินอาหาร เฉลี่ยวันละประมาณ 250 กิโลกรัม อาหารของช้าง ได้แก่ หญ้าชนิดต่าง ๆ ไม้ หน่อไม้ ถั่ววัลย์ พืชล้มลุก พืชไร่ และไม้ยืนต้น เช่น กกล้วย อ้อย สับปะรด,ข้าวโพด,มะพร้าว,อาหารธรรมชาติ

ทฤษฎีการพึ่งพา(Dependency Theory: An Introduction)

ทฤษฎีพึ่งพาได้รับการพัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1950s ภายใต้คำแนะนำของ ผู้อำนวยการคณะกรรมการเศรษฐกิจขององค์การสหประชาชาติสำหรับกิจการลาตินอเมริกา Raul Prebisch. Prebisch และเพื่อนร่วมงานของเขาได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าต่างๆ ไม่จำเป็นต้องนำมาไปสู่ความงอกงามทางเศรษฐกิจในประเทศยากจนทั้งหลาย อันที่จริง จากการศึกษาของเขาพบว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศที่ร่ำรวยต่างๆ มักจะนำไปสู่ปัญหาที่มากมายตามมาอย่างจริงจังในประเทศที่ยากจนกว่าทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะ มันมีความเป็นไปได้ที่ไม้อาจคาดเดาได้โดยทฤษฎีนีโอคลาสสิก ซึ่งมีสมมุติฐานที่ว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเป็นประโยชน์หรือผลดีต่อทั้งหมด (Pareto optimal) แม้ว่าประโยชน์ดังกล่าวจะไม่เท่าเทียมกันเสมอไปก็ตาม

คำอธิบายในขั้นต้นของ Prebisch สำหรับปรากฏการณ์ดังกล่าวก่อนข้างตรงไปตรงมามาก กล่าวคือ บรรดาประเทศยากจนทั้งหลายได้ทำการส่งออกสินค้าขั้นปฐมให้กับประเทศที่ร่ำรวยต่างๆ ซึ่งได้นำเอาสินค้าขั้นปฐมดังกล่าวเข้าไปแปรรูปในโรงงาน และสร้างเป็นผลผลิตออกมา จากนั้นได้ส่งกลับไปขายยังประเทศยากจนทั้งหลาย. มูลค่าเพิ่มโดยผ่านกระบวนการผลิตและการแปรรูปของโรงงาน ได้ทำให้เกิดผลผลิตที่สะดวกแก่การใช้งาน ซึ่งมักจะเพิ่มเติมราคาขึ้นกว่าผลผลิตขั้นต้นที่นำเข้ามาเหล่านั้น. ด้วยเหตุนี้ ประเทศยากจนทั้งหลายจึงไม่เคยได้กำไรจากการส่งออกของประเทศ เพื่อที่จะนำมาเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการนำสินค้าเข้าของพวกเขาเลย

ทางออกหรือวิธีการแก้ปัญหาของ Prebisch ก็เป็นไปในลักษณะตรงไปตรงมาเช่นเดียวกัน นั่นคือ ประเทศยากจนทั้งหลาย ควรจะเริ่มลงทุนในรายการสินค้านำเข้าเพื่อเป็นการทดแทน ทั้งนี้เพราะพวกเขาจะไม่ต้องซื้อหาผลผลิตโรงงานจากประเทศที่ร่ำรวยเหล่านั้น. บรรดาประเทศยากจนยังคงขายผลผลิตขั้นต้นในตลาดโลกต่อไป แต่ต้องผลิตสินค้าทั้งหลายที่ตนนำเข้า เพื่อว่าเงินทุนสำรองต่างประเทศของพวกเขา จะได้ไม่ต้องถูกใช้ไปเพื่อซื้อสินค้าโรงงานจากนอกประเทศ

แต่อย่างไรก็ตาม มีอยู่ 3 ประเด็นที่ทำให้นโยบายอันนี้เป็นไปได้ยากที่จะดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ

ประการแรกคือ, ตลาดภายในของประเทศยากจนทั้งหลายไม่ใหญ่พอที่จะสนับสนุนการทำอุตสาหกรรมดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การประหยัดจากขนาดการผลิต(economies of scale)ที่ถูกใช้ประโยชน์กันโดยประเทศร่ำรวยทั้งหลาย เพื่อที่จะรักษาราคาสินค้าให้มีราคาต่ำ จึงไม่สามารถเป็นไปได้

ประการที่สอง, เป็นเรื่องเจตจำนงทางการเมืองของบรรดาประเทศยากจนทั้งหลาย ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากประเทศผู้ผลิตสินค้าขั้นปฐม ไปสู่เป้าหมายดังกล่าวว่ามีความเป็นไปได้ตามที่ปรารถนาหรือไม่

ประการที่สามคือ, โดยใคร่ครวญรอบๆขอบเขตดังกล่าว ซึ่งบรรดาประเทศยากจนทั้งหลาย อันที่จริงได้ควบคุมเกี่ยวกับผลผลิตขั้นปฐมของพวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพื้นที่การค้าขายผลิตเหล่านั้นในต่างประเทศ

อุปสรรคต่างๆเหล่านี้ ต่อนโยบายผลิตเองเพื่อทดแทนการนำเข้า น้อมนำให้คนอื่นๆคิดมากขึ้นไปอีกเล็กน้อยในเชิงสร้างสรรค์และในเชิงประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่าง "ประเทศที่ร่ำรวย" และ "ประเทศที่ยากจนทั้งหลาย" ณ จุดนี้เองที่ทฤษฎีพึ่งพาได้รับการมองในฐานะของวิธีการอันหนึ่ง ซึ่งเป็นไปได้เกี่ยวกับการอธิบายถึงความทุกข์ยาก ที่ยังคงมีอยู่ต่อมาของบรรดาประเทศยากจนทั้งหลาย. โดยแท้จริงแล้ว วิธีการนีโอคลาสสิกแบบจารีตไม่ได้พูดอะไรเลยเกี่ยวกับปัญหาอันนี้ นอกจากนี้ยืนยันว่า บรรดาประเทศยากจนทั้งหลาย ได้มีปฏิบัติการทางเศรษฐกิจที่มั่นคงเข้าไป และตราบดีที่พวกเขาได้เริ่มเรียนรู้เทคนิคต่างๆของเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ เมื่อนั้นความยากจนขั้นแค้นต่างๆก็จะลดลงไปเอง

แต่อย่างไรก็ตาม บรรดานักทฤษฎีมาร์กซิสต์มองความยากจนอย่างยั่งยืนดังกล่าวว่า เป็นผลที่ตามมาของการตัดดวงผลประโยชน์ของทุนนิยม. และกลุ่มความคิดใหม่อันหนึ่งซึ่งเรียกว่า world system approach หรือ "วิธีการระบบโลก" ให้เหตุผลว่า ความยากจนดังกล่าว เป็นผลโดยตรงอันหนึ่งของวิวัฒนาการเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ในการแบ่งแยกแรงงานแบบตายตัวมากขึ้นไป ซึ่งชอบที่จะให้รางวัลคนรวยและลงโทษคนจน

เราสามารถที่จะนิยามทฤษฎีพึ่งพาได้อย่างไร (How Can One Define Dependency Theory?) การถกเถียงกันท่ามกลางบรรดานักปฏิรูป(Prebisch), นักทฤษฎีมาร์กซิสต์(Andre Gunder Frank), และบรรดานักทฤษฎีระบบโลก(Wallerstein) กำลังเป็นไปอย่างกระฉับกระเฉงและท้าทายทางสติปัญญาทีเดียว. ยังมีบางประเด็นที่ยังไม่ลงตัวหรือเห็นด้วยกันอย่างจริงจังอยู่ ท่ามกลางความตึงเครียดของ

บรรดานักทฤษฎีพึ่งพาที่หลากหลาย และจะเป็นข้อผิดพลาดที่เดียวหากคิดว่า มันคือทฤษฎีที่มีเอกภาพ เกี่ยวกับการพึ่งพา. อย่างไรก็ตาม มันก็มีข้อเสนอที่เป็นแกนหลักบางประการ ซึ่งดูเหมือนว่าอยู่ข้างใต้ การวิเคราะห์ของนักทฤษฎีพึ่งพาส่วนใหญ่

"การพึ่งพา" สามารถได้รับการนิยามในฐานะที่เป็นการอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการทาง เศรษฐกิจของรัฐฯหนึ่ง ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางการเมืองภายนอก, เศรษฐกิจ, และนโยบาย พัฒนาแห่งชาติทางด้านวัฒนธรรม (Oswaldo Sunkel, "นโยบายการพัฒนาแห่งชาติ และการพึ่งพา ภายนอกในลาตินอเมริกา", *The Journal of Development Studies*, Vol. 6, no. 1, October 1969, p. 23) [วารสารการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา]. Theotonio Dos Santos เน้นถึงมิติทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพา ดังนิยามความหมายของเขาต่อไปนี้ :

[การพึ่งพา คือ]...เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์อันหนึ่ง ซึ่งได้ทำให้โครงสร้างเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ โลกเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา เงื่อนไขนั้นมันขึ้นชอบให้บางประเทศมีการทำร้ายประเทศอื่นๆ และจำกัดความเป็นไปได้ต่างๆในการพัฒนาของเศรษฐกิจที่เป็นรอง... สถานการณ์ซึ่งกลุ่มเศรษฐกิจ หนึ่งของประเทศต่างๆได้ถูกกำหนดเงื่อนไข โดยการพัฒนาและการแผ่ขยายของอีกเศรษฐกิจหนึ่ง ซึ่ง ประเทศของพวกเขาเองถูกทำให้ต้องเชื่อฟังและยินยอมที่จะถูกรอบงำ

[Dependency is]...an historical condition which shapes a certain structure of the world economy such that it favors some countries to the detriment of others and limits the development possibilities of the subordinate economics...a situation in which the economy of a certain group of countries is conditioned by the development and expansion of another economy, to which their own is subjected.

(Theotonio Dos Santos, "The Structure of Dependence," in K.T. Fann and Donald C. Hodges, eds., *Readings in U.S. Imperialism*. Boston: Porter Sargent, 1971, p. 226)

มันมีลักษณะร่วมกันอยู่ 3 ประการ สำหรับนิยามความหมายนี้ที่บรรดานักทฤษฎีพึ่งพาส่วนใหญ่ยอมรับ

ประการแรกคือ, ทฤษฎีพึ่งพาแสดงคุณลักษณะถึงระบบระหว่างประเทศอันนั้น ใน ฐานะที่ประกอบด้วยรัฐต่างๆ 2 ประเภท ซึ่งได้อธิบายอย่างหลากหลายในฐานะที่เป็น"ประเทศที่มี อิทธิพล"กับ"ประเทศที่พึ่งพา", "ประเทศศูนย์กลาง"กับ"ประเทศชายขอบ", หรือ"ประเทศมหาอำนาจ" กับ"ประเทศบริวารต่างๆ" (dominant / dependent, center / periphery, or metropolitan / satellite). รัฐ ต่างๆที่ทรงอิทธิพลคือ บรรดาชาติอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าในองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และ การพัฒนา(the Organization of Economic Co-operation and Development (OECD). ส่วนบรรดารัฐ

ต่างๆที่พึ่งพาที่คือรัฐทั้งหลายในลาตินอเมริกา, เอเชีย, และแอฟริกา ซึ่งมีรายได้ต่อหัวประชากรต่ำ(per capita GNPs) และซึ่งเชื่อมั่นอย่างมากต่อการส่งออกของสินค้าตัวใดตัวหนึ่ง สำหรับการได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ

ประการที่สอง, นิยามความหมายดังกล่าวมีสมมุติฐานร่วมกันว่า อำนาจอิทธิพลภายนอกมีความสำคัญพิเศษต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในรัฐที่ต้องพึ่งพาทั้งหลาย. อำนาจอิทธิพลภายนอกเหล่านี้รวมถึงบรรดาบรรษัทข้ามชาติ, ตลาดสินค้าระหว่างประเทศ, การช่วยเหลือจากต่างประเทศ, การสื่อสารต่างๆ, และวิธีการอื่นๆที่บรรดาประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าทั้งหลาย สามารถเป็นตัวแทนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในต่างประเทศของพวกเขาได้

ประการที่สาม, นิยามความหมายดังกล่าวเกี่ยวกับการพึ่งพา ทั้งหมดชี้ว่าความสัมพันธ์ทั้งหลายระหว่างประเทศที่ทรงอิทธิพลกับประเทศที่ต้องพึ่งพามีลักษณะเป็นพลวัต เพราะปฏิสัมพันธ์ต่างๆระหว่างประเทศทั้งสองกลุ่มมีแนวโน้ม ไม่เพียงเพิ่มเติมเสริมส่งกันและกันเท่านั้น แต่ยังทำให้แบบแผนต่างๆของความไม่เท่าเทียมเข้มข้นมากขึ้นด้วย. ยิ่งไปกว่านั้น การพึ่งพายังเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ฝังลึกมาเป็นเวลายาวนาน มันมีรากหยั่งอยู่ในการทำให้เป็นสากลของลัทธิทุนนิยม. ดังนั้น การพึ่งพาก็เป็นกระบวนการอันหนึ่ง ซึ่งกำลังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง : ลาตินอเมริกาทุกวันนี้ เป็นผลสืบเนื่องที่สามารถย้อนกลับไปได้นับจากคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสากลระหว่างประเทศโดยประเทศต่างๆที่ในปัจจุบันพัฒนาแล้ว.... การค่อยพัฒนาของลาตินอเมริกา คือผลลัพธ์ของชุดความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเฉพาะอันหนึ่ง ต่อระบบสากลอันนั้น

Susanne Bodenheimer, "Dependency and Imperialism: The Roots of Latin American Underdevelopment," in Fann and Hodges, Readings, op. cit., p. 157.

โดยสรุป ทฤษฎีพึ่งพายามที่จะอธิบายถึงรัฐค่อยพัฒนาในปัจจุบันของประชาชาติต่างๆมากมายในโลก โดยการสำรวจตรวจสอบแบบแผนต่างๆของการปฏิสัมพันธ์กันท่ามกลางประเทศทั้งหลาย โดยการให้เหตุผลว่า ความไม่เท่าเทียมท่ามกลางประเทศต่างๆ เป็นส่วนภายในอันหนึ่งของปฏิสัมพันธ์กันเหล่านั้น

บริบทเชิงโครงสร้างของการพึ่งพา: มันเป็นเรื่องของลัทธิทุนนิยม หรือเป็นเรื่องของอำนาจ? (The Structural Context of Dependency: Is it Capitalism or is it Power?)

บรรดานักทฤษฎีพึ่งพาส่วนใหญ่เห็นว่า ลัทธิทุนนิยมระหว่างประเทศ(สากล)เป็นแรงกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์ทั้งหลายในเชิงพึ่งพา. Andre Gunder Frank หนึ่งในบรรดานักทฤษฎีพึ่งพาช่วงต้นที่สุด ค่อนข้างแสดงออกอย่างชัดเจนในประเด็นนี้ :

จากการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า ประเทศค่อยพัฒนาในปัจจุบัน ส่วน

ใหญ่แล้ว เป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเศรษฐกิจในอดีตและต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน รวมถึงความสัมพันธ์อื่นๆระหว่างประเทศบริวารที่ด้อยพัฒนา กับประเทศศูนย์กลาง มหาอำนาจที่พัฒนาแล้วในทุกวันนี้. ยิ่งไปกว่านั้น ความสัมพันธ์ต่างๆเหล่านี้ โดยสาระแล้วเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลก

Andre Gunder Frank, "The Development of Underdevelopment," in James D. Cockcroft, Andre Gunder Frank, and Dale Johnson, eds., *Dependence and Underdevelopment*. Garden City, New York: Anchor Books, 1972, p. 3.

ตามทัศนะข้างต้น ระบบทุนนิยมได้ไปบีบบังคับให้เกิดการแบ่งแยกด้านแรงงานสากลที่เข้มแข็งอันหนึ่งขึ้นมา ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งการด้อยพัฒนาในพื้นที่ต่างๆมากมายของโลก. รัฐที่ต้องพึ่งพาทำหน้าที่จัดหาแร่ธาตุต่างๆ รวมไปถึงสินค้าทางด้านเกษตร และแรงงานราคาถูกให้ด้วย และนอกจากนี้ยังทำหน้าที่รับใช้ในฐานะเป็นคลังสินค้าและสถานที่รองรับทุนส่วนเกินด้วย, รวมถึงที่ปลดระวางเทคโนโลยีที่ล้าสมัย และสินค้าทั้งหลายที่เหลือจากโรงงาน

อย่างไรก็ตาม บรรดานักทฤษฎีพึ่งพา แม้จะไม่ทั้งหมด คือพวกมาร์กซิสต์ และเราควรจำแนกแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างลัทธิการพึ่งพาและทฤษฎีเกี่ยวกับลัทธิจักรวรรดินิยม ทฤษฎีมาร์กซิสต์เกี่ยวกับลัทธิจักรวรรดินิยมพยายามอธิบายถึงการแผ่ขยาย(expansion) ของรัฐที่ทรงอิทธิพลในขณะที่ทฤษฎีการพึ่งพาอธิบายถึงการด้อยพัฒนา(underdevelopment). พุคอีกอย่างหนึ่งก็คือ ทฤษฎีมาร์กซิสต์ได้พยายามอธิบายถึงเหตุผลที่ว่า ทำไมลัทธิจักรวรรดินิยมจึงเกิดขึ้น, ขณะที่ทฤษฎีพึ่งพาพยายามอธิบายถึงผลที่ตามมาต่างๆของลัทธิจักรวรรดินิยม

ความแตกต่างดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญ ในหลายๆประเด็น ลัทธิจักรวรรดินิยม สำหรับมาร์กซิสต์ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการซึ่งโลกได้ถูกทำให้แปรเปลี่ยน และด้วยเหตุนี้จึงเป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งเร่งให้เกิดการปฏิวัติคอมมิวนิสต์. มาร์กซ์ได้พูดถึงเกี่ยวกับลัทธิอาณานิคมของอังกฤษในอินเดียอย่างเป็นทางการที่ยอมรับกันว่า : อังกฤษต้องทำให้พันธกิจสองประการในอินเดียบรรลุผลสำเร็จ นั่นคือ อย่างแรกจะต้องทำลาย(destructive), และอย่างที่สองต่อมาคือ จะต้องสร้างมันขึ้นมาใหม่(regenerating) - กล่าวคือการทำลายล้างสังคมแบบเอเชียเก่าให้สิ้นซากลงไป และวางรากฐานทางด้านวัตถุนิยมขึ้นมาอันเป็นแนวคิดสังคมนิยมตะวันตกให้ดำรงอยู่ในเอเชีย

Karl Marx, "The Future Results of the British Rule in India," *New York Daily Tribune*, No. 3840, August 8, 1853.

สำหรับบรรดานักทฤษฎีพึ่งพา การด้อยพัฒนาเป็นสภาพเงื่อนไขในเชิงลบอันหนึ่ง ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดความเป็นไปได้ใดๆ เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และเป็นตัวของตัวเองเลยในรัฐที่ต้องพึ่งพา ยิ่งไปกว่านั้น ทฤษฎีมาร์กซิสต์เกี่ยวกับลัทธิจักรพรรดินิยม ยังเป็นเรื่องของการเปลี่ยนสินค้าให้เป็นเงินสดได้อย่างรวดเร็วหรือการทำกำไร ในขณะที่ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาเป็นเรื่องของความต่อเนื่องไปอย่างไม่สิ้นสุด. จุดจบของลัทธิจักรพรรดินิยมในกรอบความคิดของเลนินนิสต์ เกิดขึ้นมาจาก การที่อำนาจอันทรงอิทธิพลต่างๆ ได้ก่อสงครามขึ้น บนการหดตัวอย่างรวดเร็วเกี่ยวกับโอกาสต่างๆ ในการตัดดวงผลประโยชน์

สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สำหรับเลนิน เป็นบทพิสูจน์ที่คลาสสิกเกี่ยวกับข้อเสนอหรือการวินิจฉัยแนวนี้. หลังจากที่สงครามผ่านไป อังกฤษและฝรั่งเศสได้เข้าแทนที่อาณานิคมต่างๆ ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นของเยอรมัน. ส่วนนักทฤษฎีการพึ่งพาปฏิเสธข้อคิดเห็นและการวินิจฉัยดังกล่าว. ความสัมพันธ์แบบพึ่งพายังคงไม่ยอมรับนับถือเกี่ยวกับอัตลักษณ์เฉพาะของรัฐทรงอิทธิพล

รัฐทรงอิทธิพลอาจสู้รบบนแนวโน้มเกี่ยวกับอาณาเขตและเรื่องดินแดนพึ่งพา ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญและเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวของมันเอง (เว้นแต่ว่าในช่วงยุคสมัยต่างๆของการต่อสู้ ท่ามกลางรัฐทรงอิทธิพลทั้งหลาย ที่มีโอกาสสำหรับรัฐพึ่งพาต่างๆที่จะตัดความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาของพวกเขา) สำหรับนักทฤษฎีพึ่งพา คุณลักษณะสำคัญที่เป็นแก่นแกนของเศรษฐกิจโลก เป็นความต่อเนื่องของความยากจนมาตลอดจนถึงยุคสมัยใหม่ ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว มันคือดินแดนเดียวกันเดิมนั้นเอง โดยไม่คำนึงถึงว่ารัฐใดเป็นผู้ควบคุม

ในท้ายที่สุด มีนักทฤษฎีพึ่งพาบางคน ซึ่งไม่ได้ชื่อว่า"ลัทธิทุนนิยมไปเป็นพลังจักรกลที่อยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์ในแบบพึ่งพา. ความสัมพันธ์ดังกล่าวมันถูกบ่มารุงเลี้ยงโดยระบบหนึ่งของ"อำนาจ"เป็นประการแรก และดูไม่เหมือนว่าจะเป็นเช่นนั้น ราวกับว่า"อำนาจ"ได้รับการสนับสนุนโดยลัทธิทุนนิยมเพียงเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์กันระหว่างรัฐพึ่งพาสมาชิกก่อนในกลุ่มประเทศสังคมนิยม (รัฐต่างๆในยุโรปตะวันออก และคิวบา, เป็นตัวอย่าง) ซึ่งอันนี้ขนานกันไปอย่างใกล้ชิดกับความสัมพันธ์กันระหว่าง รัฐต่างๆที่ยากจนและรัฐทุนนิยมก้าวหน้าทั้งหลาย. ความเป็นไปได้ดังกล่าว นั่นคือ "การพึ่งพา"ได้ถูกนำไปเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดมากกับ"ความแตกต่างกันของอำนาจ" มากกว่าจะถูกนำไปโยงกับ"คุณลักษณะเฉพาะทั้งหลายของระบบเศรษฐกิจ"ข้างต้น ซึ่งมันประสานและสอดคล้องกับการวิเคราะห์ในแบบจารีต ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อย่างเช่นลัทธิสังคมนิยม เป็นต้น

ข้อเสนอที่สำคัญเกี่ยวกับทฤษฎีพึ่งพา (The Central Propositions of Dependency Theory) สำหรับรูปแบบที่เป็นแกนหลักของทฤษฎีพึ่งพานั้น มีข้อเสนออยู่จำนวนหนึ่งซึ่งทั้งหมดสามารถโต้แย้งได้ ข้อเสนอทั้งหลายเหล่านี้รวมถึง :

1. "ความด้อยพัฒนา"(underdevelopment) เป็นเงื่อนไขพื้นฐานอันหนึ่ง ซึ่งแตกต่างไปจาก"การไม่พัฒนา"(undevelopment) สำหรับกรณีหลังนั้นอ้างอิงง่าย ๆ ถึงสภาพเงื่อนไขที่ทรัพยากรต่างๆ ไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่น เจ้าอาณานิคมชาวยุโรปทั้งหลายมองว่า ทวีปอเมริกาเหนือเป็นพื้นที่ซึ่งไม่มีการพัฒนา นั่นคือ ผืนแผ่นดินดังกล่าวไม่ได้รับการพัฒนาอย่างกระตือรือร้นในสัดส่วนที่สอดคล้องกันกับศักยภาพของมันที่มีอยู่. ความด้อยพัฒนา อ้างอิงถึงสถานการณ์อันหนึ่งซึ่งทรัพยากรทั้งหลายได้ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถูกใช้ในหนทางที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐอิทธิพลต่างๆ ไม่ใช่เพื่อรัฐที่ยากจนกว่าซึ่งทรัพยากรเหล่านั้นได้ถูกค้นพบ

2. ความแตกต่างระหว่าง"ความด้อยพัฒนา"กับ"การไม่พัฒนา" ได้จัดวางประเทศยากจนทั้งหลายของโลกใบนี้อยู่ในบริบททางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างไปอย่างลึกซึ้ง. บรรดาประเทศเหล่านี้ไม่ได้ล่าหลัง หรือไม่สามารถวิ่งไล่ทันประเทศที่ร่ำรวยกว่าของโลกแต่อย่างใด ประเทศพวกนั้นมีได้ยากจนเพราะพวกเขาล่าหลังในการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ หรือตามหลังคุณค่าต่างๆ ของยุคสว่างที่เกิดขึ้นในรัฐต่างๆ ของชาวยุโรป. พวกเขายากจนเพราะ ถูกบูรณาการในลักษณะบีบบังคับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของยุโรป ในฐานะที่เป็นผู้ผลิตวัตถุดิบทั้งหลาย หรือทำหน้าที่รับใช้ในฐานะเป็นคลังของแรงงานราคาถูก และถูกปฏิเสธโอกาสที่จะนำทรัพยากรทั้งหลายของพวกเขา เข้าเข้าสู่ตลาดในทุกๆ ทางที่จะแข่งขันกับรัฐที่ทรงอิทธิพล

3. ทฤษฎีพึ่งพาเสนอว่า ทางเลือกในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร เป็นสิ่งที่ดีกว่าหรือน่าปรารถนายิ่งกว่าแบบแผนการใช้ทรัพยากร ที่ถูกกำหนดหรือยึดเย็ดโดยรัฐทรงอิทธิพลทั้งหลาย. มันไม่มีนิยามอันแจ่มชัดเกี่ยวกับแบบแผนหรือทางเลือกที่ดีกว่าเหล่านี้ว่าเป็นอย่างไร แต่บรรทัดฐานบางอย่างได้รับการปลุกเร้าขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่น หนึ่งในรัฐที่ทรงอิทธิพล บ่อยมาก ในเชิงปฏิบัติได้ถูกวิจารณ์โดยบรรดานักทฤษฎีพึ่งพาถึงเรื่องการส่งออกทางด้านการเกษตร ข้อวิจารณ์คือว่า ประเทศเศรษฐกิจยากจนจำนวนมาก ประสบกับปัญหาการขาดแคลนโภชนาการในอัตราที่สูง ทั้งๆ ที่พวกเขาเป็นผู้ผลิตอาหารจำนวนมากเพื่อการส่งออก. บรรดานักทฤษฎีพึ่งพามากมายให้เหตุผลว่า ผืนดินที่ทำการเกษตรทั้งหลายเหล่านั้น ควรจะใช้ผลิตอาหารภายในประเทศ เพื่อที่จะลดอัตราเกี่ยวกับภาวะขาดแคลนโภชนาการลง

4. ข้อเสนออื่นใดที่ควรขยายเพิ่มเติมขึ้น คือ บรรดานักทฤษฎีพึ่งพาวางใจในความเชื่อที่ว่า มันมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติอยู่อย่างแจ่มชัด ซึ่งสามารถและควรที่จะถูกพุดออกมาอย่างชัดถ้อยชัดคำสำหรับแต่ละประเทศ. ในแง่มุมนี้ ทฤษฎีพึ่งพาได้มีส่วนร่วมในเชิงทฤษฎีทำนองเดียวกัน

เกี่ยวกับลัทธิสังคมนิยม สิ่งซึ่งจำแนกทัศนียภาพแบบฟิ่งพาคือว่า คนที่สนับสนุนแนวคิดนี้เชื่อว่าผลประโยชน์ชาติอันนี้สามารถนำมาใช้เป็นหลักความพึงพอใจได้ โดยการอ้างอิงถึงความต้องการของคนยากจนภายในสังคม มากกว่าโดยผ่านหลักความพึงพอใจของบริษัทหรือความต้องการของรัฐบาล. การพยายามกำหนดว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับคนยากจน เป็นปัญหาเชิงวิเคราะห์ที่ยู่ยากในระยะยาว และบรรดานักทฤษฎีฟิ่งพาทิ้งหลาย ยังคงไม่ได้พูดออกมาอย่างชัดเจนนัก ถึงนิยามความหมายในเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับผลประโยชน์เศรษฐกิจของชาติ

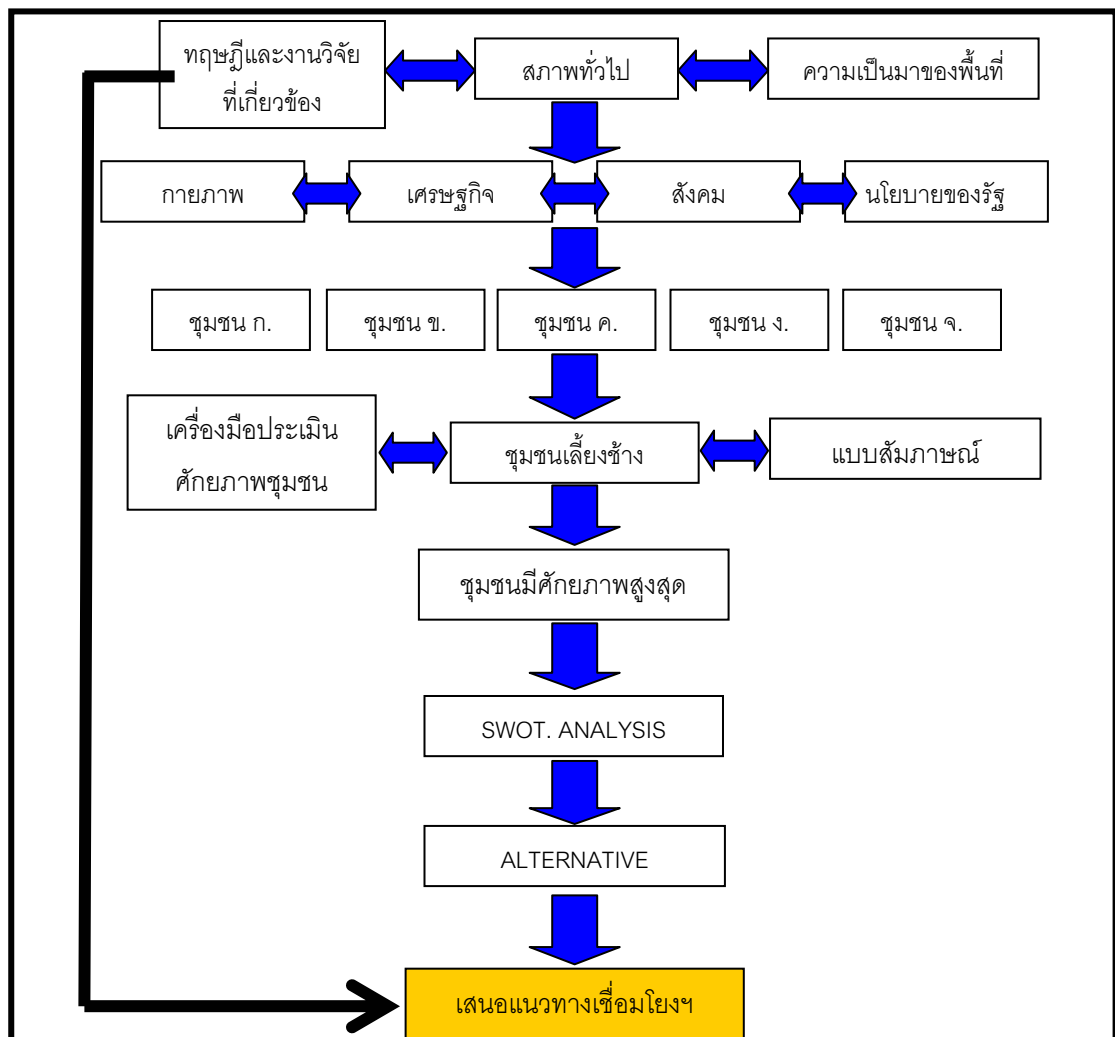
5. การผันแปรของทรัพยากรตลอดช่วงเวลา (และเราคงยังจำได้ว่า ความสัมพันธ์ในเชิงฟิ่งพามันฝังแน่นอยู่บนแต่การแผ่ขยายของยุโรป ที่เริ่มต้นขึ้นในคริสตศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา) ที่ยังคงดำรงอยู่ ซึ่งไม่ใช่เพียงอำนาจของรัฐทรงอิทธิพลเท่านั้น แต่ยังผ่านอำนาจของคนชั้นสูงทั้งหลายในรัฐฟิ่งพาต่างๆด้วย บรรดานักทฤษฎีฟิ่งพาให้เหตุผลว่า คนชั้นสูงเหล่านี้ธำรงรักษาความสัมพันธ์ในเชิงฟิ่งพาเหล่านี้ไว้เพราะ ผลประโยชน์ส่วนตัวของพวกเขาเองที่พ้องพานไปกับ ผลประโยชน์ต่างๆของรัฐที่ทรงอิทธิพลทั้งหลาย

โดยแบบฉบับแล้ว คนชั้นสูงพวกนี้ได้รับการฝึกมาในรัฐทรงอิทธิพลต่างๆ และมีส่วนร่วมในคุณค่าทำนองเดียวกัน และมีวัฒนธรรมทั้งหลายร่วมกับชนชั้นสูงต่างๆในรัฐที่ทรงอิทธิพล. ดังนั้น ในความเป็นจริงอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ความสัมพันธ์ในเชิงฟิ่งพาจึงเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะสมัครใจ. เราอาจไม่ต้องการจะเถกเถกว่า บรรดาชนชั้นสูงในรัฐฟิ่งพา กำลังทรยศหักหลังอย่างมีสำนึกต่อผลประโยชน์ของคนจน; แต่บรรดาชนชั้นสูงทั้งหลายต่างเชื่อกันจริงๆ จังๆ ว่า กุญแจสำคัญที่ไขไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจ วางอยู่ในการดำเนินรอยตามใบสั่งของลัทธิเศรษฐกิจเสรีนิยม

บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยได้ผ่านการดำเนินการหลายขั้นตอน ตามระเบียบวิธีการวิจัยที่เป็นหลักสากลโดยมีการสร้างเครื่องมือเพื่อมาทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การสร้างแบบสอบถาม การสร้างแบบประเมิน การสร้างเกณฑ์การวัดศักยภาพของชุมชน รวมไปถึงการนำเอาทฤษฎีและงานวิจัยที่ใกล้เคียงมาใช้ตรวจสอบสมมติฐาน ว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้นในบทนี้จะกล่าวถึงวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยตลอดทั้งเรื่อง โดยแยกแยะอธิบายวิธีการดำเนินงานวิจัย ในแต่ละวัตถุประสงค์เป็นข้อๆ ได้แก่ พื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ ศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ และการศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์พึ่งพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

ก่อนจะอธิบายถึงวิธีการดำเนินงานวิจัยในวัตถุประสงค์แต่ละข้อๆ จะนำเสนอภาพรวมการดำเนินงานวิจัยตลอดการดำเนินงานวิจัยในเรื่องนี้ก่อน แล้วจึงจะแยกแยะอธิบายเป็นขั้นตอนในแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้ แผนภาพที่ 3.1 แสดงกระบวนการดำเนินงานวิจัยในภาพรวมทั้งเรื่อง

จากแผนภาพที่ 3.1 เป็นการสำรวจที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ ซึ่งได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Web-site หน่วยงานส่วนท้องถิ่น บุคคลที่อยู่ในแวดวงการเลี้ยงช้าง เมื่อทราบที่ตั้งชุมชนเลี้ยงช้างแล้ว จึงทำการศึกษาอย่างละเอียดโดยแยกเป็น 4 ด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านนโยบายของรัฐทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับสูง เมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงนำชุมชนดังกล่าวมาจัดลำดับความสำคัญตามลำดับของศักยภาพ โดยมีการสร้างเครื่องมือวัดศักยภาพ(ตามรายละเอียดในหัวข้อถัดไป) ประกอบกับมีการวัดด้วย ทฤษฎี Site analysis เพื่อพิสูจน์ว่าชุมชนเลี้ยงช้างมีความเหมาะสมในด้านที่ตั้ง การเข้าถึง การเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างหรือไม่อย่างไร เป็นต้น เมื่อได้ชุมชนที่มีศักยภาพ ก, ข, ค, ง โดยผ่านการประเมินดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยจึงเข้าไปศึกษาสำรวจ และจัดทำเวทีสาธารณะร่วมกับคนในชุมชน พระ ความช้าง ผู้นำท้องถิ่น เพื่อร่วมจัดทำ SWOT analysis ในชุมชนโดยจะพบว่าในชุมชนที่มีศักยภาพดังกล่าว มีแง่มุมใดที่ยังมีปัญหายู่งบบ้าง โดยมองครอบคลุมทุกด้าน ซึ่งจะส่งผลให้ทราบข้อมูลเชิงลึกเพิ่มขึ้น และเมื่อได้ประเด็นปัญหา แนวทางการแก้ไขในเบื้องต้น นำมาสู่การวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อนำไปเป็นแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมและดีขึ้น และขณะเดียวกันจะทำให้ทราบแนวทางหรือประเด็นการเชื่อมโยง กับการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

จากหลักเกณฑ์การวิจัยในภาพรวมตามแผนภาพในเบื้องต้น จะนำมาสู่วิธีการดำเนินงานวิจัยในแต่ละขั้นตอนโดยจะแยกแยะตาม วัตถุประสงค์ในแต่ละข้ออย่างละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 เพื่อศึกษาพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้

การศึกษาด้านที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างนั้นเพื่อให้ทราบถึง สถานที่ตั้ง ระบบชุมชน การเข้าถึงระบบถนน ภูมิประเทศ สภาพดินฟ้าอากาศ สภาพแวดล้อม ระบบการคมนาคมขนส่ง ระบบการติดต่อสื่อสาร ที่ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความถนัดคล่องตัว และอื่นๆเป็นต้น ซึ่งพอจะอธิบายแยกแยะในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1.1 กรอบการดำเนินงานวิจัย

3.1.1.1 กรอบการศึกษาในเชิงพื้นที่ เป็นการศึกษในพื้นที่อีสานตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี

3.1.1.2 กรอบการศึกษาในเชิงทฤษฎี ศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม กายภาพและสิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครอง

3.1.1.3 กรอบการศึกษาในเชิงวิธีการ การสำรวจ แบ่งออกเป็น 2 วิธีการ ได้แก่ การสำรวจแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การสอบถามจากความข้างที่นำข้างมาเร็วร้อนในพื้นที่อีสานใต้ การสอบถามจากเจ้าของข้างในพื้นที่ การลงพื้นที่จริงและสอบถามบุคคลในแวดวงเลี้ยงข้างถึงสถานที่และจำนวนข้างในพื้นที่ต่างๆ การสอบถามจากปางข้างในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ กับ การสำรวจแบบเป็นทางการ ได้แก่ ข้อมูลในอำเภอที่มีการขึ้นทะเบียนเกี่ยวกับพิมพ์ข้าง (รูปพรรณข้าง) การทำแบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานทุกด้าน และการศึกษาจากบทความหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ความข้าง ญาติพี่น้องคนเลี้ยงข้าง ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้ที่เป็นนับถือของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เจ้าหน้าที่ดูแลศูนย์คชศึกษา พระ และนักวิชาการได้แก่ ครูในโรงเรียนท้องถิ่นชุมชนเลี้ยงข้าง ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดในเขตอีสานใต้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 450 คน ซึ่งได้จากการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยวิธีการใช้ สูตรของยามานะ (Taro Yamane.1973 :225)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนิน 3 ขั้นตอน ได้แก่

- ขั้นแรกการสร้างเครื่องมือเพื่อให้ง่ายต่อการสำรวจข้อมูลตามหน่วยงานต่างๆ โดยได้จัดทำแบบสอบถามทั้งสิ้น 450 ชุดลงสำรวจพื้นที่ 5 จังหวัดในอีสานใต้
- ขั้นที่สองการสอบถามบุคคลที่อยู่ในแวดวงข้างเพื่อสอบถามแหล่งที่อยู่ของข้าง หน่วยงานท้องถิ่น(อบต.)
- ขั้นที่สามเมื่อได้ข้อมูลที่ชัดเจนแล้วทางคณะผู้วิจัยได้ ลงพื้นที่เพื่อจัดทำรายละเอียดในชุมชน ได้แก่ พื้นที่ทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และลักษณะทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อจัดทำรายละเอียดบริบทชุมชนในแต่ละแห่งที่มีชุมชนเลี้ยงข้างตั้งอยู่

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ข้อมูลดิบที่ได้จากการใช้แบบสอบถาม จะใช้วิธีการประมวลผลโดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Statistical package for the social sciences.

(SPSS.) เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียบเรียงข้อมูล และการจัดแยกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ และใช้วิธีการหาความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรแต่ละตัว เพื่อประกอบการวิเคราะห์ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนข้างกับประเพณีในท้องถิ่น เนื่องจากจำนวนของข้างจะเพิ่มขึ้นก็ต่อเมื่อมีงานประเพณีเกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งก็คือว่าเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อข้างจะกลับคืนมายังถิ่นจะต้องมีรายได้จากการมาของข้างเพิ่มขึ้น แต่ถ้าหากไม่มีงานประเพณี หรือเทศกาลโอกาสที่ข้างจะไม่มีรายได้ก็มีอยู่มาก เป็นต้น และสามารถนำผลสรุปที่ได้มาประยุกต์ใช้งานในการวิจัยต่อไป

- **ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์** และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พูดคุย กับประชาชนในชุมชน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างชุมชนละ 2-3 คน ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้าง เช่น ความข้างซึ่งเคยเลี้ยงข้างมาก่อน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน เป็นต้น จะมุ่งเน้นการถอดประเด็นใน 3 ด้านหลักๆ ได้แก่ ประเด็นสภาพปัญหา ประเด็นความพร้อม และประเด็นแนวโน้มในอนาคต(ภาพที่อยากเห็นอยากเป็น) ตามทัศนคติที่ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 4 ชุมชน ได้แก่ บ้านท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านทุ่งโพธิ์ ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านลุงปลาตุ๊ก อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และบ้านตาสอง อบอุ่น ตั้งอยู่ในเทศบาลตำบลปะคำ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ บ้านกระโพ ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และที่วัดบ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- **การใช้แบบสอบถาม** จัดทำแบบสอบถามทั้งสิ้น 450 ชุดลงสำรวจพื้นที่ 5 จังหวัดในอีสานใต้ โดยสัมภาษณ์บุคคลต่างๆได้แก่ ความข้าง ญาติพี่น้องคนเลี้ยงข้าง ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้ที่เป็นนับถือของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เจ้าหน้าที่ดูแลศูนย์ศึกษา พระ และนักวิชาการได้แก่ ครูในโรงเรียนท้องถิ่นชุมชนเลี้ยงข้าง เป็นต้น

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้เทคนิควิธีต่อไปนี้ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสืบค้นภูมิถิ่นภูมิเมือง หรือบริบทของชุมชน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการศึกษาสภาพปัจจุบันของชุมชนในทุกแง่มุม 3) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ที่ตั้ง (Site analysis) (รายละเอียดของข้อมูลในแต่ละด้านนั้นจะขอยกไปอธิบายไว้ในข้อ 3.2.4) ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามว่า “เป็นชุมชนที่มีการเลี้ยงข้างมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบันหรือไม่” “เป็นชุมชนที่ดำรง

วิถีชีวิตการเลี้ยงช้างและมีช้างอยู่ในพื้นที่หรือไม่” เป็นต้น ซึ่งจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล จะพบว่ามีชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

พื้นที่จังหวัดสุรินทร์

1. ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
2. ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
3. ชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
4. ชุมชนบ้านท่าลาด ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

1. ชุมชนบ้านพิมานโพเงิน ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. ชุมชนบ้านโนนยาง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
3. ชุมชนบ้านท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
4. ชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ต.ชุมแสง อ.ปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

พื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

1. ชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ต.บ้านค่าย อ.เมือง จังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ 3.2 แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานใต้

3.2 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้

การศึกษาศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ เป็นการศึกษาทางด้านการปกครอง ในท้องถิ่น กายภาพและสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับช้างอย่างต่อเนื่อง ลักษณะทางสังคม และการประกอบอาชีพในท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาประเมินศักยภาพของชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่อย่างไร

3.2.1 กรอบการดำเนินงานวิจัย

3.2.1.1 กรอบการศึกษาในเชิงพื้นที่ เป็นการศึกษาในพื้นที่อีสานตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และ จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.1.2 กรอบการศึกษาในเชิงกระบวนการ ในการศึกษาศักยภาพของชุมชนนั้นมีกระบวนการอยู่ 3 ขั้นตอนได้แก่ 1)ศึกษาศักยภาพปัจจุบันของชุมชนตามที่ตั้งในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2)สร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพื่อวัดศักยภาพในภาพรวม 3)และมีการพัฒนาเกณฑ์การวัดศักยภาพของชุมชนโดยใช้ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และบุคคลสำคัญในท้องถิ่น (รายละเอียดจะขออธิบายในข้อ 3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล) ซึ่งมีได้ข้อมูลตามขั้นตอนดังกล่าวแล้ว จะส่งผลให้ทราบศักยภาพของชุมชนในข้อนี้

3.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ความช้าง ญาติพี่น้องคนเลี้ยงช้าง ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้ที่เป็นนับถือของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เจ้าหน้าที่ดูแลศูนย์คชศึกษา พระ และนักวิชาการได้แก่ ครูในโรงเรียนท้องถิ่นชุมชนเลี้ยงช้าง ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดในเขตอีสานใต้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 450 คน ซึ่งได้จากการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยวิธีการใช้ สูตรของยามานะ (Taro Yamane.1973 :225)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบนี้ได้ดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลักๆได้แก่

- **ในขั้นแรก** ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลพื้นฐานต่างๆ (ตารางที่ 3.1) ตามหน่วยงานในท้องถิ่น และตามชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างอยู่ในท้องถิ่น (โดยเลือกเก็บข้อมูลกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ ความช้าง ญาติพี่น้องของคนเลี้ยงช้าง) โดยได้ประเด็นคำตอบ 5 กลุ่ม ดังนี้ 1.)พร้อมในโครงสร้างพื้นฐาน 2.)พร้อมด้านวิถีชีวิตในชุมชน 3.)ประเพณีวัฒนธรรม 4.)ข้อมูลช้าง 5.)การติดต่อสื่อสาร ซึ่งในขั้นนี้จะทำให้ได้คำตอบออกมาในข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แสดงถึงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้าง และทราบถึงศักยภาพของพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้างในเบื้องต้น
- **ในขั้นที่สอง** ได้มีการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้าง ในรูปแบบของตาราง (ตารางที่ 3.2) โดยได้ให้ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นพระ และผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดนั้นๆ ได้เข้ามาช่วยในการประเมิน โดยมีกรอบในการประเมิน ดังนี้ 1.)เป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่ 2.)เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมการเลี้ยงช้างอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น 3.)เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมต่อการรองรับช้าง 4.)เป็นชุมชนที่มีประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน 5.)เป็นชุมชนที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับนักท่องเที่ยว 6.)เป็นชุมชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว 7.)เป็นชุมชนที่มีการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการรองรับการ 8.)เป็นชุมชนที่มีการกำกับดูแลด้านสุขภาพช้างท่องเที่ยวในภาพรวม ซึ่งในขั้นนี้จะทำให้ได้คำตอบว่า พื้นที่ใดมีศักยภาพที่แท้จริง โดยที่ชุมชนที่มีศักยภาพมีเกณฑ์การวัดศักยภาพดังนี้

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0 – 25 ต้องเร่งให้ความช่วยเหลือด่วน

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 26 – 45 มีศักยภาพต่ำต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 46 – 65 มีศักยภาพปานกลางหนุนเสริมประเด็นที่ยังขาดและการจัดการ

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 66 – 100 มีศักยภาพสูงหนุนเสริมด้านการบริหารจัดการ

ตารางที่ 3.2 การสรุปผลการประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในพื้นที่ จังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์

เกณฑ์การประเมิน	1.บุรีรัมย์			2.สุรินทร์				3.ชัยภูมิ		4.ศรีสะเกษ		5.อุบลราชธานี		6.นครราชสีมา	
	A	B	C	D	a	b	c	d	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช
1. เป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่	16	17	14	12	62	32	16	24	8	0	0	0	0	0	0
2. เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมการเลี้ยงช้างอย่างต่อเนื่องจากกลุ่มผู้รุ่น	44	40	44	40	66	36	44	40	46	0	0	0	0	0	0
3. เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมต่อการรองรับช้าง	36	36	42	40	44	42	44	42	40	0	0	0	0	0	0
4. เป็นชุมชนที่มีประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน	40	44	42	36	68	56	40	56	30	0	0	0	0	0	0
5. เป็นชุมชนที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ในการรองรับนักท่องเที่ยว	44	24	24	12	54	40	40	16	52	0	0	0	0	0	0
6. เป็นชุมชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว	36	44	40	44	68	56	40	40	42	0	0	0	0	0	0
7. เป็นชุมชนที่มีการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวม	40	40	44	56	44	40	42	40	32	0	0	0	0	0	0
8. เป็นชุมชนที่มีการดูแลด้านสุขภาพช้าง	52	48	52	56	65	54	60	50	42	0	0	0	0	0	0
รวมคะแนน	308	293	302	296	471	356	326	308	292	0	0	0	0	0	0

จากตารางที่ 3.1 สรุปผลแบบสัมภาษณ์เบื้องต้น พบว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้แก่ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีความพร้อมหลายด้านและมีตัวเลขที่ได้จากการสำรวจของคนในพื้นที่ ซึ่งจะพบว่า มีร้อยละของแต่ละด้านค่อนข้างสูงกว่าเมื่อเทียบกับชุมชนอื่นๆหรือข้างเคียง โดยมีตัวเลขที่น่าสนใจดังนี้ ด้านข้อมูลช่างโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉลี่ยร้อยละ 70 ด้านวิถีชีวิตในชุมชนโดยเฉลี่ยร้อยละ 86.4 ด้านประเพณีวัฒนธรรมโดยเฉลี่ยร้อยละ 92.6 ด้านข้อมูลช่างโดยเฉลี่ยร้อยละ 45.5 ด้านการติดต่อสื่อสารโดยเฉลี่ยร้อยละ 74.2

- โดยที่
- A. คือ ชุมชนบ้านโพนเงิน ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
  - B. คือ ชุมชนบ้านโนนยาง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
  - C. คือ ชุมชนบ้านท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
  - D. คือ ชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ต.ชุมแสง อ.ปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์
- a. คือ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
  - b. คือ ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
  - c. คือ ชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
  - d. คือ ชุมชนบ้านท่าลาด ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

และจากข้อตกลงเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ ทั้ง 8 ข้อ ในตารางที่ 3.2 มีเกณฑ์การประเมินศักยภาพของชุมชนดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0 – 25	ต้องเร่งให้ความช่วยเหลือด่วน
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 26 – 45	มีศักยภาพต่ำต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 46 – 65	มีศักยภาพปานกลางหนุนเสริมบางประเด็นที่ยังขาด
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 66 – 100	มีศักยภาพสูงหนุนเสริมด้านการบริหารจัดการ

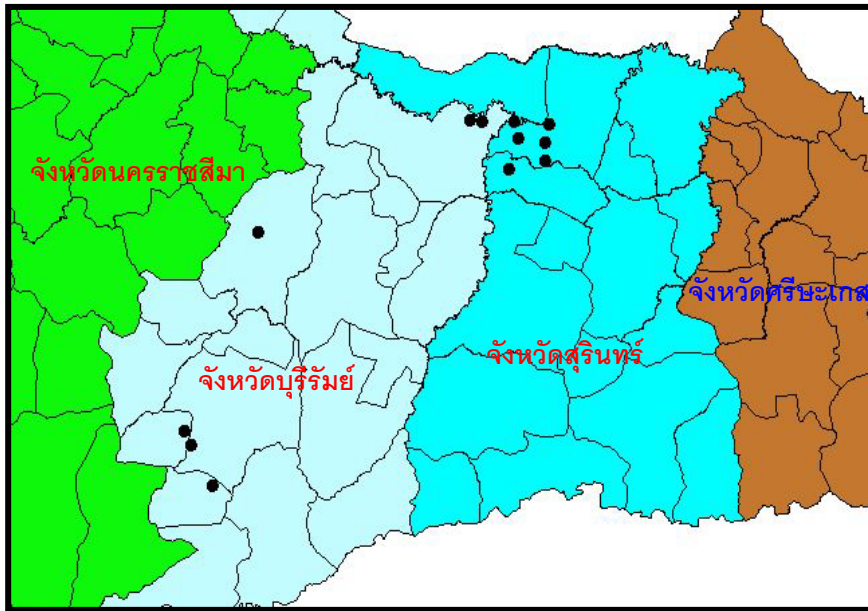
พบว่าชุมชนที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ในเขตอีสานตอนใต้ ได้แก่ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 58.87 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางซึ่งต้องมีการหนุนเสริมบางประเด็นที่ยังขาด รองลงมาได้แก่ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 44.5 และชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 41.2 ตามลำดับจากมากไปน้อย (บทที่ 3 ตารางที่ 3.2) ซึ่งมีศักยภาพต่ำจะต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน ส่วนชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางนั้น เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่มากที่สุด มีศูนย์ศึกษาที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นที่รวบรวมช้างในจังหวัดสุรินทร์ และเป็นศูนย์ควบคุม กำกับดูแลช้างในทุกด้าน ขณะเดียวกันในชุมชนมีการสืบทอดด้านประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนหลายด้าน ได้แก่ การทอผ้าพื้นบ้าน พิธีกรรมการเซ่นไหว้ผีปู่ตา พิธีกรรมปะกำช้าง เทคนิค

วิธีการฝึกช่างแบบโบราณ(ส่วย) สมุนไพรที่รักษาโรคของช่าง ลักษณะของช่าง ตลอดจนลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวส่วยที่เลี้ยงช่างก็มีลักษณะที่โดดเด่นกว่าชุมชนอื่นๆ ได้แก่ บ้านพักอาศัยจะมีFunction ภายในบ้านที่เล่นระดับไม่มีการกันห้องและบริเวณเชิงชายมีการต่อออกมาคลุมพื้นที่ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ช่างอยู่อาศัยในบริเวณช่างบ้าน นอกจากนั้นในบริเวณบ้านพักอาศัย ปรกติจะประกอบไปด้วยบ้านพักอาศัย และยุ้งข้าวเท่านั้น แต่ชุมชนดังกล่าวจะต้องมีเรือนปะกำ(ศาลปะกำ)อยู่ในบริเวณบ้าน และมีพื้นที่ลานเปิดโล่งเพื่อเป็นที่พักช่างหรือฝึกช่าง นอกจากนั้นยังต้องมีพื้นที่ปลูกพืชที่เป็นอาหารทั้งคนและสัตว์ ได้แก่ พืชพวกอ้อย หม่อน สับประรด กระจับปี่ มะม่วง อื่นๆ เป็นต้น ส่วนในด้านทัศนคติที่มีต่อนักท่องเที่ยว ช่างบ้านในชุมชนรู้สึกคุ้นเคยกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาพำนักเป็นเวลานานๆ ซึ่งทุกคนจะช่วยกันต้อนรับและแนะนำในด้านต่างๆให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนเกิดความภูมิใจ แต่สิ่งที่ยังต้องปรับปรุงและควรต้องเร่งดำเนินการเป็นประเด็นแรกคือ การสร้างความสามัคคีในหมู่ของผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าหากผู้นำท้องถิ่นอ่อนแอและขัดแย้งกัน ก็จะส่งผลให้ชุมชนดังกล่าวมีแต่ความถดถอยและจะนำไปสู่การล่มสลายลงในที่สุด

การสรุปผลการประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช่างในพื้นที่ จังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์ พบว่าชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีศักยภาพสูงสุด รองลงมาได้แก่ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ตามลำดับจากมากไปน้อย ซึ่งมีที่มาของคะแนนดังนี้ ค่าคะแนนที่ได้ในแต่ละช่อง เกิดจากการให้ค่าคะแนนทั้ง 18 ท่านต่อชุมชน แล้วนำตัวเลขที่ได้ในแต่ละช่องมารวมกัน จึงทำให้ได้ตัวเลขในแต่ละช่อง แล้วนำผลของคะแนนแต่ละช่องมารวมกันดังในตารางสรุปที่แสดงผลในเบื้องต้นนี้

3.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในเขตอีสานตอนใต้คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสำรวจ ชุมชนที่มีการเลี้ยงช่างครอบคลุมพื้นที่ในเขตพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดชัยภูมิ และอุบลราชธานี โดยได้ศึกษาในพื้นที่แต่ละชุมชน แยกแยะเป็นด้านใหญ่ๆได้แก่ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ และง่ายต่อการทำความเข้าใจ คณะผู้วิจัยจะแยกแยะชุมชนเลี้ยงช่างตามจังหวัดต่างๆดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3.3 ตั้งของชุมชนเลี้ยง
ช้างในเขตอีสานตอนใต้

1. จังหวัดบุรีรัมย์

จังหวัดบุรีรัมย์ในเขตอำเภอสตึก และใกล้เคียง มีจำนวนราษฎร ที่เลี้ยงช้าง 60 ราย มีช้างจำนวน ช้าง 82 เชือก ซึ่งปัจจุบันมีช้างที่อยู่ในพื้นที่จริงๆ เพียง 5 เชือกเท่านั้น โดยมีรายชื่อของเจ้าของช้างและ ชื่อและลักษณะของช้างดังต่อไปนี้

รายชื่อผู้เลี้ยงช้าง + จำนวนช้าง

1. นายเหมา ทรัพย์มาก 38 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
  - 1.1 ช้างชื่อ พังแสงเดือน อายุ 16 ปี เพศ เมีย รหัสไมโครชิพ 006789370
  - 1.2 ช้างชื่อ พังน้องนุ่น อายุ 21 ปี เพศ เมีย รหัสไมโครชิพ 116745393 A
  - 1.3 ช้างชื่อ พลายมงคล อายุ 4 ปี เพศ ผู้ รหัสไมโครชิพ 114646312 A
  - 1.4 ช้างชื่อ พลายขวัญเมือง อายุ 3 ปี เพศ ผู้ รหัสไมโครชิพ -
2. นายมี ศาลางาม 173/3 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
  - 2.1 ช้างชื่อ พังสมใจ อายุ 18 ปี เพศ เมีย รหัสไมโครชิพ 006809868
  - 2.2 ช้างชื่อ พลายศรีทัฬหไทย อายุ 26 ปี เพศ ผู้ รหัสไมโครชิพ 114644691 A
  - 2.3 ช้างชื่อ พลายแก้ว อายุ 1 ปี เพศ ผู้ รหัสไมโครชิพ -
3. นายบรรณ แสนดี 40 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
  - 3.1 ช้างชื่อ พังบุญมี อายุ 35 ปี เพศ เมีย รหัสไมโครชิพ 000019064
4. นายตุ้ย ศาลางาม 169/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
  - 4.1 ช้างชื่อ พังบุญนำ อายุ 45 ปี เพศ เมีย รหัสไมโครชิพ -
5. นายศิริ เข้ายรัมย์ 170/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

- 5.1 ช้างชื่อ พังไพรินทร์ อายุ 23 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 121716696 A
6. นายเหรียญ รื่นเริง 173/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 6.1 ช้างชื่อ พังคำแสน อายุ 40 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 121674395 A
7. นายลิ ศาลางาม 173/6 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 7.1 ช้างชื่อ พังบัวเงิน อายุ 35 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00022610
8. นายศิลา ศาลางาม 173/5 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 8.1 ช้างชื่อ พังมาลัยเงิน อายุ 10 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00012518
9. นายนอง ชูเกษม 10 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 9.1 ช้างชื่อ พลายมงคล อายุ 7 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ 4 D 00003467
10. นายมีระ ทองโท 178/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 10.1 ช้างชื่อ พังคำมูล อายุ 35 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 122745456 A
11. นายเสงี่ยม ฉ่อยรัมย์หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 11.1 ช้างชื่อ พังทองดี อายุ 40 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
12. นายทองสุข ทรัพย์มาก 172 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 12.1 ช้างชื่อ พังจันทร์ดี อายุ ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
13. นายแดง แสนดี 40 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 13.1 ช้างชื่อ พังทองแดง อายุ 10 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00011319
14. นายม่วง ศาลางาม 175/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 14.1 ช้างชื่อ พังสีดาทรายทอง อายุ 30 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ -
15. นายทอน แสนดี 182/2 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 15.1 ช้างชื่อ พลายนำโชค อายุ 35 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ 4 D 00005363
16. นายบุญมาก โยรัมย์ 174/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 16.1 ช้างชื่อ พลายทรายทอง อายุ 10 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ 4 D 00004222
17. นายพวง ศาลางาม 179 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 17.1 ช้างชื่อ พังปู้กี้ อายุ 13 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
18. นางลำลี ทรัพย์มาก 38หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 18.1 ช้างชื่อ หนุ่มเสก อายุ 21 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ 114775295 A
19. นายสุข โยรัมย์ 174/3 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 19.1 ช้างชื่อ คำแพง อายุ 30 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
20. นายสุข รื่นเริง 182 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 20.1 ช้างชื่อ ทองคำ อายุ 40 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 20.2 ช้างชื่อ คำดาว อายุ 15 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -

21. นายเฉลิม ศาลางาม 171 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 21.1 ช้างชื่อ ทองเงิน อายุ 8 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ -
22. นายสมชาย ทรัพย์มาก 173/4 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 22.1 ช้างชื่อ พังสมหญิง อายุ 20 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 1147767564
23. นายกฤษณศักดิ์ ศาลางาม 179/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 23.1 ช้างชื่อ พังทองคำ อายุ 30 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
24. นายทัด ศาลางาม 179/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 24.1 ช้างชื่อ พลายทองใบ อายุ 35 ปี เพศผู้ รหัสไม่โครชิพ -
25. นายดำ ศาลางาม 165/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 25.1 ช้างชื่อ พลายสมบูรณ์ อายุ 45 ปี เพศผู้ รหัสไม่โครชิพ -
26. นายพุทธ มาดี 11 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 26.1 ช้างชื่อ พังคำมูล อายุ 25 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00013826
27. นางสุภาพร แสนกกล้า 20 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 27.1 ช้างชื่อ พังคำหล้า อายุ 30 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 126916580 A
28. นางหยวก ว่องไว หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 28.1 ช้างชื่อ พังแป๊ะชี่ อายุ 20 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
29. นางสมจิตร ทรัพย์มาก 18 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 29.1 ช้างชื่อ พังคำคุณ อายุ 30 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 007351844
30. นางนิภาดา เพชรเถา 149 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 30.1 ช้างชื่อ พังคำแก้ว อายุ 25 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
31. นางเพ็ญ จงรัมย์ 164 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 31.1 ช้างชื่อ พังทองใบ อายุ 50 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
32. นางสมพร ศาลางาม 5 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 32.1 ช้างชื่อ พังน้องพร อายุ ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00011004
33. นายจันทร์ ทองโท หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 33.1 ช้างชื่อ พลายนำเจริญ อายุ ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00014763
34. นายสมพงษ์ สอนงาม 176/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 34.1 ช้างชื่อ พังไพลิน อายุ 10 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00012411
35. นายพิชิต สอนงาม 176/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 35.1 ช้างชื่อ พลายคำแสน อายุ 31 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 0003934
36. นายสุวรรณ ญงรัมย์ 121/1 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 36.1 ช้างชื่อ พังสุลิดา อายุ 39 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00022759

37. นางต้อย เจริญรัมย์ 33 หมู่ 1 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 37.1 ช้างชื่อ พลายเสก อายุ 5 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ 114651390
38. นางเขียว ทรัพย์มาก 172/3 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 38.1 ช้างชื่อ พังดอกคูณ อายุ 12 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 007001573 A
 38.2 ช้างชื่อ พังคำมี อายุ 21 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 116817522 A
39. นางสมพร ช่อนกลิ่น 7 หมู่ 3 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 39.1 ช้างชื่อ พังแถมมี อายุ 18 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
 39.2 ช้างชื่อ พังคำมี อายุ 16 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
 39.3 ช้างชื่อ พังแสงเดือน อายุ 21 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
40. นางอำพร บุญหนา 182/1 หมู่ 3 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 40.1 ช้างชื่อ พังคำคูณ อายุ 25 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
41. นางงา ช่วยรัมย์ 3 หมู่ 3 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 41.1 ช้างชื่อ พลายทองคำ อายุ 15 ปี เพศผู้ รหัสไม่โครชิพ -
42. นางสาวลี ยีรัมย์ 139/3 หมู่ 3 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 42.1 ช้างชื่อ พังศรีไพร อายุ 22 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
43. นายญาติ ไกรเสื่อ 50 หมู่ 3 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 43.1 ช้างชื่อ พังคำแก้ว อายุ 12 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
44. นายสุพิน ช่อนกลิ่น 140 หมู่ 3 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 44.1 ช้างชื่อ พังน้ำข้าว อายุ 28 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
 44.2 ช้างชื่อ พังพุนทรัพย์ อายุ 17 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
45. นายสุข โยรัมย์ 99 หมู่ 1 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 45.1 ช้างชื่อ พังแม่ปี่ อายุ 23 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -
46. นายฉลาม ศาลางาม 85 หมู่ 2 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 46.1 ช้างชื่อ พลายบารมี อายุ 25 ปี เพศผู้ รหัสไม่โครชิพ 116859317 A
47. นายชำนาญ วงศ์สุนทร 10 หมู่ 2 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 47.1 ช้างชื่อ พลายยอดรัก อายุ 4 ปี เพศผู้ รหัสไม่โครชิพ 4 D 00000172
 47.2 ช้างชื่อ โตหม้อ อายุ 28 ปี เพศผู้ รหัสไม่โครชิพ 4 D 00001059,
 4 D 00005270
48. นายอภัย อุตพรัตน์ 74 หมู่ 2 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 48.1 ช้างชื่อ พังสมศรี อายุ 32 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ 116919515 A
49. นายอนุกุล ศาลางาม หมู่ 2 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
 49.1 ช้างชื่อ พังใบเฟิร์น อายุ 19 ปี เพศเมีย รหัสไม่โครชิพ -

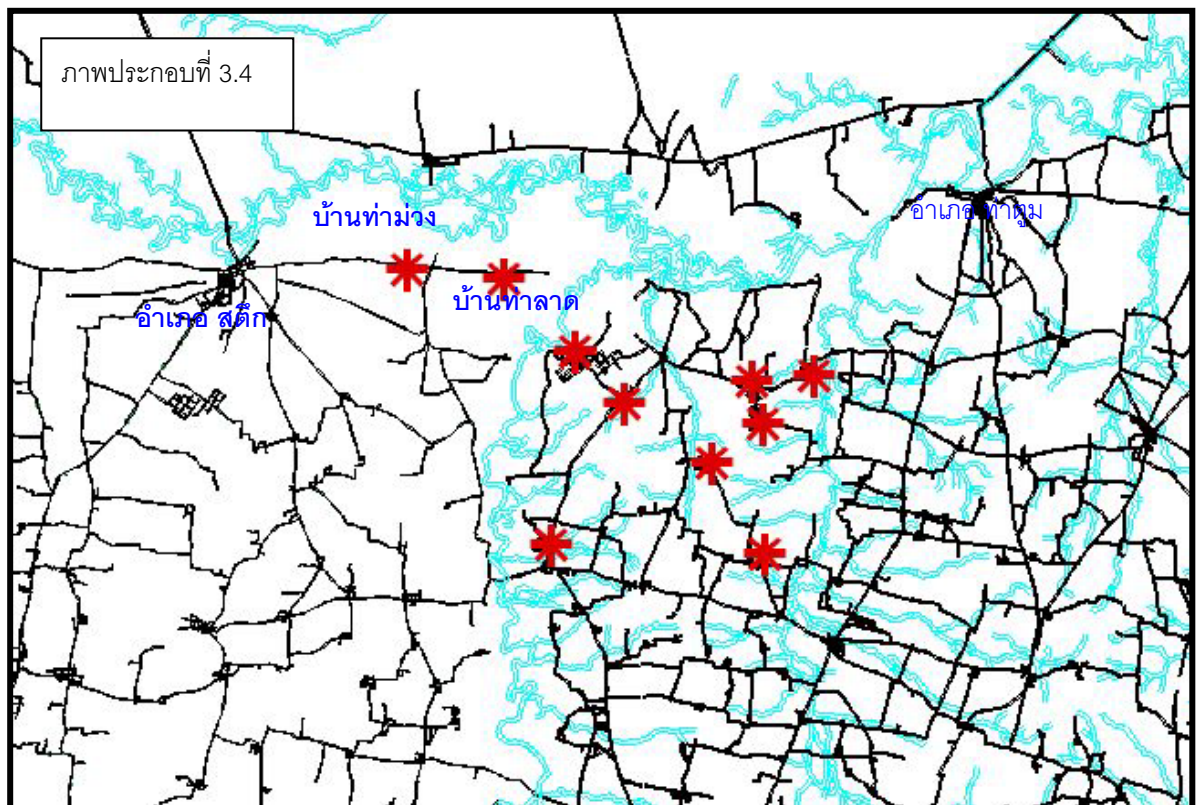
- 49.2 ช้างชื่อ พังน้ำเพชร อายุ 1 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
50. นายสมศักดิ์ สอนสีดา 9 หมู่ 3 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 50.1 ช้างชื่อ พลายพานทอง อายุ 8 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ 4 D 00011071
51. นายไธยะ ศาลางาม 172 หมู่ 10 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 51.1 ช้างชื่อ พลายงาทอง อายุ 15 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ -
52. นายสมบัติ จามีกกรณ์ หมู่ 7 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 52.1 ช้างชื่อ พังสมหวัง อายุ 19 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
53. นายชุตินันต์ ช่วยรัมย์ หมู่ 1 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 53.1 ช้างชื่อ พลายแรมโบ้ อายุ 28 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ -
- 53.2 ช้างชื่อ พังบานเย็น อายุ 34 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 53.3 ช้างชื่อ พังดวงเดือน อายุ 32 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 53.4 ช้างชื่อ พังคำมี อายุ 47 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 53.5 ช้างชื่อ พังทองคุณ อายุ 49 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 53.6 ช้างชื่อ พังวาสนา อายุ 31 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
54. นายปราโมทย์ ช่วยรัมย์ 73 หมู่ 11 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 54.1 ช้างชื่อ พลายทองหยาด อายุ 47 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ -
- 54.2 ช้างชื่อ พังฟองฟ้า อายุ 31 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 54.3 ช้างชื่อ พังดาว อายุ 35 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 54.4 ช้างชื่อ พังดาวเรือง อายุ 36 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
- 54.5 ช้างชื่อ พลายราเชนทร์ อายุ 37 ปี เพศ ผู้ รหัสไม่โครชิพ -
55. นายศุภชัย บุญครอง 206/1 หมู่ 1 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 55.1 ช้างชื่อ พังแจ่ม อายุ 30 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00013225
56. นายพิมพ์ ช่อนกลิ่น 76/3 หมู่ 1 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 56.1 ช้างชื่อ พังบุญมี อายุ 7 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -
57. นายอ่อนศรี งามพิลา 92/1 หมู่ 1 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 57.1 ช้างชื่อ พังศิริพร อายุ 6 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 126975322 A
58. นายแปลก สนิตสนม 48 หมู่ 11 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 58.1 ช้างชื่อ พังน้องเล็ก อายุ 4 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00032739
59. นายสวัสดิ์ รื่นเริง 63 หมู่ 11 ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 59.1 ช้างชื่อ พังบุญล้อม อายุ 5 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ 4 D 00007202
60. นายภานุเดช รื่นเริง หมู่ - ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 60.1 ช้างชื่อ คำสร้อย อายุ 4 ปี เพศ เมีย รหัสไม่โครชิพ -

จากข้อมูลดังกล่าวมาในเบื้องต้นจะพบว่า มีราษฎรที่เลี้ยงช้างอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งในอดีตนั้นนิยมจับช้างมาเป็นพาหนะ เพื่อใช้งานและจะสร้างรายได้ให้แก่เจ้าของเป็นอย่างมาก ซึ่งถ้าหากใครมีช้างอยู่ในครอบครองมากก็จะถือว่าผู้นั้นมีอำนาจนามากเช่นกัน แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัยของช้าง กล่าวคือ ปัจจุบันในบริเวณพื้นที่โดยรอบ ได้แก่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด สารคาม เป็นพื้นที่ที่แทบจะไม่มีป่าหลงเหลืออยู่เลย ในฤดูร้อนแหล่งน้ำที่เคยมีอยู่ตามธรรมชาติก็แห้ง แหล่งอาหารที่เป็นอาหารของช้างก็แทบจะไม่มี(อาหารช้างได้แก่ อ้อย หญ้าบาน่า กล้วย กระบุงป่า สับประรด อื่นๆ) ซึ่งช้างจะต้องกินวันละ 200 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน จากการลงพื้นที่พบว่า ปัญหาหลักคือ ราษฎรจะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายทุกวันในการดำรงชีวิตของช้าง ซึ่งเมื่อคิดเป็นตัวเลขแล้วประมาณวันละไม่ต่ำกว่า 900 บาทต่อตัว หากแต่ว่าราษฎรส่วนใหญ่ได้รับช้างมาเป็นทอดทอดๆ จากรุ่นพ่อแม่สู่ลูกในปัจจุบัน ไม่มีความรู้อะไรนอกจากมีเพียงช้างอยู่ จึงได้ใช้ช้างเป็นเหมือนกับเครื่องมือช่วยสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เลี้ยงและตัวช้างเอง

ด้วยเหตุนี้เมื่อมาพิจารณาในภาพรวมของชุมชน โดยพิจารณาเป็นรายชุมชนในเขตตำบลที่มีการเลี้ยงช้าง ในลักษณะของบริบททั่วไป เพื่อให้เข้าใจในลักษณะภาพรวมในปัจจุบันของแต่ละชุมชน ดังนี้

❖ ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

ชุมชนบ้านท่าม่วงเป็นชุมชนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งบริเวณชุมชนดังกล่าวยังตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำมูล (ดูภาพประกอบที่ 3.4 แสดงที่ตั้งของช้างอำเภอสตึก และอำเภอท่าตูม)

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านเลี้ยง ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก มีพื้นที่ 59 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้านทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านท่าม่วง หมู่ที่ 2 บ้านบิว หมู่ที่ 3 บ้านลำโรง หมู่ที่ 4 บ้านตลาด หมู่ที่ 5 บ้านจี้เหล็ก หมู่ที่ 6 บ้านโนนธาตุ หมู่ที่ 7 บ้านท่าเรือ หมู่ที่ 8 บ้านโนนยาง หมู่ที่ 9 บ้านลำโรงพัฒนา หมู่ที่ 10 บ้านโพเงิน และหมู่ที่ 11 บ้านท่าประใหม่

1. ลักษณะที่ตั้ง/อาณาเขต และเขตการปกครอง

1.1) ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดบุรีรัมย์ ห่างจากอำเภอสตึก 20 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ ประมาณ 60 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ตามหมายเลข 2 ถนนมิตรภาพ ประมาณ 460 กิโลเมตร

1.2) พื้นที่ ตำบลท่าม่วง มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 59 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 36,875 ไร่

1.3) อาณาเขตติดต่อ ตำบลท่าม่วง มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ด้านเหนือ จรดลำน้ำมูลเขตติดต่อ ต.ชุมพลบุรี-ต.คู่นาหนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์

ด้านตะวันออก จรดลำน้ำชีเขตติดต่อตำบลกระโพ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์

ด้านใต้ เขตติดต่อ ต.ทุ่งวัง อ.สตึก จ.บุรีรัมย์

ด้านตะวันตก เขตติดต่อ ต.สะแก อ.สตึก จ.บุรีรัมย์

2. ประชากร

ตำบลท่าม่วง มีประชากรในปัจจุบัน (2 พฤศจิกายน 2549, สำนักทะเบียนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง) จำนวนรวมทั้งสิ้น 6,600 คน แยกเป็น ชาย 3,214 คน หญิง 3,380 คน บ้านเรือน จำนวน 1,186 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน และมีประชากรที่ย้ายออกไปประกอบอาชีพในเขตต่างจังหวัด จำนวนมากเนื่องจากประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ การหางานต่างถิ่น เลือกลงงาน ส่งผลให้ประชากรลดลง

3. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

3.1 การคมนาคม การจราจร

3.1.1 ถนนและสะพาน ตำบลท่าม่วง มีเส้นทางการคมนาคม ติดต่อกับอำเภอ

และจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ซึ่งทำเลที่ตั้งตำบลท่าม่วง นับได้ว่าเป็นเส้นทางการคมนาคมสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคต่างๆสามารถสัญจรไปมาได้โดยสะดวก โดยใช้ถนนสาย สตึก-บุรีรัมย์, ร้อยเอ็ด-บุรีรัมย์, สุรินทร์-ขอนแก่น ตำบลท่าม่วงมีสะพาน จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สะพานข้ามลำน้ำมูล บริเวณบ้านท่าเรือ ต.ท่าม่วง อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ เชื่อมเขตติดต่อตำบลชุมพลบุรี อ.ชุมพลบุรี

จ.สุรินทร์ และสะพานข้ามลำน้ำชี บริเวณบ้านตราด ต.ท่าม่วง อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ เชื่อมเขตติดต่อตำบลกระโพ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์

3.1.2 ทางรถยนต์

- ระยะทางจากกรุงเทพมหานคร- ตำบลท่าม่วง 460 กิโลเมตร
- ระยะทางจากตำบลท่าม่วง-จังหวัดบุรีรัมย์ 60 กิโลเมตร
- ทางรถยนต์ (รพช.) ผ่าน 1 สาย (ได้รับถ่ายโอนจากกรมทางหลวงชนบท) ได้แก่ สายสตึก-บ้านตราด

3.1.3 ถนนในตำบลท่าม่วง

สภาพถนนในเขตตำบลท่าม่วง ปัจจุบันส่วนมากอยู่ในสภาพสะดวกในการสัญจร มีถนนที่รับการปรับปรุงเป็นจำนวนมาก ประมาณ 32 เส้นทาง ซึ่งถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง ทั้งหมด 30 สาย ระยะทางรวม 42 กิโลเมตร พื้นที่รวม 59 ตารางกิโลเมตร (ที่มา : ข้อมูลสำรวจชั้นปฐมภูมิของช่าง ฅ สิ้นสุด เมษายน 2547)

- ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 28 สาย ระยะทางรวม 12 กิโลเมตร
- อื่น ได้แก่
  - (1) ถนนหินคลุก 39 สาย ระยะทาง 26 กิโลเมตร
  - (2) ถนนลูกรัง 28 สาย ระยะทาง 21 กิโลเมตร
  - (3) ถนนดินเดิม 23 สาย ระยะทาง 34 กิโลเมตร

โดยถนนสายหลักที่ใช้ในการคมนาคมและสัญจรไปมาภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง คือ ถนนสายท่าเรือ-บ้านตราด-ชีเหล็ก-โนนธาตุ

3.1.4 แม่น้ำ/คลอง ที่ใช้สัญจรทางน้ำ มี 2 สาย ไหลผ่าน 10 หมู่บ้าน ได้แก่

- (1) ลำน้ำมูล ไหลผ่านบ้านท่าเรือ, บ้านโพเงิน, บ้านสำโรง, บ้านท่าม่วง, บ้านท่าม่วงใหม่, บ้านบึง, บ้านสำโรงพัฒนา
- (2) ลำน้ำชี ไหลผ่านบ้านตราด, บ้านโนนยาง, บ้านชีเหล็ก

4. การประปา

ตำบลท่าม่วง ได้มีน้ำประปาระบบวิศวกรรมบริการประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง จำนวน 4 แห่ง ครอบคลุม 10 หมู่บ้านแต่ยังไม่ทั่วถึงทุกครัวเรือน จำนวนหลังคาเรือนที่มีน้ำประปาใช้ประมาณ 976 หลังคาเรือน ในปีงบประมาณนี้ คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง ได้มีนโยบายที่จะดำเนินการให้ประชาชนได้มีน้ำประปาใช้อย่างทั่วถึง

5. การไฟฟ้า

ปัจจุบันการดำเนินการจำหน่ายไฟฟ้าให้กับประชาชนในเขตตำบลท่าม่วง อยู่ในความรับผิดชอบและดำเนินงานโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดบุรีรัมย์ สาขาอำเภอสตึก โดยจ่ายกระแสไฟฟ้าภายใน

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อจ่ายให้กับบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ธุรกิจบริการ อุตสาหกรรมและหน่วยงานราชการ เป็นต้น ในเขตตำบลท่าม่วง ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ทั่วถึงทุกหลังคาเรือน จำนวนหลังคาเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 1,186 หลังคาเรือน และไฟฟ้าสาธารณะจำนวน 107 โคม

6. การติดต่อสื่อสาร

ระบบโทรคมนาคม หมายถึง ระบบการสื่อสารที่มีการให้บริการ เช่น โทรศัพท์ และการสื่อสารอื่นๆ ดังนี้

6.1 โทรศัพท์

ในเขตตำบลท่าม่วง ไม่มีโทรศัพท์แบบคู่สายขององค์การบริหารส่วนตำบล มาให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งปัจจุบันประชาชนได้ใช้โทรศัพท์ของระบบ ทีทีแอนด์ที มาทำการติดตั้งให้และประเภทมีผู้ดูแล ซึ่งก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและก็มีประเภทโทรศัพท์มือถือ (โทรศัพท์เคลื่อนที่) ส่วนใหญ่จะมีใช้ในกลุ่มของผู้มีฐานะทางสังคม

- (1) จำนวนโทรศัพท์ส่วนบุคคลในพื้นที่ จำนวน 92 หมายเลข
- (2) จำนวนโทรศัพท์สาธารณะในเขตพื้นที่ จำนวน 22 หมายเลข
- (3) จำนวนโทรศัพท์ส่วนราชการ จำนวน 3 หมายเลข

6.2 การไปรษณีย์โทรเลข

ในเขตตำบลท่าม่วง ซึ่งมีระยะทางสัญจรไปมา 20 กิโลเมตร ซึ่งหน่วยงานราชการส่วนใหญ่ยังคงตั้งอยู่ในเขตใกล้เคียงอำเภอสตึก ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วงได้รับการบริการ ในเรื่องของการไปรษณีย์โทรเลข สาขาย่อยมาติดตั้งในเขตตำบลท่าม่วง เพื่อให้บริการประชาชนในเขตตำบลท่าม่วงและประชาชนบริเวณใกล้เคียง (เฉพาะไปรษณียากร)

6.3 ระบบเสียงตามสาย หอกระจายข่าว ระบบหอกระจายข่าวของตำบลท่าม่วงได้ติดตั้งระบบกระจายเสียงทางไกลอัตโนมัติ แบบใช้สัญญาณความถี่ไร้สาย สามารถให้บริการข่าวสารกับประชาชนได้เต็มพื้นที่

6.4 หน่วยงานที่มีข่ายวิทยุสื่อสารในพื้นที่

- (1) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง
- (2) องค์การบริหารส่วนตำบล ของสถานีตำรวจชุมชนตำบลท่าม่วง

7. ลักษณะการใช้ที่ดิน

ลักษณะการใช้ที่ดินของราษฎรในเขตตำบลท่าม่วง มีดังนี้

- พื้นที่พักอาศัย	จำนวน 395	ไร่
- พื้นที่พาณิชยกรรม	จำนวน -	ไร่
- พื้นที่ตั้งหน่วยงานของรัฐ	จำนวน 50	ไร่
- สวนสาธารณะ/ นันทนาการ	จำนวน -	ไร่

- พื้นที่เกษตรกรรม	จำนวน 32,610 ไร่
- พื้นที่อุตสาหกรรม	จำนวน - ไร่
- พื้นที่ตั้งสถานศึกษา	จำนวน 38 ไร่
- พื้นที่ว่าง (ไม่มีเอกสารสิทธิ)	จำนวน 4,000 ไร่

8. ด้านเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ/รายได้ประชากร

ลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชนในเขตตำบลท่าม่วง โดยทั่วไปประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง ในพื้นที่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น

- การเกษตรกรรม ได้แก่ ทำไร่ ทำนา ทำสวนผลไม้ ปลูกผัก
- รับจ้างทั่วไป (รายวัน)
- ปศุสัตว์ ได้แก่ ไก่ฟาร์ม เลี้ยงปลาในกระชัง โค กระบือ สุกร เป็ด
- ร้านขายของชำ
- การบริการ ร้านอาหาร

รายได้เฉลี่ยของประชากร คิดเป็น 20,000 บาท/คน/ปี

9. การเกษตรกรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ในพื้นที่ทั่วไปในเขตตำบลท่าม่วง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมาณ ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพปศุสัตว์ร้อยละ 10 ประกอบอาชีพรับจ้างร้อยละ 7 และประกอบอาชีพด้านบริการร้อยละ 3

10. ด้านสังคม

10.1 ศาสนา

- 1) ผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 100 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตตำบลท่าม่วง วัดจำนวน 5 วัด
- 2) ผู้นับถือศาสนาอื่น ร้อยละ 0 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตตำบลท่าม่วง

10.2 วัฒนธรรม

ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชนในเขตตำบลท่าม่วง มีดังนี้

- ก. ประเพณีแข่งขันเรือเล็ก ประมาณเดือน พฤศจิกายน กิจกรรมสังเขป มีกิจกรรมจัดแข่งขันเรือหาปลาขนาดเล็ก และเรือขนาดกลาง 8 ฝีพาย
- ข. ชื่อประเพณี ลอยกระทง ประมาณเดือน พฤศจิกายน กิจกรรมสังเขป มีการจัดงานประเพณีลอยกระทง ประกวดนางนพมาศ จัดทำกระทงประกวดแข่งขันกันแต่ละชุมชน ฯลฯ

- ค. **ชื่อประเพณีสงกรานต์** ประมาณเดือน เมษายน กิจกรรมสังเขป มีการจัดงาน สงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุภายในตำบลจัดงานในแต่ละชุมชน และที่วัดมีการจัด กิจกรรมฉลองวันครอบครัวพร้อมทั้งการเล่นพื้นบ้านที่เรียกว่า เรือม้อลเร โดยจัดรวมที่วัดบ้านท่าม่วง และสงกรานต์
- ง. **ชื่อประเพณี งานเข้าพรรษา** ประมาณเดือน กรกฎาคม กิจกรรมสังเขป มีการจัดงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาระหว่างหน่วยงานราชการ เช่น โรงเรียน ชุมชน
- จ. **ชื่อประเพณี งานออกพรรษา** ประมาณเดือน ตุลาคม กิจกรรมโดยสังเขป จะมีการจัดงานที่วัด โดยมีประชาชนหรือชาวบ้านรวมกันจัดงาน มีมหรสพฉลอง และมีการเล่นต่างๆ เพื่อหารายได้เข้าวัด ฯลฯ
- ฉ. **ชื่อประเพณี 5 ธันวาคมหาราช** ประมาณเดือน ธันวาคม กิจกรรมสังเขป มีการจัดงานทำบุญตักบาตรเฉลิมฉลองตีไฟฟ้าประดับทั่วทุกชุมชน และหน่วยงานราชการ ร่วมกันทำกิจกรรมขึ้น
- ช. **ชื่อประเพณี 12 สิงหาคมหาราชินี** ประมาณเดือน สิงหาคม กิจกรรมโดยสังเขป มีการจัดงานทำบุญตักบาตรเฉลิมฉลองตีไฟฟ้าประดับทั่วทุกชุมชน และหน่วยงานราชการ ร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้น

11. ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

11.1 ภูมิอากาศ

- 1) อุณหภูมิสูงสุด 39 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 18 องศาเซลเซียส
เดือน มี.ค.-มิ.ย.   อุณหภูมิประมาณ 38 องศาเซลเซียส
เดือน ก.ค.-ต.ค.   อุณหภูมิประมาณ 35 องศาเซลเซียส
เดือน พ.ย.-ก.พ.   อุณหภูมิประมาณ 25 องศาเซลเซียส
- 2) ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด พ.ศ. 2525 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุด พ.ศ. 2541
ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเดือน มี.ค.-มิ.ย.   131.52 มม.
ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเดือน ก.ค.-ต.ค.   136.22 มม.
ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเดือน พ.ย.-ก.พ.   18.16 มม.

11.2 แหล่งน้ำ

- 1) หนอง บึง จำนวน 54 แห่ง
- 2) คลอง ลำธาร ห้วย จำนวน 8 แห่ง
- 3) ลำน้ำขนาดใหญ่ 2 สาย ได้แก่ ลำน้ำมูล ลำน้ำชี

11.3 การระบายน้ำ

- 1) พื้นที่น้ำท่วมถึง คิดเป็นร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมด
- 2) ระยะเวลาเฉลี่ยที่น้ำท่วมขังนานที่สุด 24 วัน ประมาณช่วงเดือน ส.ค.-ก.ย.

- 3) เครื่องสูบน้ำ แยกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่
- เครื่องสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จำนวน 5 เครื่อง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าม่วง 11 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งวัง 2 หมู่บ้าน ตำบลสะแก 1 หมู่บ้าน
  - เครื่องสูบน้ำพลังแสงอาทิตย์ จำนวน 2 เครื่อง (ชำรุด ใช้งานไม่ได้)

12. ด้านการเมือง-การบริหาร

12.1 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ในการบริการงานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วงได้รับการยกฐานะมาจากสภาตำบลตามพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยองค์กร ดังนี้

1) การบริหาร เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ในรูปแบบการบริหารของคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยองค์กร ดังนี้

(1) ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง จำนวน 22 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2544 จำนวน 19 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี

(2) ฝ่ายบริหารหรือคณะผู้บริหารประกอบด้วย นายองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน พร้อมรองนายองค์การบริหารส่วนตำบลอีกจำนวน 2 คน มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง และผู้รับผิดชอบนโยบายหรืองานต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นหน้าที่โดยเฉพาะของคณะผู้บริหาร โดยมีนายองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหัวหน้า และให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง เป็นผู้บังคับบัญชาและดูแลรับผิดชอบงานทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง

2) โครงสร้างและองค์กรในการดำเนินงาน

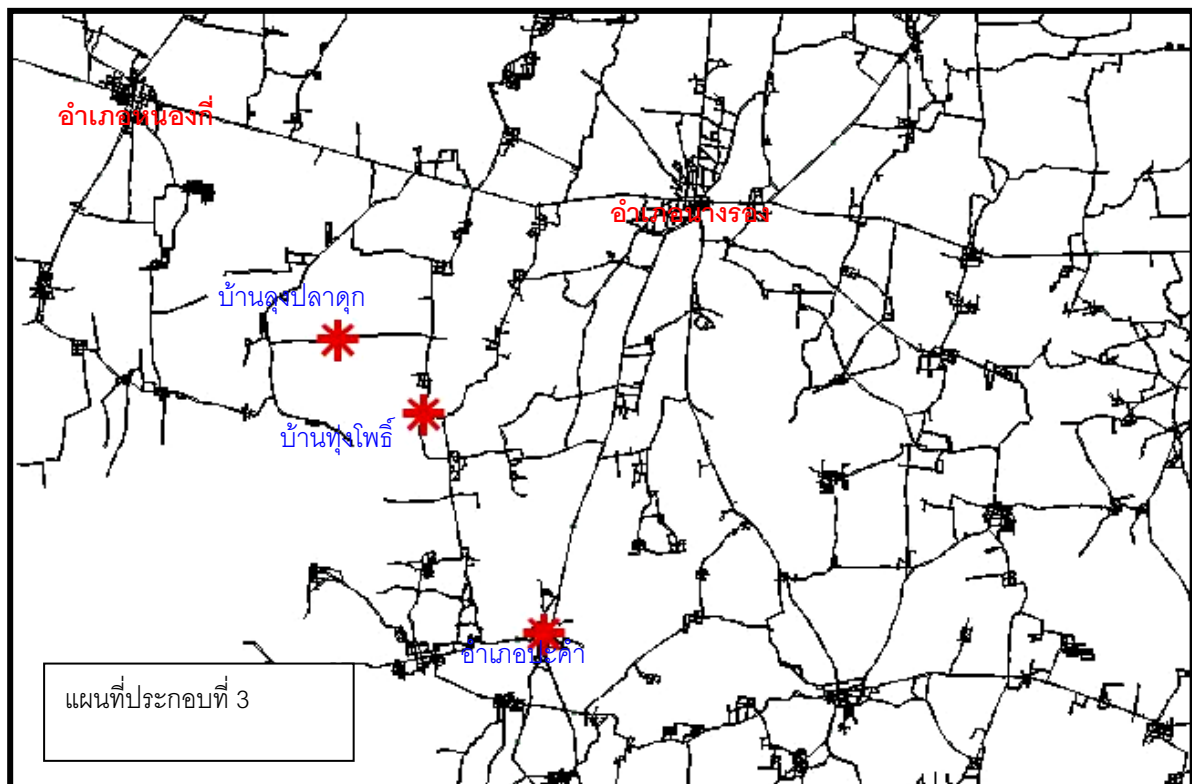
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะผู้บริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง จำนวน 22 คน ซึ่งเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง สภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง มีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองประธานสภา 1 คน ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง ตามมติที่ประชุมสภาของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง คณะผู้บริหาร ประกอบด้วย นายองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 1 คน และรองนายองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วงตามความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วง โดยมีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลท่าม่วงเป็นเลขานุการคณะผู้บริหาร

ตารางที่ 3.3 สถิติของหมู่บ้านเลี้ยงช้าง ตำบลท่าม่วง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

หมู่บ้าน	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนช้างที่เลี้ยง (เชือก)
1	ท่าม่วง	15 (ไม่มีช้างอยู่)
2	บึง	10 (ไม่มีช้างอยู่)
3	ลำโรง	7 (ไม่มีช้างอยู่)
4	ตราด	8 (ไม่มีช้างอยู่)
5	จีเหล็ก	- (ไม่มีช้างอยู่)
6	โนนธาตุ	5 (ไม่มีช้างอยู่)
7	ท่าเรือ	8 (ไม่มีช้างอยู่)
8	โนนยาง	17 (ไม่มีช้างอยู่)
9	ลำโรงพัฒนา	6 (ไม่มีช้างอยู่)
10	โพนเงิน	45 (มีช้างอยู่ 3 เชือก)
11	ท่าประใหม่	11 (ไม่มีช้างอยู่)
รวม		132

สัมภาษณ์ ทองสุก เฮอร์มย์ 2549 (2 พฤศจิกายน 2549) กำนันตำบลท่าม่วง

ภาพที่ 3.5 แสดง ที่ตั้งชุมชนเลี้ยงช้าง ในอำเภอปะคำ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

❖ ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านทุ่งโพธิ์ ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

บริเวณบ้านทุ่งโพธิ์เป็นชุมชนที่เงียบสงบ ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบสามารถเข้าถึงได้หลายทางด้วยกัน ดังนี้ เริ่มจากอำเภอนางรองเดินทางตรงมายังอำเภอปะคำ ตามถนนสาย 348 ห่างจากตัวเมืองนางรองประมาณ 5 กิโลเมตรจะพบทางแยกเลี้ยวขวา ซึ่งบริเวณทางเข้าจะมีป้ายบ้านสองพี่น้อง และบ้านชุมแสง หลังจากนั้นก็เดินทางตรงไปตามถนนลาดยางแอสฟัลต์ ซึ่งจะมีป้ายบอกหมู่บ้านอยู่เป็นระยะๆ หรือหากเดินทางจากอำเภอปะคำ เดินทางตามถนนสาย 348 เช่นกัน เมื่อถึงทางแยกป้อมตำรวจ เลี้ยวซ้ายแล้วเดินทางตามถนนลาดยางแอสฟัลต์เช่นกันตรงไปเลี้ยว ซึ่งจะมีป้ายบอกหมู่บ้านตั้งอยู่เป็นระยะๆ(ดูแผนที่ประกอบที่ 3)

2.1 ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม

บ้านทุ่งโพธิ์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านคือ ลำมาศ ซึ่งเป็นเหมือนเส้นเลือดสำคัญที่คอยหล่อเลี้ยงชาวบ้าน บริเวณหมู่บ้านนี้มีพื้นที่ป่าไม้น้อยมาก มีเส้นทางคมนาคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีต ห่างออกไปจะเป็นถนนลูกรัง การคมนาคมขนส่งในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ระส่วนตัวเข้า – ออก ในชุมชน ยังไม่มีระบบขนส่งสาธารณะเข้าถึง ส่วนใหญ่จะอาศัยรถสองแถวที่ผ่านไปยังอำเภอนางรอง และอำเภอปะคำ โดยจะมีรถเพียงวันละ 2 รอบคือ เช้า(7.00 น) หนึ่งเที่ยวและเย็น(16.00 น.) หนึ่งเที่ยวเท่านั้น

2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

บริเวณหมู่บ้านนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก โดยจะมีการทำนาเพียงปีละหนึ่งครั้ง หลังจากนั้นพอหมดฤดูทำนาก็จะกลับไปทำงานในกรุงเทพ หรือ ระยอง ต่อไป

2.3 ลักษณะทางสังคม

ชาวบ้านทุ่งโพธิ์ เป็นชาวไทยเชื้อสายไทยโคราชเป็นส่วนใหญ่ พูดภาษาไทยโคราช ซึ่งไม่ใช่ช่วยอย่างทีทุกคนเข้าใจ และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งในชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลาง เมื่อมีงานบุญประเพณีชาวบ้านในชุมชนจะเข้าไปรวมกันที่บริเวณศาลาวัด เพื่อร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง คนแก่ และเด็กเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ใหญ่้วยหนุ่มสาว และวัยกลางคน ส่วนใหญ่จะไปทำงานนอกพื้นที่ทั้งหมด ปัจจุบันรัฐเข้ามาส่งเสริมให้เกิดการทำกิจกรรมในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เช่น การเข้ากลุ่มออมทรัพย์ การเข้ากลุ่มสหกรณ์ การเกษตร เป็นต้น และเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอยู่หลายด้าน ขณะเดียวกันก็เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ขึ้นในท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ประกอบกับมีการจัดกิจกรรมอันเนื่องมาจากงานประเพณี ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้มีการส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวตลอดทุกปี เช่น ประเพณีรดน้ำดำหัว (สงกรานต์) ประเพณีเข้าพรรษา เป็นต้น

ในชุมชนนี้มีช่างทั้งหมด 3 เชือก แต่ปัจจุบันไม่มีช่างอยู่ในชุมชนเลย ซึ่งช่างดังกล่าวไปทำงานอยู่ที่หมู่บ้านช่างที่พญา จังหวัดชลบุรี โดยได้เดินทางไปอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนสาเหตุที่เดินทางไปนั้นเนื่องจากพื้นที่ที่อยู่ไม่มีงานและขาดแคลนอาหารให้ช่างจึงจำเป็นที่จะต้องให้ช่างไปอยู่ที่นั่น เพราะอย่างน้อยก็สร้างรายได้เดือนละไม่ต่ำกว่าหนึ่งหมื่นบาทต่อตัว

ภาพที่ 3.6 ในชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

❖ ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านลุงปลาตุก ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

บ้านลุงปลาตุกนี้เป็นชุมชนที่อยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่อีก ถ้าหากจะเดินทางเข้าไปโดยลำพังคิดว่าต้องหลงทางแน่นอน ดังนั้นหากจะเดินทางเข้าถึงจำเป็นต้องหาชาวบ้านในท้องถิ่นนำทางจึงจะทำให้ไปยังที่หมายได้อย่างถูกต้อง บ้านลุงปลาตุกนี้มีเจ้าของช้างอยู่คนเดียว เดิมทีมีหลายเจ้าแต่ขายช้างไปหมด ดังนั้นจึงเหลือที่มีช้างอยู่ในครอบครองเพียงเจ้าเดียวเท่านั้น ชาวบ้านไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นชุมชนเลี้ยงช้างเลย เนื่องจากไม่มีช่างอยู่มานานแล้ว ประกอบกับสภาพปัจจุบันทำให้ทุกคนต้อง ทำมาหากินตัวใครตัวมัน

3.1 ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านปลาตุกเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ มีการตั้งที่อยู่อาศัยอย่างกระจัดกระจายไม่เป็นกลุ่ม ดังนั้นขอบเขตของชุมชนค่อนข้างกว้างขวางกว่าชุมชนอื่นๆ มีลักษณะของดินที่อุ้มน้ำ จึงส่งผลให้มีปริมาณผลผลิตทางการเกษตร ค่อนข้างสม่ำเสมอ ชุมชนดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้โดยรถยนต์ ซึ่งมีทางผ่านที่สะดวกแต่ไม่มีระบบขนส่งมวลชนเข้าถึงโดยการบริการจากรัฐ เช่น รถยนต์ รถบัส เป็นต้น ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยรถส่วนตัว หรือการเช่าเหมารถเข้าถึง เช่น เหมารถสองแถว เหมารถมอเตอร์ไซด์ หรือเหมารถเพื่อนบ้าน เป็นต้น ในชุมชนดังกล่าวสามารถผลิตผลผลิตประปาหมู่บ้านใช้เอง

และกระแสไฟฟ้าเข้าถึงอย่างทั่วถึงทุกหลังคาเรือนในชุมชน ในช่วงปี พ.ศ. 2549 นี้เป็นช่วงที่ปริมาณน้ำฝนปานกลาง แต่ฝนปีนี้ค่อนข้างมาช้า จึงส่งผลให้ปีนี้ข้าวในนาปีนี้ดีกว่าปีที่แล้ว ประกอบกับในพื้นที่มีลำห้วยสำคัญของบุรีรัมย์ไหลผ่านพื้นที่ คือห้วยลำมาศไหลผ่าน ซึ่งถือเป็นสายเลือดสำคัญของไหลผ่าน และยังมีระบบชลประทานที่มีการผันน้ำเข้าถึงอย่างเป็นระบบ

3.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ในชุมชน เป็นการทำการเกษตร โดยการทำนาข้าวตามฤดูกาล และการปลูกมันสำปะหลัง หลังฤดูเก็บเกี่ยว นอกจากนั้นจากการสำรวจพบว่าชาวบ้านในชุมชนไม่ทำกิจกรรมอื่น นอกจากการทำการเกษตรและการรับจ้างทั่วไป ในเวลาว่างจากการทำนาทำไร่ ดังนั้นรายได้ส่วนใหญ่จึงมาจากภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นการรับจ้างทั่วไปเป็นหลัก

3.3 ลักษณะทางสังคม

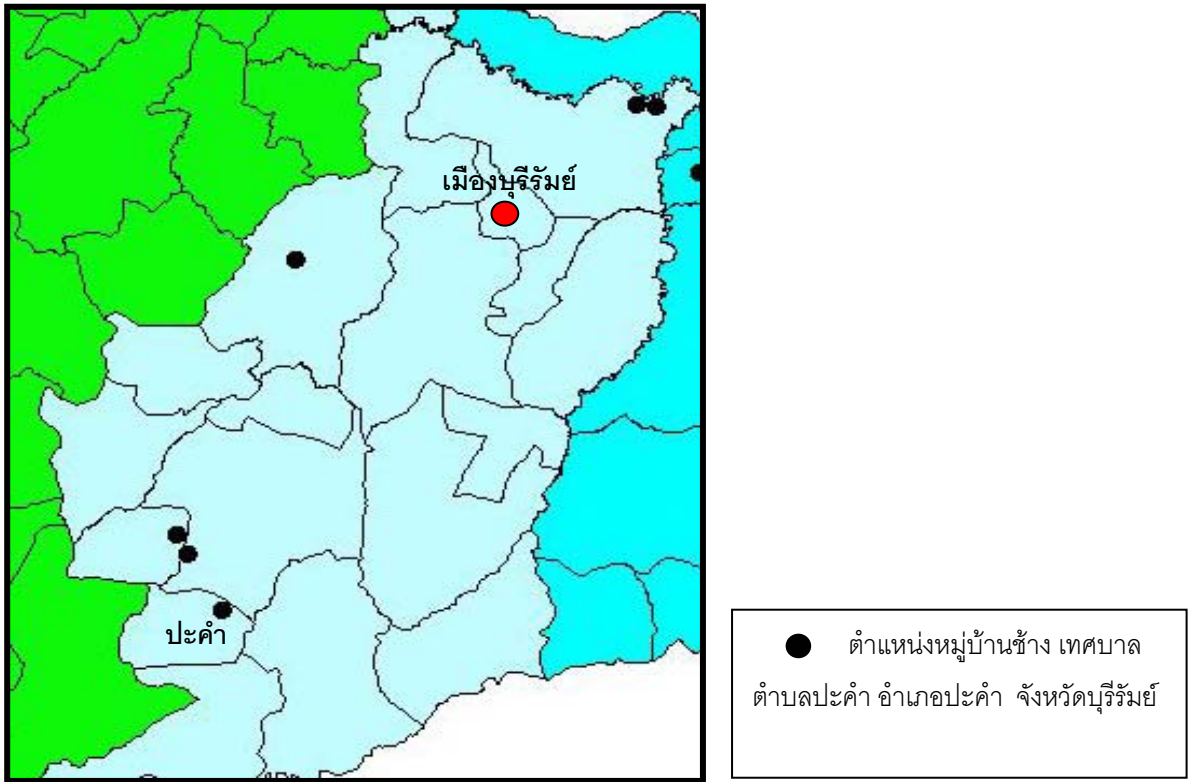
ชาวบ้านในชุมชนลุ่มปลาตุกมีเชื้อสายชาวไทยโคราช มีการพูดภาษาไทยโคราชเป็นส่วนใหญ่ คือมีลักษณะของภาษาเป็นแบบ (ภาษาไทย+ภาษาลาว) ปนกันในประโยค คำพูด แทบทุกประโยคจะมีการผสมคำดังกล่าว โดยมีประชากรทั้งหมดประมาณ 372 คน ในชุมชนมีการจัดกิจกรรมตามประเพณีของตนเองอย่างสม่ำเสมอมาทุกปี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา โดยประชาชนจะร่วมกันไปทำบุญที่วัดและ มีการจัดกิจกรรมที่วัดเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 3.7 ในชุมชนบ้านลุ่มปลาตุก ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

❖ **ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านปะคำ เทศบาลตำบลปะคำ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์**

ปะคำเดิมเป็นหมู่บ้านป่า ซึ่งผู้คนอพยพมาจากเมือง โคราช ภายใต้การนำของหลวงอุดมพนาเวช มาตั้งบ้านเรือนพร้อมเจ้าเมืองนางรองสมัยโบราณ ต่อมาชาวบ้านได้ขุดพบพระอุโบสถเก่าแก่ มีพระพุทธรูปทองคำ จึงได้สร้างวัดในบริเวณดังกล่าว เรียกว่า วัดปะพระทองคำ และกลายเป็นชื่อหมู่บ้าน ต่อมามีการเรียกให้สั้นตามลักษณะนิสัยคนไทย จึงกลายมาเป็น " บ้านปะคำ" และอีกด้านหนึ่งเชื่อว่า ปะคำมีที่มาจาก คำว่า “ปะคำ” ซึ่งเป็นศาลประกอบพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษที่เลี้ยงช้าง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ โดยจะตั้งศาลอยู่ในบริเวณบ้านทุกหลังที่เลี้ยงช้าง ซึ่งในอดีตนั้นบริเวณปะคำนี้เป็นพื้นที่ที่มีการเลี้ยงช้าง และจับช้างมใช้งานอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจากคำว่า ปะคำ ซึ่งมีอยู่แทบทุกหลังคาเรือนในอดีตจึงเพี้ยนมาเป็นคำว่า ปะคำ ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดบุรีรัมย์มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา

ภาพที่ 3.8 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงในจังหวัดบุรีรัมย์

4.1 ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม

ปะคำเดิมที่เป็นพื้นที่มีป่าอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานเป็นที่อยู่อาศัย ดังนั้นจึงมีประชากรอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง หลายช่วงอายุคน ลักษณะพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบ มีสภาพภูมิอากาศร้อน มีปริมาณน้ำฝนน้อย ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวได้รับการส่งเสริมจาก หน่วยงานหลายด้าน ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร โครงการตามพระราชดำริ กรมปศุสัตว์ เป็นต้น ในพื้นที่จึงมีการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจอยู่หลายประเภทเป็นจำนวนมาก ได้แก่ มันสำปะหลัง ยางพารา อ้อย เป็นต้น พื้นที่โดยรอบเป็น

พื้นที่ปลูกข้าวและป่าเสื่อมโทรมเป็นส่วนใหญ่ การเข้าถึงชุมชนหรือเทศบาลปะคำ ซึ่งตั้งอยู่บนถนนสายหลัก ซึ่งสามารถเข้าถึงชุมชนปะคำได้ 2 เส้นทางหลัก ได้แก่ เส้นทางนางรอง – ตาพระยา และเส้นทางละหานทราย - บ้านกรวด ซึ่งจะต้องเดินทางโดยรถยนต์เท่านั้น

4.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ในปัจจุบันชุมชนปะคำหรือในเขตเทศบาลตำบลปะคำ ไม่มีช้างอยู่ในพื้นที่แล้ว เนื่องจากเจ้าของช้างมีความจำเป็นที่จะให้ช้าง ไปหารายได้ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ซึ่งในอดีตนั้นชาวบ้านมีรายได้หลักจากการใช้แรงงานของช้าง โดยนำช้างไปชักลากไม้ในป่า ร่วมพิธีกรรม งานบวช งานแต่ง อื่นๆ เป็นต้น ซึ่งสามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่เจ้าของช้าง และในปัจจุบันไม่มีป่าเหลืออยู่มากในพื้นที่เช่นในอดีต ดังนั้นรายได้หลักของชาวบ้านส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร ซึ่งปลูกมากในพื้นที่ ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา ข้าว เป็นต้น นอกจากนี้ในเขตเทศบาลฯเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าและผลิตผลทางการเกษตรในระดับอำเภอ และมีสถาบันทางการเงินอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ 1 แห่ง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ 1 แห่ง

4.3 ลักษณะทางสังคม

ชุมชนปะคำมีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 43,432 คน มีการนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ประเพณีที่ยิ่งใหญ่คือประเพณีบั้งไฟ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี มีโรงเรียนในระดับประถมศึกษา 2 แห่ง และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาชายโอกาส 2 แห่ง มีโรงพยาบาลขนาด 10 เตียง 1 แห่ง

2. จังหวัดสุรินทร์

ก่อนจะกล่าวถึงบริบททั่วไปของพื้นที่ที่จะขอเสนอความเป็นมาของชุมชนเพื่อให้ทราบที่มาของชุมชนเลี้ยงช้างในพื้นที่นี้ดังนี้ 3000 ปี ก่อนพุทธศักราช ชุมชนโบราณ ตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำมูล พบหลักฐานเครื่องปั้นดินเผาสีขาวในเขตอำเภอชุมพลบุรี และแหล่งถลุงโลหะ ส่วนบริเวณเทือกเขาพนมดงรักเป็นที่ตั้งของชุมชนที่สืบเชื้อสายชนเผ่ามุนด์ (Munda) ซึ่งอพยพมาจากเทือกเขาหิมาลัยตามลำน้ำโขง คนกลุ่มนี้มีทักษะในการจับและฝึกช้าง สันนิษฐานว่า คือ ชาวกวยในเขตประเทศลาวและไทยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปี พ.ศ. 2200 ชาวกวยได้อพยพเคลื่อนย้ายเดินทางแสวงหาทำเลตั้งถิ่นฐานที่สงบ และอุดมสมบูรณ์ กระจายอยู่ตั้งแต่เมืองอัตปือ แสนปาง ในอาณาจักรล้านช้างบางส่วนก็อพยพเคลื่อนย้ายกระจายอยู่ทั่วไปในอาณาจักรเจนละบก (ภาคอีสานตอนล่างในปัจจุบัน) หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ

อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ดินแดนแหล่ง อารยะธรรมโบราณแหล่งลุ่มน้ำมูลที่อุดมสมบูรณ์ได้ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารทางธรรมชาตินานาชนิด ชาวทวยหลายชีวิตได้อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างให้อภัย ในระบบพึ่งพาอาศัยกัน เป็นเวลาชั่วอายุคน ในภูมิปัญญาชาวบ้านสอนลูกหลานให้เคารพในกฎของธรรมชาติ ไปได้มาไหว้ ทุกคนต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การเคารพช้างก็เท่ากับเคารพศาลปะกำ การเคารพศาลปะกำก็เท่ากับเคารพบรรพบุรุษ คนกับช้างเปรียบเสมือนสมาชิกในครอบครัว มีความผูกพันกันอย่างแนบสนิทตามฐานะอายุของช้างและคน ถ้าช้างมีอายุมากกว่า ก็เปรียบช้างเสมือน พี่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ถ้าช้างมีอายุน้อยกว่าก็เปรียบช้างเสมือน น้อง ลูก หลาน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสียหรือล้มตายไป ผู้ผู้ก็เสียใจเป็นธรรมดา สุดท้ายก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตามฐานะ ชาวทวยเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเอง รักสงบ สามัคคี เป็นคนมีระเบียบวินัย มีเอกภาพในสังคม ความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะคน คือ ความอสังการอันน่าอัศจรรย์ผสมผสานระหว่างคนกับช้างและมีความสามารถพิเศษ คือ การจับหรือการคล้องช้าง มาฝึกหัดและเลี้ยงไว้ใช้งาน ชาวทวยจะจับช้างป่าด้วยวิธีการแทรกโพน คือการนั่งคอช้างต่อ(ช้างป่า) ไล่ช้างป่าแล้วใช้เชือกหนังปะคำคล้องทำช้างป่า ผู้ที่มีความสามารถในการโพนช้าง เรียกว่า หมอช้าง แบ่งออกเป็นระดับต่างๆ ระดับสูงสุด เรียกว่า กำลวงพีตหรือครุบาใหญ่ รองลงมาเรียกว่า หมอสะดำ หมอสะเดียง และหมอจา ตามลำดับ ส่วนผู้ช่วยหมอช้างในการออกจับช้างป่า เรียกว่า มะ หรือ ความรู้ช้าง ชาวทวย จะเรียกช้างป่าว่า เทวะดา เมื่อจับช้างป่ามาได้แล้วจะนำมาฝึกเป็นช้างบ้าน เรียกว่า อาเจียง หมอช้างจะใช้ภาษาพิเศษในการออกโพนช้างป่า เรียกว่า ภาษาผีปะกำ หมอช้างชาวทวย ได้สั่งสมประสบการณ์ในการโพนช้าง จากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดกันมายาวนานนับพันปี ทำให้เกิดความรู้ทางคชศาสตร์ คชเวชอันน่าอัศจรรย์ยิ่ง มีคุณค่าแก่การสรรเสริญและอนุรักษ์ไว้ให้เป็นมรดกของลูกหลาน และของชาติสืบไป ในอดีต ชาวทวยกลุ่มนี้ จะมีอาชีพหลัก คือ การออกไปจับช้างป่า มาเป็นสัตว์เลี้ยงฝึกหัดไว้ใช้งานครอบครัว รับจ้างบรรทุกสัมภาระสิ่งของต่างๆใช้ในการศึกสงคราม เมื่อยามที่ชาติต้องการ และเข้าไปบางส่วนเมื่อมีความจำเป็นทางการเงิน ชาวทวยจะออกจับช้างป่าปีละ 2-3 ครั้ง ครั้งละ 2-3 เดือน ส่วนการทำนานั้น จะทำกันเล็กน้อย เพียงแต่พออยู่พอกิน ก่อนออกเดินทางไปคล้องช้างป่าแต่ละครั้ง กำลวงพีตหรือครุบาใหญ่ จะถูกยกดูยามโดยกำหนดวันออกเดินทางในวันที่ฤกษ์งามยามดี แล้วจะแจ้งให้หมอช้างและมะช้างได้ทราบวันเดินทางล่วงหน้าประมาณ 20-30 วัน จากนั้นบรรดา หมอช้างและมะช้าง ก็จะแจ้งความจำนงกับกำลวงพีต และจัดหาจัดเตรียมอุปกรณ์คล้องช้างสัมภาระ และเสบียงอาหารให้พร้อม

ก่อนถึงกำหนดวันออกเดินทาง ประมาณ 7 วัน กำลวงพีต จะนัดประชุมหมอช้าง และบริวาร รวมพลที่มีความพร้อมทั้งช้างต่อ อุปกรณ์คล้องช้างป่า เมื่อพร้อมหน้ากันแล้วก็จะทำพิธีบวงสรวงเช่นไหว้ปะกำ ณ โรงศาลปะกำประจำบ้านกำลวงพีต เมื่อเสร็จพิธีแล้ว หมอช้างก็จะแยกย้ายกันกลับบ้านของตน หมอช้างที่ได้รับการแยกก็จะนำบริวารของตนไป เช่นผีปะกำ ณ โรงศาลปะกำของตนอีกครั้ง เมื่อถึงกำหนดวันออกเดินทางและได้ฤกษ์ยาม กำลวงพีตหรือครุบาใหญ่และบริวาร ก็จะนำขบวนช้างต่อออกจากหมู่บ้านไปอยู่ ณ จุดนัดพบนอกหมู่บ้านตามฤกษ์ยามของตนเพื่อรอบริวารพร้อมทั้งเป่าขังเป็นสัญญาณให้ทราบการ

ออกเดินทาง บรรดาหมอช้างและบริวารก็จะเคลื่อนขบวนช้างของตนไปสมทบกับกำลังพิศตามฤกษ์เวลาของตน ซึ่งแต่ละคนมักได้ฤกษ์ไม่ค่อยตรงกัน ชาวทวายอาเจียง มีความเชื่อในโชคลาง เครื่องรางของขลัง และฤกษ์ยามยิ่งนัก พวกเขาเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะบันดาลให้มีผลดี ผลร้ายต่อพวกเขา อันเป็นผลมาจากอำนาจของ ยี่ะจีวะ หรือ วิญญาณของบรรพบุรุษ จึงต้องทำพิธีเช่นผีปะกำก่อนออกเดินทางไปโพนช้างป่า จึงจะทำให้ประสบผลดี เมื่อทุกคนที่จะไปโพนช้างป่าในครั้งนี้ มาพร้อมหน้ากัน ณ จังลมที่พักนอกหมู่บ้านแล้ว กำลังพิศ ก็จะห้ามไม่ให้ติดต่อกับทางบ้านเป็นเด็ดขาด แต่ทางบ้านมาติดต่อก็ได้ ทุกคนจะต้องเข้าพิธีปะกำ ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารก็เป็นภาษาผีปะกำเท่านั้น จะพูดภาษากวยที่เคยใช้ไม่ได้ หากละเมิดจะเป็นการผิดผีปะกำ และจะเป็นอันตรายทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยและไม่มีโชคลาง จากนั้นก็จะทำพิธีปะชีหมอช้าง

พิธีปะชี เป็นพิธีกรรมที่กำลังพิศ และบรรดาหมอช้าง ทำพิธีแต่งตั้งมะช้างและบริวารให้เป็นหมอช้าง เป็นพิธีกรรมที่กระทำก่อนออกเดินทางไปคล้องช้างป่า มะช้างและบริวารที่ได้รับการแต่งตั้งจะได้เลื่อนเป็นหมอช้างได้อย่างภาคภูมิใจและจะมีสิทธิ์นั่งคอช้างต่อได้ เป็นการเพิ่มกำลังพลในการคล้องช้าง และเพิ่มความคล่องตัวในการเปลี่ยนตัวคนนั่งคอช้างต่อ ถ้าหากว่าหมอช้างที่ผ่านการปะชีแล้ว สามารถคล้องช้างป่าได้ ตามจำนวนที่กำหนดก็จะได้รับการเลื่อนขั้นเป็นตำแหน่งหมอช้างตามลำดับ ถ้าหากว่าคล้องช้างป่าไม่ได้ ก็จะเป็นแค่หมอจา ไม่มีสิทธิ์เลื่อนขั้นเป็นตำแหน่งหมอสะเดียง หมอสะดำได้ ในขณะที่เดียวกันถ้าหากว่ามะช้างซึ่งไม่ผ่านพิธีปะชี แต่สามารถคล้องช้างป่าได้ก็ไม่มีสิทธิ์ได้รับเรียกว่าเป็นหมอช้าง จะเป็นแค่มะช้างเท่านั้น หลังจากเสร็จพิธีปะชีแล้ว ก็จะทำพิธีปะชะให้บริสุทธ์ หลังจากนั้น หลังจากนั้นกำลังพิศ ก็จะบอกไปยังลูกเมียที่อยู่ทางบ้านกับ ก๊อดมะณี บุคคลที่กำลังพิศอนุญาตให้ติดต่อกับทางบ้านได้ว่า ให้มาแต่เช้าก่อนวันออกเดินทางหนึ่งวัน วันรุ่งขึ้นก่อนออกเดินทาง 1 วัน เมื่อลูกเมียของกำลังพิศ หมอช้าง และบริวารมาพร้อมหน้ากัน ณ จังลมที่พักนอกหมู่บ้าน จากนั้นกำลังพิศก็ประกาศจัดตำแหน่งของหมอช้างแต่ละคน ว่าใครอยู่ตำแหน่งไหน ให้ผีปะกำรับทราบ และประกาศต่อไปอีกว่า การไปคล้องช้างครั้งนี้มีหมอช้างแต่ละตำแหน่งกี่คน แต่ละคนมีบริวารเท่าใด มีช้างต่อทั้งหมดกี่เชือก โดยกำลังพิศจะพูดภาษาผีปะกำตลอดพิธี จากนั้นก็จะทำพิธีส่งลา กัน ตอนท้ายของพิธีนี้ กำลังพิศก็จะบอกกฎข้อห้าม และข้อปฏิบัติ ทั้งผู้อยู่ทางบ้าน และผู้ไปคล้องช้างให้ทราบและถือปฏิบัติ วันรุ่งขึ้น ครั้นได้ฤกษ์ยามกำลังพิศ จะเป่าขังให้สัตย์ญาณเคลื่อนขบวน ให้กองคาราวานช้างกองอื่นๆ ได้ทราบ ช้างกำลังพิศจะเดินหน้านำขบวนก่อนตามด้วยบริวารปีกขวาเป็นของกลุ่มหมอสะดำ ปีกซ้ายเป็นของกลุ่มหมอสะเดียง ตามด้วยบริวารของตน อุปกรณ์สำคัญในการคล้องช้าง หรือ โพนช้าง นั้น ประกอบด้วย เชือกหนังปะกำ ไม้คั่นจาม ทามคอ โยงเตอะ ไม้งัก สลก ชนั๊ก กาลัน และขังที่ใช้เป่าให้สัตย์ญาณสื่อสารกัน เป็นต้น

คณะโพนช้างจะประกอบด้วย

1. **กำลังพิศ หรือครุบาใหญ่** คือ ผู้ประสพการณ์จริงในป่าดงมาอย่างโชกโชน เป็นหมอสูงสุด โดยแต่ละพื้นที่จะมีเพียงคนเดียว ถือเป็นเจ้าถิ่นสามารถประกอบพิธีทุกอย่างนามของพระครูได้ โดยทั่วไปจะคล้องช้างป่าได้ ตั้งแต่ 10-15 ตัวขึ้นไปได้

2. **หมอสวดคำ** คือ ผู้มีประสบการณ์จริงในป่าดง และคล้องช้างป่าได้ตั้งแต่ 6-10 ตัวขึ้นไป และได้รับการแต่งตั้ง

3. **หมอสวดเสียง** คือ ผู้มีประสบการณ์จริงในป่าดง และคล้องช้างป่าได้ตั้งแต่ 1-5 และได้รับการแต่งตั้ง

4. **หมอจา** หรือ หมอจา คือผู้มีประสบการณ์จริงเคยออกโพนช้างป่ามาแล้ว ผ่านพิธีปะชิ แต่คล้องช้างป่ายังไม่ได้

5. **มะ** หรือ **ควาญช้าง** คือผู้ช่วยหมอช้างจะนั่งอยู่ตอนท้ายของช้างต่อทุกเชือก โดยทั่วไปจะเป็นชายหนุ่มหน้าใหม่ที่เพิ่งจะไปคล้องช้างป่าครั้งแรก ยังไม่ผ่านพิธีปะชิ

เมื่อถึงบริเวณป่าดงซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ของช้างป่า กำลังง่วงพีตก็จะทำพิธีเบิกไพร จากนั้นก็จะหาที่พักที่มีความเหมาะสม ใกล้กับแหล่งน้ำเมื่อหาจุดที่พักได้แล้ว กำลังง่วงพีตก็จะสั่งให้หมอสวดคำออกเดินทางไประหาแหล่งที่อยู่ของป่าว่าอยู่ที่ใดบ้าง โดยสังเกตจากเสียงร้องของช้างป่า รอยเท้า มูลช้าง หรือต้นไม้ที่ช้างหักลงมาหรือถูกเหยียบ หรือพบลานกว้างอันเป็นที่พักผ่อนของช้าง และบากต้นไม้ไว้เป็นเครื่องหมายจำทางกลับ แล้วกลับมาแจ้งกำลังง่วงพีต การไปสอดแนมดังกล่าว ภาษาผีปะกำเรียกว่า อิมโพนทเวระดา เมื่อกำลังง่วงพีต ได้รับแจ้งแหล่งที่อยู่ของช้างป่าแล้ว กำลังง่วงพีตก็จะนำบริวารช้างต่อทั้งหมด ออกไปไล่จับช้างป่า โดยช้างต่อของกำลังง่วงพีตจะเป็นผู้เดินนำหน้า และบริวารจะเดินตามรอยเท้าของกำลังง่วงพีต การเดินเข้าหาช้างป่า ต้องเข้าทางด้านใต้ลมที่ช้างป่าอยู่ โดยสังเกตจากควันบุหรี่ หมอช้างทุกคนต้องเชื่อฟังคำสั่งของกำลังง่วงพีตแต่เพียงผู้เดียว และคอยสังเกตกำลังง่วงพีตตลอดเวลา มะช้างจะเฝ้ารอคอยด้วยความระทึกใจ นับเป็นเวลาแห่งความเป็นความตาย เมื่อกำลังง่วงพีตให้สัญญาณช้างต่อทุกเชือกก็จะไล่ต้อนจับช้างป่าทันที เด็กหนุ่มชาวควยอาเจียงทุกคน เมื่อเริ่มฝึกคล้องช้างก็จะเป็นแค่ มะ ต้องรับใช้และเชื่อฟังคำสั่งสอนของกำลังง่วงพีตและหมอช้างอย่างเคร่งครัด การคล้องช้างเป็นบทเรียนและบททดสอบให้เด็กหนุ่มผ่านขึ้นไปเป็นชายฉกรรจ์ ช้างป่าที่จับได้ คือ ประภาศนียบัตรความสามารถความกล้าหาญเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล เป็นของขวัญแก่สาวที่ตนรัก และเป็นบันไดก้าวไปสู่ฐานะที่สูงขึ้น เมื่อคล้องช้างป่ามาได้แล้ว กำลังง่วงพีตก็จะทำพิธีปะชะ เป็นพิธีปัดรังควานไล่ผีป่าออกจากตัวช้าง ในพิธีจะใช้กิ่งไม้หรือผ้าขาวม้าปัดที่หลังช้างป่า พร้อมสวดคาถาภาษาผีปะกำ เมื่อหมอช้างได้ช้างป่าตามจำนวนที่ต้องการ และเห็นว่าเสบียงอาหารก็เหลือน้อยแล้ว ก็จะปรึกษากับคณะทั้งหมด สั่งให้ยกขบวนกลับบ้าน เมื่อถึงบริเวณป่าใกล้หมู่บ้าน ก็จะทำพิธีล่าปะกำ เมื่อเสร็จพิธีล่าปะกำแล้ว ทุกคนก็สามารถพูดจาตามภาษากวยปกติได้ ทุกคนก็ออกจากกฎระเบียบที่เคร่งครัด ปฏิบัติตนได้ตามปกติคนทั่วไป แล้วเดินทางกลับเข้าสู่หมู่บ้าน โดยเป่าขลุ่ยตลอดเส้นทางที่เดินกลับ ถ้าหากว่าไม่มีโชคลาก ไม่ได้ช้างป่า ก็จะกลับอย่างเงียบๆไม่มีการเป่าขลุ่ยเป็นสัญญาณการกลับบ้าน เมื่อกลับมาถึงหมู่บ้านแล้ว ก็จะหาฤกษ์ยามกำหนดวันทำพิธีเซ่นไหว้ศาลปะกำ ด้วยเครื่องเซ่นไหว้ที่ได้นับนานไว้ จากนั้นจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญช้าง และคณะหมอช้างที่ไปจับช้างป่าเสร็จแล้วก็เลี้ยงช้างปลาอาหารแก่ผู้มาร่วมพิธี

เมื่อทราบที่มาของชาวกูยที่เลี้ยงช้างในอดีตนั้น ส่งผลให้มีการสืบทอดทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง ในด้านประเพณี พิธีกรรม จึงส่งผลต่อการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของชาวกูย ที่อาศัยกระจายตัวอยู่มากในพื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัด บุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานหลายด้าน ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในแต่ละแห่งดังนี้

❖ ชุมชนเลี้ยงช้างบ้านกระโพธิ์ ตำบลกระโพธิ์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

1.1 ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านช้างจังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่ที่ ม.ที่ 9 และ 13 บ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม อยู่ห่างจากจังหวัดสุรินทร์ไปทางทิศเหนือ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 214 (สุรินทร์-ร้อยเอ็ด) ก่อนถึงอำเภอท่าตูม จะมีทางแยกซ้ายตรงหลักกิโลเมตรที่ 36 เข้าปากทางบ้านกระโพ ตรงเข้าไปตามถนนลาดยางอีกประมาณ 22 กิโลเมตร ก็จะถึงเขตหมู่บ้านพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตนี้จะเป็นที่นาและป่าละเมาะสลับกับป่าโปร่ง ชาวนบ้านตากกลางดั้งเดิมเป็นชาวส่วยหรือกูยหรือกวยที่มีความชำนาญในการคล้องช้างป่า ฝึกหัดช้าง และเลี้ยงช้าง ส่วนมากต้องเดินทางไปคล้องช้างบริเวณชายแดนต่อเขตประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ปัจจุบันสถานการณ์เมืองระหว่างประเทศทำให้ชาวนบ้านตากกลางไม่สามารถไปคล้องช้างเช่นแต่ก่อนได้ แต่

ชาวนบ้านตากกลางยังคงเลี้ยงช้างและฝึกช้างเพื่อไปร่วมแสดงในงานช้างของจังหวัดทุกปี การเลี้ยงช้างของชาวนบ้านตากกลางไม่เหมือนการเลี้ยงช้างไว้เป็นเพื่อน นอนร่วมชายคาเดียวกับตน ดังนั้นถ้าท่านได้ไปที่บ้านตากกลาง นอกจากจะให้เห็นสภาพโรงช้างดังกล่าวแล้ว ยังจะได้สัมผัสการดำรงชีวิตของชาวส่วยพร้อมทั้งจะได้พบปะพูดคุยกับหมอช้างที่มีประสบการณ์ในการคล้องช้างมาแล้วหลายครั้งได้ตลอดเวลา และยังสามารถเดินทางชมจุดบริเวณที่แม่น้ำชีและแม่น้ำมูลไหลมารวมกัน ซึ่งห่างออกไปเพียง 3

กิโลเมตร มีทัศนียภาพที่งดงาม นำพักผ่อนหย่อนใจและชวนให้ศึกษาในเชิงของธรรมชาติด้วย ปัจจุบันมีช้างอยู่ในหมู่บ้านประมาณ 180 เชือก นอกจากนี้ทางจังหวัดยังได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ช้างขึ้นในหมู่บ้านด้วย โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเก็บรวบรวมประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับช้าง อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการคล้องช้าง และให้ความรู้ในเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับช้าง และจะมีการแสดงช้างให้ชมเป็นประจำทุกวันเสาร์ วันละ 1 รอบ เวลา 09.30-11.00 น. ที่บริเวณลานแสดงของศูนย์ศึกษาอัตราค่าเข้าชม ชาวไทยคนละ 50 บาท ชาวต่างประเทศ คนละ 100 บาท ติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมและจองการแสดงล่วงหน้าได้ที่ ผู้จัดการศูนย์ศึกษา หมู่บ้านช้าง จังหวัดสุรินทร์ โทร.044-512925 และที่ผู้ใหญ่ประภิต กลางพัฒนา ผู้ใหญ่บ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม โทร.081-9991910, 081- 9675015 หรือที่ว่าการอำเภอท่าตูม โทร.044-591141,044-591058

1.2 ลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้ง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากที่ตั้งของจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 52 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสวรรณภูมิ และอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอรัตนบุรี และอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ และอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

อำเภอท่าตูม มีพื้นที่เขตการปกครองประมาณ 714 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 446,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.13 ของพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นรายตำบล ดังนี้

ตำบลท่าตูมมีพื้นที่ 85 ตารางกิโลเมตร หรือ 53,125 ไร่ ร้อยละ 11.91 ตำบลกระโพมีพื้นที่ 108 ตารางกิโลเมตร หรือ 67,500 ไร่ ร้อยละ 9.94 ตำบลเมืองแกมีพื้นที่ 56 ตารางกิโลเมตร หรือ 35,000 ไร่ ร้อยละ 7.84 ตำบลโพนครกมีพื้นที่ 96 ตารางกิโลเมตร หรือ 60,000 ไร่ ร้อยละ 13.45 ตำบลปะมีพื้นที่ 63 ตารางกิโลเมตร หรือ 39,375 ไร่ ร้อยละ 8.82 ตำบลบัวโคกมีพื้นที่ 59 ตารางกิโลเมตร หรือ 36,875 ไร่ ร้อยละ 8.26 ตำบลหนองบัวมีพื้นที่ 38 ตารางกิโลเมตร หรือ 23,750 ไร่ ร้อยละ 5.32 ตำบลหนองเมธีมีพื้นที่ 37 ตารางกิโลเมตร หรือ 23,125 ไร่ ร้อยละ 5.18 และตำบลทุ่งกุลามีพื้นที่ 101 ตารางกิโลเมตร หรือ 63,125 ไร่ ร้อยละ 14.25 รวมทั้งหมด 714 ตารางกิโลเมตร หรือ 446,250 ไร่ ร้อยละ 100

ลักษณะภูมิประเทศ ทั้งที่ราบสูง ที่ลุ่ม และบริเวณราบบริเวณทางทิศเหนือจะเป็นพื้นที่ราบในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ รวม 3 ตำบล ตอนกลางจะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำมูล ทิศใต้จะเป็นที่ราบสูงจนถึงเนินเขาพนมดิน สภาพดินส่วนมากเป็นดินร่วนปนทราย

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพดินฟ้าอากาศมี 3 ฤดู คือ ฤดูหนาว ฤดูร้อน ฤดูฝน แต่ก่อนเคยมีฝนเพียงพอทำการเพาะปลูก แต่ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา จำนวนน้ำฝนไม่เพียงพอแก่การเพาะปลูก

ทรัพยากรธรรมชาติ มีป่าสงวน 4 แห่ง รวมเนื้อที่ทั้งหมด 59.62 ตารางกิโลเมตร สภาพป่าสงวนส่วนใหญ่ถูกชาวบ้านบุกรุกทำลาย เพื่อการทำนาทำไร่ และทรัพยากรที่สำคัญที่สุด คือ ทรายที่เกิดขึ้นในลำน้ำมูล

การปกครองการบริหารราชการส่วนภูมิภาค อำเภอท่าตูมแบ่งการปกครองออกเป็น 10 ตำบล 157 หมู่บ้าน ดังนี้คือ ตำบลท่าตูม มี 22 หมู่บ้าน ตำบลกระโพ มี 19 หมู่บ้าน ตำบลพรหม มี 19 หมู่บ้าน ตำบลเมืองแก มี 18 หมู่บ้าน ตำบลโพนครก มี 15 หมู่บ้าน ตำบลชะ มี 14 หมู่บ้าน ตำบลบัวโคก มี 19 หมู่บ้าน ตำบลหนองบัว มี 11 หมู่บ้าน ตำบลหนองเมธี มี 10 หมู่บ้าน และตำบลทุ่งกุลามี 10 หมู่บ้าน

ประชากร ประชากรปัจจุบันในอำเภอท่าตูมประมาณ 98,601 คน โดยแยกออกเป็นเพศชาย จำนวน 50,459 คน คิดเป็นร้อยละ 51.17 ประชากรเพศหญิงจำนวน 48,142 คน คิดเป็นร้อยละ 48.83 โดยประชากรทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 32.48 ในรอบ พ.ศ. 2544 ที่ผ่านมามีจำนวนประชากรอพยพในอำเภอท่าตูมประมาณ 3,576 คน จำนวนประชากรที่ตายประมาณ 540 คน จำนวนครอบครัวต่อครัวเรือนประมาณ 14,117 ครัวเรือน จำนวนบ้านในอำเภอท่าตูมมีประมาณ 18,079 หลังคาเรือน รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีประมาณ 12,723 บาท

1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ อำเภอท่าตูมส่วนใหญ่อยู่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ พื้นที่แห้งแล้งและน้ำท่วมบางฤดูทำการเกษตรไม่ค่อยได้ผล อาชีพสำคัญได้แก่ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ รับจ้างและอื่นๆ

การประกอบอาชีพที่สำคัญของอำเภอท่าตูม แบ่งได้ดังนี้

- 1) การเกษตร   ทำนา เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ร้อยละ 80 ของเนื้อที่ทั้งหมด ทำไร่ ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปอ ถั่วลิสง
- 2) ปศุสัตว์   การปศุสัตว์ยังไม่มีกรทำเป็นอุตสาหกรรมเพียงแต่เลี้ยงไว้ใช้งานและบริโภคในหมู่บ้าน
- 3) การประมง   หลายหมู่บ้าน กำลังเร่งรัดเพาะเลี้ยงน้ำจืดเพื่อการบริโภคในหมู่บ้าน
- 4) อุตสาหกรรม   อำเภอท่าตูม มีเพียงอุตสาหกรรมทำทราย และ โรงสีขนาดเล็ก โรงงานและอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภท ทอผ้าไหมและจักสาน ฯลฯ

- 5) พาณิชยกรรม ในสุขาภิบาล มีตลาดนัด 1 แห่ง นอกเขตสุขาภิบาลท่าตูม มีการค้าขายโดยร้านค้าขายประจำหมู่บ้าน ส่วนมากเป็นการจำหน่ายสินค้าเพื่ออุปโภค บริโภค เช่น เสื้อผ้า อาหาร ยารักษาโรค สินค้าเบ็ดเตล็ด หรือสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

1.4 สาธารณูปโภค

- 1) แหล่งน้ำที่สำคัญเพื่อการเกษตรได้แก่ แม่น้ำมูล หนองใหญ่ หนองกลาง หนองแต้ หนองตะไก่อ หนองสองห้อง หนองเฉนียง หนองสิม หนองอีดำ หนองกระเจา หนองอาจ้อย ลำน้ำชี หนองตาด ห้วยตาอูน หนองกระจับ หนองพรมเทพ หนองตาอบ กุดบ่าแยง ลำพลับพลา หนองน้ำอ้อม หนองกรุงดก หนองบ่อสำโรง หนองกระเซด หนองหาร กุดมะโน กุดน้ำใสน้อย และกุดน้ำใสใหญ่
- 2) แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค ปัจจุบันประชากรในอำเภอท่าตูมส่วนใหญ่ยังอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำอื่นในการอุปโภค-บริโภค การให้บริการประปาสุขาภิบาลท่าตูม 1 แห่ง และประปาประจำหมู่บ้านและประจำตำบลบะ อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนใหญ่ยังใช้น้ำจาก สระน้ำ บ่อน้ำตื้น ลำคลอง หนองน้ำ และบ่อบาดาล ส่วนน้ำฝนใช้ในการบริโภค มีคู่มน้ำในการเก็บน้ำฝนตามบ้านเรือนประชาชน และถังเก็บน้ำฝน คอนกรีต ประจำสถานที่ราชการแต่ประชาชนบางบริเวณยังมีน้ำฝนไม่เพียงพอที่จะบริโภคตลอดปี
- 3) ไฟฟ้า ปัจจุบันการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สามารถบริการไฟฟ้าแก่ประชาชนในเขตตำบลท่าตูมได้ทุกตำบล
- 4) การสื่อสาร มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่ง

1.5 เส้นทางคมนาคม

จากตัวเมืองจังหวัดสุรินทร์ไปทางหลวงหมายเลข 214 ไปยังอำเภอท่าตูม เส้นทางจนหลักกิโลเมตรที่ 36 ก็ถึงบ้านหนองตาด แล้วเลี้ยวซ้ายผ่านบ้านกระโงง บ้านจินดาและถึงบ้านตากกลาง ระยะห่างจากตัวจังหวัดถึงหมู่บ้านตากกลางประมาณ 50 กิโลเมตร(ดูแผนที่ประกอบที่3)

สถิติช้างของหมู่บ้านตากกลาง และหมู่บ้านใกล้เคียง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนช้างที่เลี้ยง (เชือก)
1	บ้านกระโง	55 (มีช้างบางส่วน)
2	บ้านกระเจา	23 (ไม่มีช้างอยู่)
3	บ้านหนองอีดำ	2 (ไม่มีช้างอยู่)
4	บ้านบอน	1 (ไม่มีช้างอยู่)
5	บ้านอาคูน	- (ไม่มีช้างอยู่)
6	บ้านตระมุง	1 (ไม่มีช้างอยู่)
7	บ้านจินดา	7 (ไม่มีช้างอยู่)

8	บ้านดาตาศี	37 (ไม่มีช้างอยู่)
9	บ้านตากกลาง	105 (มีช้างบางส่วน)
10	บ้านโนนโพ	- (ไม่มีช้างอยู่)
11	บ้านศาลา	56 (มีช้างบางส่วน)
12	บ้านหนองบึง	- (ไม่มีช้างอยู่)
13	บ้านตากกลาง	19 (ไม่มีช้างอยู่)
14	บ้านหนองบัว	25 (ไม่มีช้างอยู่)
15	บ้านภูดิน	- (ไม่มีช้างอยู่)
16	บ้านบุรี	- (ไม่มีช้างอยู่)
17	บ้านโคกกุง	11 (ไม่มีช้างอยู่)
18	บ้านหินเหล็กไฟ	- (ไม่มีช้างอยู่)
19	บ้านด่าน	- (ไม่มีช้างอยู่)
รวม		342 เชือก

ข้อมูล พ.ศ. 2543-2544 จาก พิทยา หอมไกลลาส ตากกลาง, (กรุงเทพฯ : คำนสุชาการพิมพ์, 2546), หน้า 140

หมายเหตุ : ช้างที่มีอยู่ในพื้นที่ จะได้รับขึ้นทะเบียนกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ และได้รับการสนับสนุนเงินเดือนละ 8,000 บาทตัวเดือนต่อเชือก โดยสร้างศูนย์ศึกษาเพื่อเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมกิจกรรมของช้างและควบคุมช้างในพื้นที่ ส่วนช้างที่ไม่อยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ขึ้นทะเบียนไว้ที่อำเภอ สำนักงานปศุสัตว์ โดยมีชื่อและลักษณะรูปพรรณของช้าง (พิมพ์ช้าง) เท่านั้น แต่ตัวช้างและความช้างอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวของไทย เช่น พิทยา ฟาร์ม จระเข้ เกาะช้าง เกาะสมุย ภูเก็ต และอื่นๆ

3.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

- **ข้อมูลที่ได้จากการทำเวทีสังเคราะห์ในชุมชน** ในการสังเคราะห์ข้อมูลได้มีการทำเวทีเสวนาขึ้น 4 ครั้ง ในระหว่างวันที่ 17 – 18 สิงหาคม 2549 เป็นเวทีการสืบค้นหาคักยภาพของชุมชน ณ. บ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ระหว่างวันที่ 13 – 14 กันยายน 2549 เป็นเวทีการสืบค้นศักยภาพของชุมชน ณ.บ้านท่าเรือ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ระหว่างวันที่ 18 – 19 ตุลาคม 2549 เป็นเวทีการหาแนวทางสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในชุมชนเลี้ยงช้าง ณ. ตำบลปะคำ อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ และระหว่างวันที่ 26 – 27 มีนาคม 2550 เป็นเวทีการหาแนวทางสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในชุมชนเลี้ยงช้าง ณ. บ้านกระโพธิ์ ตำบลตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นข้อมูลในเชิงพรรณนา ในการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำมาผ่านกระบวนการ SWOT Analysis ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดต่อไป

3.2.5.1 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชนเลี้ยงช้าง (SWOT Analysis)

เพื่อให้ทราบลักษณะภาพรวมของชุมชน ในบริบทโดยรอบและก่อให้เกิดความรอบคอบในการจัดทำแนวทางการพัฒนาพื้นที่โดยรอบ จึงได้มีการดำเนินการจัดทำในการวิเคราะห์ออกเป็นในแต่ละด้านดังนี้

3.2.5.1 การวิเคราะห์จุดแข็งของพื้นที่ (Strengths)

1. ชุมชนคนเลี้ยงช้างเป็นชุมชนที่ยังคงมีวัฒนธรรมความเป็นชนบท แบบเดิม ๆ เช่น ความรัก ความผูกพัน ความโอบอ้อมอารี ความร่วมมือ ความช่วยเหลือ แก่บุคคลภายในชุมชน และนักท่องเที่ยวจะได้รับไมตรี และความปลอดภัย มีความเป็นสังคมพื้นที่ ๆ ที่ยังไม่ใช้สังคมเมืองเต็มรูปแบบ สามารถใช้สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี
2. ในหมู่บ้านช้างยังมีการเลี้ยงช้างกันเป็นจำนวนมาก สามารถนำเป็นจุดที่สร้างความน่าสนใจแก่บุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยวได้ดี รวมทั้งกิจกรรมประจำวันของช้างก็เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ถ้ามีการทำเป็นประจำจะทำให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลทั่วไปชมชอบมากขึ้น เช่น ช้างอาบน้ำ ช้างกินอาหาร การนอน การละเล่น การออกกำลังของช้าง รวมทั้งช้างเป็นสัตว์ที่ฝึกฝนง่าย สามารถฝึกให้สร้างความพอใจแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปได้ เช่นการฝึกฝนการให้การต้อนรับ การทักทายนักท่องเที่ยว กิจกรรมการนำเที่ยวหรือภารกิจประจำวันทั้งช้างและคนในหมู่บ้าน และวิถีชีวิตระหว่างคนกับช้างตลอดฤดูกาลใดฤดูกาลหนึ่ง
3. วัฒนธรรมและพิธีต่าง ๆ ที่เป็นกิจกรรมประจำวันของชีวิตของชนบทที่และวัฒนธรรมทางศาสนาและวิถีชีวิตด้านอาชีพ ประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอนจะเป็นกิจกรรมที่นำมาเป็นจุดนำเสนอแสดงกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสนใจและสามารถมีส่วนร่วมกับกิจกรรม และสามารถกระตุ้นความน่าสนใจได้
4. พฤติกรรมของชนบทที่มีความโอบอ้อมอารีและช่วยเหลือเกื้อกูล ระหว่างคนภายในบ้านหรือภายในหมู่บ้านจะเป็นตัวสร้างความไว้วางใจให้แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งพื้นฐานของชนบทจะมีความปลอดภัยสูง การร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือและสร้างความปลอดภัยทั้งภายในบ้านและหมู่บ้าน
5. ท่าเลที่ตั้งของหมู่บ้านช้าง ถึงแม้จะเป็นชนบท แต่ก็มีความหนาแน่นของหมู่บ้านบ้านมากทำให้เกิดวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นปึกแผ่น เหมือนรูปแบบองค์กร มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดทำให้ง่ายต่อการสร้างกิจกรรมวัฒนธรรม การรับรู้ของนักท่องเที่ยวได้ง่ายและสร้างให้เป็นระบบได้ง่าย จึงมีโอกาสที่จะพัฒนาไปเป็นรูปแบบที่ดีมีมาตรฐานในอนาคตได้ง่าย

6. ชาวบ้านข้างในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการ และมีความพึงพอใจที่จะให้บริการกับนักท่องเที่ยวเป็นปกติอยู่แล้วจึงสามารถที่พัฒนาให้เกิดกิจกรรมที่ดีต่อการรับรู้การเรียนรู้ด้านการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจได้ง่ายนั้น
7. ชุมชนของคนเลี้ยงช้างจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากพลเมืองในภาคอื่น ๆ จะมีพิธีที่แตกต่างและน่าสนใจ สามารถอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อทำเป็นวัฒนธรรม และนำไปเป็นการสืบสานวัฒนธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับช้างและเกี่ยวกับพฤติกรรมของคน และพฤติกรรมของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนคนเลี้ยงช้างจะมีภาษาชนกลุ่มน้อย ที่ใช้ภาษาสำหรับการสื่อสารกับช้างทำไม่เหมือนกับภาษาทั่ว ๆ ของประชาชนธรรมดา อีกด้วย
8. ในบริเวณชุมชนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นที่ตั้งศูนย์ศึกษา ซึ่งเป็นสถานที่ควบคุมดูแล และเป็นศูนย์รวมในการบริหารจัดการช้างในพื้นที่ และพื้นที่บริเวณโดยรอบ ซึ่งจะทำให้ง่ายในการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับช้าง และอื่นๆ
9. ในศูนย์ศึกษา ยังเป็นสถานที่แสดงช้าง ติดต่อช้าง และมีที่พักบริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการมาพักในลักษณะของกลุ่ม เดี่ยว หรือครอบครัวได้อย่างสะดวกสบาย
10. มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงอย่างสะดวก ซึ่งเป็นเส้นทางลาดยางแอสฟัล(ยางมะตอย) 2 ช่องทางวิ่ง(ไป1 ช่อง กลับ1 ช่อง) ความกว้างของผิวจราจรประมาณ 8 เมตร ปัจจุบันผิวจราจรมีการชำรุดบ้างเป็นจุดๆ เนื่องมาจากการใช้งานมาเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว
11. มีวัดป่าอานเจียง ที่เป็นศูนย์รวมในการศึกษาและให้ข้อมูลด้านช้าง ประกอบกับเจ้าอาวาสเป็นคนในพื้นที่ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจช้างเป็นอย่างดี มีเจตนาและมีเจตคติที่ดีต่อช้างเสมอมา ซึ่งท่านมีความประสงค์จะพัฒนาพื้นที่บริเวณวัด เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เรื่องช้าง ประกอบกับปัจจุบัน ในพื้นที่บริเวณวัด เป็นสถานที่เก็บกระดูกของช้างที่ตายแล้ว ทำเป็นสุสานช้างประมาณไม่ต่ำกว่า 70 เชือกแล้วในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อช้างตายก็จะมีการทำพิธีเช่นเดียวกับคน แล้วนำศพไปฝังทั้งตัว ประมาณ 2 ปีจึงขุดเอาซากกระดูกมาทำพิธี แล้วนำมาเก็บไว้ตาม

ภาพที่ 3.10 ภาพถ่ายสุสานช้าง ในบริเวณวัดป่าอานเจียง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

3.2.5.2 การวิเคราะห์จุดอ่อนของพื้นที่ (Weaknesses)

- 1 ชุมชนหมู่บ้านข้างยังขาดความรู้ทุกด้านที่จะใช้ในการให้บริการกับนักท่องเที่ยว เช่น ความรู้ด้านภาษา ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ ต้องการการแนะนำและความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วน ทั้งภายในท้องถิ่นและระดับประเทศ
- 2 ขาดทรัพยากรที่จะนำมาปรับคุณภาพทั้งกายภาพ ศักยภาพ ของบ้านที่พัก การให้บริการ รวมทั้งการบริหารที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาขอรับบริการ ขาดเงินและความช่วยเหลือทั้งระดับเอกชนและระดับชาติ
- 3 เจ้าของข้างและความรู้ข้างมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ และรายได้ จึงนำข้างออกจากพื้นที่ไปหารายได้ ทำให้ข้างไม่ได้อยู่เป็นหลักแหล่ง เช่น ออกเร่ขายอาหารข้าง ขายของที่ระลึก หรือออกไปอยู่กับข้างนอกพื้นที่ เช่น เกาะข้าง สถานที่ท่องเที่ยวหัวหิน พัทยา ไม่สามารถทำเป็นหมู่บ้านพักของนักท่องเที่ยวได้
- 4 ในพื้นที่หมู่บ้านข้างทุกหมู่ไม่มีศักยภาพที่จะหาอาหารให้ข้าง ได้ตลอดปี จะมีอาหารมากที่จะทำข้างมีอาหารกินและอยู่ในพื้นที่โดยไม่อดอยากและความรู้ข้างไม่ต้องการใช้ความพยายามมากประมาณเดือน ตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม เพราะมีฟางข้าวหลังฤดูการเก็บเกี่ยวมากพอ จึงไม่เหมาะที่จะทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Long stay ได้ทุกเดือนถ้าไม่มีการสร้างแหล่งอาหารและแหล่งน้ำให้พอกับข้างทุกฤดูกาล
- 5 ที่ดินและแหล่งน้ำที่จะใช้เป็นพื้นที่ปลูกหญ้าและปลูกพืชอาหารข้าง ของเจ้าของข้างส่วนตัวไม่มี เจ้าของข้างและความรู้ข้างจึงไม่สามารถจะให้ข้างอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านได้ทุกฤดู
- 6 ที่มาของข้าง ข้างส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่ได้มาจากการรับมรดก แต่เป็นข้างที่ซื้อมาจากนอกพื้นที่ เพราะข้างเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างรายได้นอกระบบที่มีรายได้สูงมาก เช่นการให้เช่าข้างออกเร่แต่ละเชือกมีรายได้ 2-3 หมื่นบาทต่อเดือนหลังหักค่าอาหารแล้วต่อเดือนทำให้ มีการลงทุนอย่างจริงจังที่จะซื้อข้าง ทั้งในและนอกประเทศมาเพื่อการหารายได้ประเภทนี้
- 7 ครัวดูข้างส่วนใหญ่ ยังมองข้างเป็นแค่เครื่องมือหารายได้เท่านั้น จะมีวิถีทางที่จะใช้หารายได้ที่มากที่สุดเท่านั้น ไม่ได้มีทัศนคติว่าข้างเป็นคนในครอบครัวเหมือนกลุ่มความรู้อ่างและหมอข้างในรุ่น เก่า จึงมีการนำข้าง หรือซื้อมาเพื่อสร้างรายได้ขาดความรักและการดูแลอย่างจริงจัง

8. วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนเลี้ยงช้างจะมีพฤติกรรมภารกิจและเสพสิ่งเสพติดจนติดเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสุรา ความรู้ช่างกลุ่มที่นำช้างออกเร่ขายอาหาร จะติดสุราหรือไม่ก็เสพสุราก็เป็นประจำ ตั้งแต่เข้าจนนำช้างมาผูก จะมีอาการเมาสุราตลอดเวลา แต่จะมีกลุ่มความรู้ช่างที่มีระเบียบวินัยเฉพาะกลุ่มสุรินทร์ที่มีระเบียบวินัยน่าจะนำมาใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีได้
9. มีการซื้อขายช้างกันมากขึ้นเพราะนำมาใช้เป็นเครื่องการหารายได้จากความสงสารและความรับผิดชอบของบุคคลทั่วไปที่มองการให้ด้วยวิธีที่ผิด ๆ คือ การซื้ออาหารเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่คราญช้างนำมาเร่ขายจนเป็น สาเหตุให้คนที่ไม่เคยมีช้างหรือนายทุนซื้อช้างมาเพื่อให้เขานำออกไปเร่หารายได้ ที่เป็นรายได้ที่สูงมาก
10. ผู้นำท้องถิ่นมีความขัดแย้งกัน กำนัน ใหญ่บ้าน อบต. พระ มีความแตกแยกกัน มีลักษณะการทำงานที่ต่างคนต่างทำไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ซึ่งเป็นจุดอ่อนของชุมชนอย่างมากที่จะทำให้ชุมชนไม่เดินไปอย่างเป็นระบบที่ดี และต่อเนื่อง ปัจจุบันก็มีแนวโน้มไปในทางที่เสื่อมถอยลง ในสายตาของผู้นำท้องถิ่น และผู้ได้บังคับบัญชาที่กล่าวถึงด้านนี้ และสิ่งนี้คอยบั่นทอนกำลังใจผู้ร่วมงานเสมอมา ทำให้เกิดความท้อแท้หลายด้าน ดังนั้นหากไม่แก้ไขปัญหาด้านนี้ คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและระบบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.2.5.3 การวิเคราะห์โอกาส ในการพัฒนาพื้นที่ (Opportunities)

1. ช้างและชุมชนเลี้ยงช้างเป็นจุดเด่นที่บุคคลทั่วไปมักจะให้ความสนใจ ให้ความช่วยเหลือ เพราะช้างนอกจากเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองแล้วปกติช้างจะเป็นสัตว์ที่มีความจำดี มีความเป็นสัตว์สังคม สามารถเข้ากับคน และวัฒนธรรมแบบโอบอ้อมอารีอย่างประเทศเราอยู่แล้ว
2. สังคมไทยที่มีทัศนคติเกี่ยวกับช้างในด้านดีตลอด จะมีมุมมองเรื่องช้างเป็นสัตว์ที่มีพระคุณพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ช้างและคราญช้าง รวมทั้งให้ความไว้วางใจ สัตว์ประเภทนี้ในด้านความใกล้ชิดคุ้นเคย ทุกคนไม่มีความรังเกียจ ยอมรับ พร้อมที่จะให้ความรัก มีความผูกพันกับช้างยอมรับเป็นเพื่อนคู่บ้านคู่เมืองไทยอยู่ในใจ
3. ช้างเป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนให้แสดงท่าทางที่น่ารักน่าดู ทั้งทำนั่ง นอน เดิน สั้นหัว ขยับขา ทุกคนที่พบเห็นหรือเข้าร่วมชมการแสดงจะชื่นชม ชมชอบ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีเด็กจะได้รับความพึงพอใจมากกว่า
4. ช้างเป็นสัตว์ที่มีอันตรายน้อยกว่าสัตว์อื่น ๆ อย่างมาก ถ้าคราญช้างไม่ละเลย ช้างแทบจะไม่มีอันตรายเลย ไม่เป็นสัตว์ที่มีโรคภัยที่สามารถติดต่อสู่คนได้งานรวมทั้งวงจรชีวิตไม่มีพฤติกรรมที่จะเกิดภัยแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ชม ยกเว้นระยะผสมพันธุ์

(ตกมัน) ก็จะสังเกตได้ง่าย และสามารถป้องกันได้ ไม่เหมือนสัตว์ปีก สัตว์เลี้ยงคลานหรือสัตว์เลี้ยงอื่นๆ เช่นสุนัข แมว ที่มีโอกาสติดโรคพิษสุนัขบ้า นำมาสู่คนได้

4. ช้างเป็นสัตว์สังคม การเข้าเยี่ยมชม การเลี้ยงจึงไม่มีปัญหา การที่มีช้างจำนวนมาก (เป็นโขลง) จะทำให้น่าสนใจมากขึ้นและไม่ก่อให้เกิดปัญหาขณะที่มีการรวมเป็นโขลง จึงสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและคราญช้างและชุมชน
5. ช้างเป็นสัตว์ที่กินอาหารง่าย สามารถจัดหาหรือเพาะปลูกอาหารช้างได้ง่าย อาหารก็ราคาไม่แพงถ้าจะจัดซื้อสามารถเลี้ยงได้ในชีวิตประจำวันของเกษตรกร เพราะช้างสามารถกินอาหารพวกวัชพืชได้เกือบทุกชนิดที่สามารถขึ้นได้ในสวน ไร่ หรือนา ถ้าคราญช้างมีอาชีพด้านการเกษตรจะทำให้ช้างมีอาหารกินตลอดปี
6. บางองค์การเริ่มให้ความสำคัญแก่สัตว์คู่บ้านคู่เมืองมากขึ้น และการที่บางเทศบาลตรวจตราการนำช้างเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นทำให้การเร่ของช้างน้อยลง และการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของรัฐ ทำให้ประชาชนทั่วไป มีทัศนคติที่เปลี่ยนไป ที่ไม่ร่วมรับผิดชอบต่อการเลี้ยงช้างของเจ้าของช้างที่ตั้งใจซื้อมาเพื่อการเร่โดยเฉพาะมากขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนมุมมองว่าคนเลี้ยงช้างคือคนที่เลี้ยงสัตว์ผู้มีพระคุณแก่ประเทศ เป็นคนที่น่าเอาสัตว์ที่มีพระคุณมาเป็นเครื่องมือหารายได้ คือนำสัตว์ผู้มีพระคุณเป็นเครื่องมือหาเงิน คือกลุ่มเอาเปรียบผู้มีพระคุณ

3.2.5.4 การวิเคราะห์อุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ (Threats)

1. ด้านกฎระเบียบข้อบังคับ ในทุกระดับทุก ภาคส่วนของรัฐบาล จังหวัด อำเภอ ตำบล และส่วนราชการฝ่ายท้องถิ่น เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของคนเลี้ยงและคราญช้าง เช่น การเคลื่อนย้าย เอกสารแสดงความเป็นเจ้าของยังไม่มีมาตรฐาน และความชัดเจนด้านนโยบาย หรือด้านใดที่สามารถจะนำมาเป็นมาตรฐาน ชุมชนเลยไม่มีกฎระเบียบ ข้อบังคับใด ๆ เป็นหลักปฏิบัติได้ดี
2. มีการซื้อขายช้างกันมากทั้งภายในและภายนอกประเทศอยู่ตลอดเวลา ราคาช้างแต่ละเชือกราคาแพงมาก จึงมีการลักลอบการนำช้างป่ามาขาย นำช้างจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามา จึงทำให้ไม่สามารถควบคุมปริมาณ และสุขภาพอนามัยของช้างให้มีสุขภาพอนามัยให้ดีตลอดไปได้
3. ในขณะที่ประเทศไทยไม่มีการใช้ช้างงาน (ลากไม้) แต่ในประเทศเพื่อนบ้านทุกด้าน ลาว เขมร พม่า ยังคงมีการทำป่าไม้ ช้างที่มีความสามารถด้านแรงงานก็อาจถูกใช้งาน แต่ช้างที่หมดสภาพด้วยอายุมาก หรือถูกกักระเบิดหรือ บาดเจ็บจากการ

ทำงาน หรือจากการใช้จ่ายเสียดูเพื่อให้ช่างทำงานมาก ๆ ก็จะถูกนำเข้ามาทั้งให้หน่วยงานเอกชนหรือองค์กรเลี้ยงช้างดูแลรักษา สร้างภาระแก่สังคมและทัศนคติไม่ดีแก่ประชาชนทั่วไป

4. การที่หน่วยงานของรัฐละเลยการจับกุม ตรวจตรา ดูแลการใช้กฎหมายอย่างได้ผลอย่างเอาจริง ยังคงเปิดโอกาสให้ความดูและเจ้าของช้าง ยังคงนำช้างออกเร่ขายอาหารและของที่ระลึก และยังคงอาศัยความพอใจที่จะร่วมรับผิดชอบกับการเลี้ยงช้างที่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของเขาก็จะทำให้อาชีพการนำช้างออกเร่ขายอาหาร และของที่ระลึก รวมทั้งอาชีพการซื้อช้างมาให้เช่าเพื่อการเร่ก็ยังคงมีอยู่
5. การซื้อช้างมาให้เช่า กลุ่มนายทุนที่สามารถซื้อช้างจากถิ่นอื่น มาเพื่อการเร่หรือให้เช่า การที่สามารถลงทุน 4-500,000 บาท ซื้อช้าง มาเพื่อการให้เช่า ทารุณช้าง เพื่อให้เกิดความน่าสงสารและบริจาคเงินซื้ออาหาร เลี้ยงช้าง โดยเฉพาะช่วงเวลา กลางคนที่เจ้าหน้าที่บางส่วนเลิกงานแล้ว และเป็นแหล่งรายได้ของเจ้าหน้าที่ตำรวจอีกส่วนหนึ่งในบางที่
6. ชุมชนเลี้ยงช้างปัจจุบันขาดที่ทำกาเกษตร และทำกาเกษตรกันแบบอุตสาหกรรม คือปลูกพืชพันธ์เพียงชนิดเดียว เช่น ทำนา ปลูกยูคาลิปตัส หรือพืชพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นไม่ทำกาเกษตรแบบไร่สวนผสม จะทำให้มีพืชพันธ์ที่หลากหลายทยอยกันมาเพื่อให้เป็นอาหารช้างได้ตลอดเวลา
7. ชุมชนเลี้ยงช้างปัจจุบันขาดพื้นที่สาธารณะ ที่จะเป็นป่าสำหรับช้างชุมชนเนื่องจากการบุกรุกของชาวบ้าน นักการเมือง และบุคคลที่มีอำนาจ จนทำให้ที่สาธารณะที่เคยมีอยู่เป็นพื้นที่กลางของชุมชนที่ร่วมกันใช้ประโยชน์หายไป เป็นต้นเหตุอีกส่วนหนึ่งที่ความดูช้างไม่สามารถหาอาหารเสริมให้ช้างได้ในปัจจุบันจึงต้องนำช้างออกเร่เพื่อให้สังคมช่วยกันเลี้ยงสัตว์ผู้มีพระคุณ (เหมือนการนำช้างมาเป็นตัวประกันว่าคนเลี้ยงช้างมีพระคุณต่อประเทศ) มากขึ้นทุกขณะ

จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ส่งผลให้ทราบถึงจุดอ่อนของชุมชนเลี้ยงช้างในเชิงลึก ซึ่งพบว่ายังต้องการการแก้ปัญหาอีกหลายจุด เช่นในแง่ของการบริหารจัดการ ในแง่ของการเข้าถึง แ่งของการส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้น

- **การประเมินศักยภาพของชุมชน** ในการประเมินศักยภาพของชุมชนเพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยได้มีการร่วมจัดทำแบบประเมินศักยภาพชุมชนร่วมกันกับชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำความช้าง(สะดำ) ปราชญ์ชาวบ้าน พระ

เจ้าอาวาสวัด สมาชิก อบต. ประชาชนผู้สนใจ และคณาจารย์ที่ดำเนินงานวิจัย รวม 16 คน ร่วมกันสร้างแบบประเมินออกมาเป็น 7 ข้อได้แก่

1. เป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่
2. เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมการเลี้ยงช้างอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น
3. เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมต่อการรองรับช้าง
4. เป็นชุมชนที่มีประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน
5. เป็นชุมชนที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับนักท่องเที่ยว
6. เป็นชุมชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว
7. เป็นชุมชนที่มีการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวม
8. เป็นชุมชนที่มีการดูแลด้านสุขภาพช้าง

หลังจากที่ได้แนวทางการประเมินชุมชนเลี้ยงช้างแล้ว ก็นำแบบประเมินดังกล่าวเข้าไปทดลองใช้ในพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้าง โดยทีมผู้วิจัยได้นำแบบประเมินดังกล่าวไปใช้โดยให้ค่าคะแนนออกเป็น 6 ระดับ ซึ่งมีแนวทางการให้ค่าคะแนนจาก 0 – 5 ซึ่งมีความหมายของแต่ละค่าคะแนนดังต่อไปนี้

ค่าคะแนน	0	คือ ไม่มีศักยภาพเลย
ค่าคะแนน	1	คือ มีศักยภาพน้อยมาก
ค่าคะแนน	2	คือ มีศักยภาพน้อย
ค่าคะแนน	3	คือ มีศักยภาพปานกลาง
ค่าคะแนน	4	คือ มีศักยภาพมาก
ค่าคะแนน	5	คือ มีศักยภาพมากที่สุด

จากเกณฑ์การให้คะแนนในเบื้องต้น ซึ่งจะนำเครื่องมือดังกล่าวไปลงพื้นที่ เพื่อดำเนินการประเมินว่าชุมชนที่เลี้ยงช้าง ชุมชนใดมีศักยภาพสูงสุดและจัดลำดับจากมากไปน้อย จะส่งผลให้ทราบทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการพัฒนาเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นตลอดจนเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้ ในการลงพื้นที่เพื่อทำการประเมินศักยภาพนั้น ทางทีมผู้วิจัยได้ลงไปประเมินด้วยตนเอง และให้ชาวบ้านในชุมชนช่วยประเมินตนเองด้วย ซึ่งชาวบ้านที่มาช่วยกรอกแบบประเมิน ประกอบไปด้วย หัวหน้าควานช้าง(มะ) เจ้าของช้างที่ปัจจุบันสูงอายุแล้ว ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. พระเจ้าอาวาส ชาวบ้านทั่วไป เจ้าหน้าที่ที่ทำงานในศูนย์คชศึกษา ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชน เป็นต้น ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีกลุ่มประชาชนช่วยกรอกข้อมูลแตกต่างกัน แล้วแต่

สถานการณ์ในขณะนั้น โดยจะใช้แบบประเมินในชุมชนละ 10 ชุด (เป็นชุมชนที่จาก วัตถุประสงค์ข้อที่1) รวมทั้งสิ้น 90 ชุด เมื่อดำเนินการกรอกแบบประเมินแล้วจึงนำมา รวมตัวเลข แล้วทำการเรียงลำดับจาก มากที่สุดไปน้อยที่สุด(ดูเกณฑ์การวัดศักยภาพ ด้านล่างประกอบ) ซึ่งจะพบว่ามีชุมชนเลี้ยงช้างที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว แบบ Long Stay ได้มีเพียง 2 แห่งเท่านั้น ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่า ตูม จังหวัดสุรินทร์ และ 2. ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

เกณฑ์การวัดศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับได้แก่

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0 – 25 ต้องเร่งให้ความช่วยเหลือด่วน

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 26 – 45 มีศักยภาพต่ำต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 46 – 65 มีศักยภาพปานกลางหนุนเสริมประเด็นที่ยังขาดและการจัดการ

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 66 – 100 มีศักยภาพสูงอาจหนุนเสริมด้านการบริหารจัดการ

3.3 การศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์พึ่งพาเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

การศึกษาวัตถุประสงค์ข้อนี้เป็นส่วนเพิ่มเติม และมีข้อตกลงเป็นในทิศทางเดียวกันว่า ในหัวข้อดังกล่าวจะเป็นการเชื่อมโยงโครงการวิจัยทั้งหมดที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สกว. เพื่อเป็นการบูรณาการความรู้ และสามารถนำเอาความรู้เหล่านี้มาต่อยอด เชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์ในภาพรวม จึงมีแนวทางการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

3.3.1 กรอบการดำเนินงานวิจัย

เป็นการนำเอาโครงการวิจัยทั้ง 19 โครงการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้รับมาบูรณาการเชื่อมโยง และวิเคราะห์ดูว่าประเด็นควรใดจะเป็นประโยชน์ต่อกันได้บ้าง หรือประเด็นใดที่จะมีส่วนเสริมเชื่อมต่อกันได้บ้าง เป็นต้น

3.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในที่นี้จะเลือกเพียงโครงการที่มีส่วนช่วยเสริมให้ โครงการวิจัยทั้ง 8 โครงการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย ได้แก่

- โครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยง กับเทศกาลท่องเที่ยวประจำปีในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้

- การศึกษาการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
- การใช้และความต้องการสารสนเทศของนักท่องเที่ยว ในกลุ่มอีสานตอนใต้
- การศึกษาจัดการด้านความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้
- รูปแบบการให้บริการนักท่องเที่ยวของผู้ประกอบการในอีสานใต้
- การพัฒนาเส้นทางการจัดการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมขอมในเขตอีสานใต้ถึงปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา
- พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้
- ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้

3.3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การจัดเวทีสังเคราะห์ข้อมูลซึ่งที่ผ่านมามีการจัดเวทีสังเคราะห์ข้อมูลและรายงานความก้าวหน้า โดยสำนักงานสนับสนุนการวิจัย(สกว.) มาแล้วอย่างน้อย 2 ครั้ง การพิจารณาจากองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย หรือผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง และการสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาในประเด็นนี้

3.3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในที่นี้จะนำเอาเฉพาะผลที่คาดว่าจะได้รับ หรือข้อค้นพบจากงานวิจัยในประเด็นของกลุ่มตัวอย่างมาเป็นเกณฑ์ในการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 3.3 ตารางแสดงประเด็นการวิจัยทางด้านท่องเที่ยวและข้อค้นพบ

ประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัย	ข้อค้นพบ (OUT COME)
1. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับเทศกาลท่องเที่ยวประจำปีในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้	เทศกาลที่ดึงดูดผู้คนได้เป็นจำนวนมาก ได้แก่ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลเข้าพรรษา เทศกาลบุญบั้งไฟ และบุญผะเหวด ตามลำดับจากมากไปน้อยเส้นทางได้แก่ เส้นทางสายโชคชัย-เดชอุดม(สาย 24) และสายประทาย-อำนาจ(สาย202)
2. การศึกษาการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	ผลจากการวิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ และสุรินทร์นั้น พบมากคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขอม ได้แก่ พวกราชา
3. การใช้และความต้องการสารสนเทศของนักท่องเที่ยว ในกลุ่มอีสานตอนใต้	รูปแบบของสารสนเทศที่นักท่องเที่ยวมีความนิยม ได้แก่ โทด์บุค แผนที่นำเที่ยว Internets เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและสะดวก

4. การศึกษาจัดการด้านความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้	แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติซึ่งความปลอดภัยในทัศนะของชาวต่างชาติพบว่าเขาไม่ไว้ใจเมียมคนไทยเนื่องจากเขาต้องการทรัพย์สินเพียงเท่านั้น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยเกิดจากความบกพร่องของนักท่องเที่ยวเอง เช่น ทรัพย์สินหาย ไม่มีกล้องวงจรปิด เป็นต้น
5. รูปแบบการให้บริการนักท่องเที่ยวของผู้ประกอบการในอีสานใต้	นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่างก็มีความต้องการด้านการบริการได้แก่ การบริการทางด้าน การนำเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร และสินค้าที่มีความหลากหลาย
6. การพัฒนาเส้นทางจัดการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมขอมในเขตอีสานใต้ถึงปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา	เส้นทางที่มีการเดินทางเข้าถึงของแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในอีสานใต้ ได้แก่ เส้นทางช่องสง่า จังหวัดศรีสะเกษ ช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ซึ่งส่วนใหญ่ชาวไทยจะใช้เส้นทางนี้เพื่อการค้า
7. พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้	นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยนิยมที่จะท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและวัฒนธรรม ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเที่ยวประเภทธรรมชาติและ วัฒนธรรม และศูนย์การค้า เป็นต้น
8. ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้	แหล่งท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้ที่มีศักยภาพสูงนั้นได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น พนมรุ้ง ปราสาทหินพิมายการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวเข้าถึงบริการ สื่ออินเตอร์เน็ต วารสาร TV.

3.3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในที่นี้จะขอสรุปเป็นตารางเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ (หน้าถัดไป)

ตารางที่ 3.4 แสดงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่นๆ

ประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัย	ข้อค้นพบ (OUT COME)	ความร่วมมือในระดับพื้นที่	ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงประเภทเพื่อที่บ้าน
1. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับเทศกาลท่องเที่ยวประจำปีในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้	เทศกาลที่ตั้งคู่ผู้คนได้เป็นจำนวนมาก เทศกาลเข้าพรรษาได้แก่ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลเข้าพรรษา เทศกาลบุญบั้งไฟ และบุญเวด ตามลำดับจากมากไปน้อยเส้นทางได้แก่ เส้นทางสายโชคชัย-เดชอุดม(สาย 24) และสายประทาย-อำนาจเจริญ(สาย202)	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. พัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเส้นทาง สาย 24 และ 202 2. สร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างประเทศทำพหุขามากกว่าที่เป็นอยู่ โดยอาจหาแนวทางทำจุดผ่านแดนเพิ่ม 3. ทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างท้องถิ่น
2. การศึกษาการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	ผลจากการวิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ และสุรินทร์นั้น พบมากคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขอ ได้แก่ พวกปราสาท	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) และกลุ่ม 7.2 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี 3. ร่วมกับโยธาธิการและผังเมืองใหญ่ทุกจังหวัดอีสานใต้	1. การหาแนวทางการพัฒนาเป็นเมืองวัฒนธรรมของประเทศไทย 2. เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อื่นๆ เช่น น้ำตก ภูเขา และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. การใช้และความต้องการสารสนเทศของนักท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานตอนใต้	รูปแบบของสารสนเทศที่นักท่องเที่ยวมีความนิยม ได้แก่ ไกด์บุค แผนที่นำเที่ยว Internet เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและสะดวก	1. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา 2. ตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์	1. การพัฒนาหนังสือแนะนำเที่ยวเป็นภาษาต่างๆ 2. การจัดทำแผนที่นำเที่ยวอย่างเป็นทางการ

ตารางที่ 3.4 แสดงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่นๆ (ต่อ)

4. การศึกษาคัดค้านความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวในกลุ่มอิสานใต้	แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติซึ่งความปลอดภัยในทัศนะของชาวต่างชาติพบว่าเขาไม่ไว้ใจเมื่อยคนไทยเนื่องจากเขาต้องการทรัพย์สินเพียงเท่านั้น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยเกิดความบกพร่องของนักท่องเที่ยวเอง เช่น ทรัพย์สินหาย ไม่มีกัลดองจรวด เป็นต้น	1. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา 2. ตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ 3. นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีมารรยาชาวไทยในเขตอิสานใต้	1. การรักษาภาพพจน์ของสตรีชาวไทย 2. การหาตลาดการรักษา ความปลอดภัยในทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว 3. การติดต่อสื่อสารภาษาอังกฤษยังต้องมีการปรับปรุงอยู่มากในเขต พื้นที่รอยต่อทั้ง 2 ประเทนี้
5. รูปแบบการให้บริการนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการในอิสานใต้	นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่างก็มีความต้องการด้านการบริการได้แก่ การบริการทางด้านขนานนำเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร และสินค้าที่มีความหลากหลาย	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. ต้องการบริษัทนำเที่ยวในท้องถิ่น 2. การบริการด้านที่พักหลายระดับ 3. ยกระดับร้านค้า ร้านอาหารให้หลากหลายและมีมาตรฐานรับรองเป็นสากล
6. การพัฒนาเส้นทางจัดการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมขอมในเขตอิสานใต้ถึงปราสาทนครวัด กำพูชา	เส้นทางที่มีการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในอิสานใต้ ได้แก่ เส้นทางของสง่า จังหวัดศรีสะเกษ ของจอม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งส่วนใหญ่ชาวไทยจะใช้เส้นทางนี้เพื่อการค้า	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. การพัฒนาเส้นทางไปยังเชื่อมโยงมเรียงมาว่าจะส่งผลดีในด้านการท่องเที่ยวของไทย โดยผ่านของสง่า จังหวัดศรีสะเกษ และของจอม จังหวัดสุรินทร์
7. พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเขตอิสานใต้	นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยนิยมที่จะท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ และวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวไทยนิยมเที่ยวประเภทธรรมชาติ วัฒนธรรม และศูนย์การค้า เป็นต้น	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. หากมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ทางธรรมชาติได้แก่ พื้นที่ริมน้ำ พื้นที่เป็นน้ำตก คาดว่าจะเป็น การช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งอื่นได้
8. ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในกลุ่มอิสานใต้	แหล่งท่องเที่ยวในเขตอิสานใต้มีศักยภาพสูงนั้น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น พนมรุ้ง ปราสาทหินพิมายการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวเข้าถึงบริการ สื่ออินเตอร์เน็ต วารสาร TV.	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. การทำสื่อควรเน้นสื่อที่ประชาชนเข้าถึงง่าย ได้แก่ สื่อทาง TV. สื่ออินเตอร์เน็ต เป็นต้น

บทที่ 4

ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

4.1 บทนำ

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลำรวจ ชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างครอบคลุมพื้นที่ในเขตพื้นที่จังหวัด นครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ อุบลราชธานี และจังหวัดชัยภูมิ โดยได้ ศึกษาแยกแยะเป็นด้านใหญ่ๆได้แก่ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เพื่อให้ ทราบถึงที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ และเพื่อพิสูจน์ว่าชุมชนเลี้ยงช้างที่ค้นพบในพื้นที่ ดังกล่าว ชุมชนใดมีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay บ้าง เพื่อศึกษาแนวทางและ ยุทธศาสตร์ฟื้นฟู เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านจึงมีกระบวนการในการสืบค้นข้อมูลและกระบวนการ พิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง ซึ่งได้แยกแยะการตอบคำถามเป็นประเด็นใหญ่ๆดังต่อไปนี้ 1) ผลการศึกษาวิจัย เป็นการสรุปเพื่อตอบคำถามการวิจัยโดยแยกเป็นข้อๆ ซึ่งอาจอธิบายถึงเครื่องมือการวิจัยโดยสรุป 2) ข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยอธิบายถึงประเด็นปัญหาที่พบระหว่างการดำเนินการวิจัยในชุมชน ซึ่งต้องเร่ง หาแนวทางแก้ไข 3) สรุปผลการวิจัยโดยเป็นการสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ในลักษณะที่กระชับ โดยไม่กล่าวถึงที่มาของคำตอบอีก 4) แนวทางการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

4.2 ผลการศึกษาวิจัย

4.2.1 ชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ตั้งอยู่ในพื้นที่ใดบ้าง

เพื่อพิสูจน์ทราบถึงพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ ทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนิน 4 ขั้นตอน ได้แก่ **ขั้นแรก** การสร้างเครื่องมือเพื่อให้ง่ายต่อการสำรวจข้อมูลตามหน่วยงานต่างๆ โดย ได้จัดทำแบบสอบถามทั้งสิ้น 450 ชุดลงสำรวจพื้นที่ 5 จังหวัดในอีสานใต้ **ขั้นที่สอง** การสอบถาม บุคคลที่อยู่ในแวดวงช้างเพื่อสอบถามแหล่งที่อยู่ของช้าง หน่วยงานท้องถิ่น(อบต.) ตลอดจนจนศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **ขั้นที่สาม** เมื่อได้ข้อมูลที่ชัดเจนแล้วทางคณะผู้วิจัยได้ ลงพื้นที่เพื่อจัดทำ รายละเอียดในชุมชน ได้แก่ พื้นที่ทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และ ลักษณะทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อจัดทำรายละเอียดบริบทชุมชนในแต่ละแห่งที่มีชุมชนเลี้ยงช้าง ตั้งอยู่ **ขั้นที่สี่** การวิเคราะห์ผลโดยเทคนิคต่างๆ ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน(Existing) การ วิเคราะห์ Site analysis และการสืบค้นภูมิถิ่นภูมิเมืองหรือบริบทท้องถิ่น เพื่อพิสูจน์ว่าบริเวณชุมชน ดังกล่าวเคยเป็นชุมชนเลี้ยงช้างสืบทอดต่อเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันหรือไม่อย่างไร

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่าพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ มีอยู่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดชัยภูมิเท่านั้น ได้แก่

พื้นที่จังหวัดสุรินทร์

1. ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
2. ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
3. ชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
4. ชุมชนบ้านท่าลาด ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

1. ชุมชนบ้านพิมานโพเงิน ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. ชุมชนบ้านโนนยาง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
3. ชุมชนบ้านท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
4. ชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ต.ชุมแสง อ.ปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

พื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

1. ชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ต.บ้านค่าย อ.เมือง จังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ 4.1 แสดงตำแหน่งที่ตั้งชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานใต้

4.2.2 ชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้มีศักยภาพเพียงพอ ในการรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบ Long Stay ได้หรือไม่อย่างไร

ผลการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบนี้ได้ดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลักๆได้แก่ **ในขั้นแรก** ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเพื่อนำไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลพื้นฐานต่างๆ (บทที่ 3 ตารางที่ 3.1) ตามหน่วยงานในท้องถิ่น และตามชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างอยู่ในท้องถิ่น (โดยเลือกเก็บข้อมูลกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ ความช่าง ญาติพี่น้องของคนเลี้ยงช้าง) โดยได้ประเด็นคำตอบ 5 กลุ่ม ดังนี้ 1.)พร้อมในโครงสร้างพื้นฐาน 2.)พร้อมด้านวิถีชีวิตในชุมชน 3.)ประเพณีวัฒนธรรม 4.)ข้อมูลช้าง 5.)การติดต่อสื่อสาร ซึ่งในขั้นนี้จะทำให้ได้คำตอบออกมาในข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แสดงถึงตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้าง และทราบถึงศักยภาพของพื้นที่ชุมชนเลี้ยงช้างในเบื้องต้นเท่านั้น **ในขั้นที่สอง** ได้มีการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้าง ในรูปแบบของตาราง (บทที่ 3 ตารางที่ 3.2) ได้ข้อสรุปศักยภาพชุมชนเลี้ยงช้างที่จะพัฒนาเป็น Long stay ได้คือ 1.)เป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่ 2.)เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมการเลี้ยงช้างอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น 3.)เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมต่อการรองรับช้าง 4.)เป็นชุมชนที่มีประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน 5.)เป็นชุมชนที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับนักท่องเที่ยว 6.)เป็นชุมชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว 7.)เป็นชุมชนที่มีการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวม จากข้อสรุปดังกล่าวนำมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว Long stay ซึ่งผลจากการประเมินแปรความหมายได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0 – 25 ต้องเร่งให้ความช่วยเหลือด่วน

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 26 – 45 มีศักยภาพต่ำต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 46 – 65 มีศักยภาพปานกลางหนุนเสริมประเด็นที่ยังขาดและการจัดการ

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 66 – 100 มีศักยภาพสูงหนุนเสริมด้านการบริหารจัดการ

ดังนั้นผลจากการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้พบว่า ชุมชนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีความพร้อมหลายด้าน โดยมีข้อมูลตัวเลขที่ได้จากตารางการประเมิน ซึ่งจะพบว่า มีร้อยละของแต่ละด้านค่อนข้างสูงกว่าเมื่อเทียบกับชุมชนอื่นๆหรือช้างเคียง โดยมีตัวเลขที่น่าสนใจดังนี้ ด้านข้อมูลช้างโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ ช้างในพื้นที่ ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรม มีศูนย์ควบคุมและกำกับดูแลช้าง และความพร้อมชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น มีค่าโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 58.87 รองลงมาได้แก่ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 44.5 และชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 41.2 ตามลำดับจากมากไปน้อย (บทที่ 3 ตารางที่ 3.2)

4.2.3 ยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนมียุทธศาสตร์รูปแบบที่เหมาะสมอย่างไร

4.2.3.1 ยุทธศาสตร์จัดการท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่

ตารางที่ 4.1 แสดงความสัมพันธ์ของยุทธศาสตร์กับหน่วยงานเชิงพื้นที่ในระดับต่างๆ

รูปแบบและประเด็นยุทธศาสตร์	หน่วยงานระดับชาติ	ระดับหน่วยงานความร่วมมือในพื้นที่	การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ
1. การท่องเที่ยวแบบ Home Stay	1. ททท. ควรเข้ามาดูแลด้านการตลาด	1. ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น จนกว่าโครงการในชุมชนเกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง	1. การผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีประเพณีแห่เทียนพรรษา งานบวช เป็นต้น ซึ่งในอดีตนั้นเคยมีการเชื่อมโยงงานดังกล่าวเข้าด้วยกัน แต่ปัจจุบันได้เลือนหายไป
2. การท่องเที่ยวแบบ Long Stay	การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ให้มีความหลากหลายภาษา และควรดำเนินการจัดทำไกด์บุค เพื่อเป็นคู่มือให้นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง	2. องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตท้องถิ่นจะต้องมีความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียว ละเว้นเรื่องปัญหาส่วนตน ให้เป็นปัญหาของครัวกรม	2. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ระหว่างเขมร ไทย ลาว นั้น ในระดับท้องถิ่นหลายแห่งได้ดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งเป็นที่น่าเอาใจจากเริ่มตั้งกลางมาเป็นตัวเชื่อมงานเทศกาลประเพณีให้ดีขึ้นนั้นคือ กิจกรรมการแข่งเรือยาว เป็นต้น
3. การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับช้าง	กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ 5 กระทรวงหลักที่ควรเข้ามาวางระบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับช้างอย่าง เป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากที่สุด เช่น ปัญหาช้างแร่อน ปัญหาช้างไม่มีอาหารกิน ปัญหาคนเลี้ยงช้าง ปัญหาสุขภาพช้าง การแก้ไขปัญหาล้างไม่เป็นระบบ	3. เกษตรจังหวัด อำเภอ พัฒนาการจังหวัดอำเภอ ปศุสัตว์จังหวัด อำเภอ ควรหันเข้ามาทำกับดูงานในด้านสิ่งแวดล้อมป่าไม้ การขยายพันธุ์พืชที่เป็นอาหารของช้าง การเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกพืชอาหารช้าง การส่งเสริมการขยายผลผลิตจากอาหารเพาะปลูกอาหารช้าง เป็นต้น	3. เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ไทย ลาว กัมพูชา มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ธรรมชาติทางภาษาและวัฒนธรรมก็เชื่อมโยงกัน การดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์กัน ด้วยเช่นเดียวกัน ประกอบกับประเพณีความเชื่อ และพิธีกรรม มีความเหมือนและคล้ายกันอยู่หลายประการ ดังนั้นจะเป็นการดีหากจะมีการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว ทางนำมาเป็นจุดเชื่อมโยง ในแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล เจ้าพระยา นำเสียมเรียบในเขมร แม่น้ำเตยในลาว
4. การทำศูนย์ศึกษา		4. ศักยภาพของศูนย์ศึกษา	
5. การทำพิพิธภัณฑ์ช้าง		5. วัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด จะต้องเข้ามาช่วย วางระบบ กำกับดูแล เพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน	
6. การทำโรงพยาบาลช้าง			
7. การแสดงช้าง			
8. การส่งเสริมปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ กิจกรรมของช้าง			
9. การส่งเสริมการปลูกพืชอาหารช้าง เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง			
10. การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ที่ใช้เพื่อการรักษาช้างโดยวิธีธรรมชาติของช้าง			
11. การพัฒนาศูนย์กิจกรรมประเพณีเกี่ยวกับช้างเพื่อศูนย์ฝึกช้างและดูแลช้างไทย			
12. การพัฒนาหมู่บ้านกิจกรรมที่เสริมรายได้ให้กับชุมชนในหมู่บ้านช้าง			
13. การทำศูนย์กลางการฝึกช้างและแสดงช้าง			

4.2.3.1 ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน

ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านนั้น ได้นำเอาประเด็นการศึกษาวิจัยทั้งหมดมาเรียงลำดับโดยจะพิจารณาจากหัวข้อการวิจัยและข้อค้นพบ ซึ่งจะส่งผลให้ทราบว่าประเด็นใดมีความสัมพันธ์กับการศึกษาวิจัย Long Stay ในหมู่บ้านช้าง ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างดังตารางนี้ และในขณะเดียวกันยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวจำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหน่วยงานในท้องถิ่น หน่วยงานที่มีการรวมกลุ่มความร่วมมือที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเชิงนโยบายดังนี้ ตารางที่ 4.2 แสดงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่น ๆ

ประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัย	ข้อค้นพบ (OUT COME)	ความร่วมมือในระดับพื้นที่	ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน
1. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยง กับ เทศกาลท่องเที่ยวประจำปีในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้	เทศกาลที่ตั้งใจดูผู้คนได้เป็นจำนวนมาก ได้แก่ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลเข้าพรรษา เทศกาลบุญบั้งไฟ และบุญเวด ตามลำดับจากมากไปน้อยเส้นทางได้แก่ เส้นทางสายโชคชัย-เดชอุดม(สาย 24) และสายปะทาย-อำนาจ (สาย202)	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. พัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเส้นทาง สาย 24 และ 202 2. สร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างประเทศกำหนดทิวทัศน์ที่เป็นอยู่โดยอาจหาแนวทางทำจุดผ่านแดนเพิ่ม 3. ทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างท้องถิ่น
2. การศึกษาการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	ผลจากการวิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีการกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ และสุรินทร์นั้น พบมากคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขอม ได้แก่ พวกราษฎร	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) และกลุ่ม 7.2 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี 3. ร่วมกับโยธาธิการและผังเมืองในทุกจังหวัดอีสานใต้	1. การหาแนวทางพัฒนาเป็นเมืองวัฒนธรรมขอมในประเทศไทย 2. เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อื่นๆ เช่น น้ำตก ภูเขา และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
3. การใช้และความต้องการสารสนเทศของนักท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้	รูปแบบของสารสนเทศที่นักท่องเที่ยวมีความนิยม ได้แก่ โกดู้ด แผนที่นำเที่ยว Internets เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและสะดวก	1. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา 2. ดำรวจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์	1. การพัฒนาหนังสือแนะนำเที่ยวเป็นภาษาต่างๆ 2. การจัดทำแผนที่นำเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 4.2 แสดงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์อื่นๆ (ต่อ)

4. การศึกษาจัดการด้านความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้	แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติซึ่งความปลอดภัยในทัศนะของชาวต่างชาติพบว่าเขาไม่ไว้ใจเสียคนไทยเนื่องจากต้องการทรัพย์สินเพียงเท่านั้น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยเกิดจากความบกพร่องของนักท่องเที่ยวเอง เช่น ทรัพย์สินหาย ไม่มีกล่องจรวัด เป็นต้น	1. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา 2. ตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ 3. นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาภูมิภาคภาคไทยในเขตอีสานใต้	1. การรักษาภาพพจน์ของสตรีชาวไทย 2. การหาตลาดการรักษา ความปลอดภัยในทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว 3. การติดต่อดีเอสอาร์ภาษาอังฤษยังต้องการปรับปรุงอยู่มากในเขต พื้นที่รอยต่อทั้ง 2 ประเทศนี้
5. รูปแบบการให้บริการนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการในอีสานใต้	นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่างก็มีความต้องการด้านการบริการได้แก่ การบริการทางด้านการนำเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร และสินค้าที่มีความหลากหลาย	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. ต้องการบริษัทนำเที่ยวในท้องถิ่น 2. การบริการด้านที่พักหลายระดับ 3. ยกระดับร้านค้า ร้านอาหารให้หลากหลายและมีมาตรฐานรับรองเป็นสากล
6. การพัฒนาเส้นทางจัดการท่องเที่ยวแหล่งอารยธรรมขอมในเขตอีสานใต้ถึงปราสาทนครวัด กัมพูชา	เส้นทางที่มีการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อารยธรรมขอมในอีสานใต้ ได้แก่ เส้นทางของสง่า จังหวัดศรีสะเกษ ของจอม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งส่วนใหญ่ชาวไทยจะใช้เส้นทางนี้เพื่อการค้า	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. การพัฒนาเส้นทางไปยังเดิมเรียบ คาดว่าจะผลดีในด้านการท่องเที่ยวของไทย โดยผ่านช่องทาง จังหวัดศรีสะเกษ และช่องจอม จังหวัดสุรินทร์
7. พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้	นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมที่จะท่องเที่ยว ประเภทธรรมชาติ และวัฒนธรรม ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเที่ยวประเภทธรรมชาติ วัฒนธรรม และศูนย์การค้า เป็นต้น	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. หากมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ทางธรรมชาติได้แก่ พื้นที่ริมน้ำ พื้นที่เป็นน้ำตก คาดว่าจะเป็นการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งอื่นได้
8. ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้	แหล่งท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้ที่มีศักยภาพสูงนั้น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น พนมรุ้ง ปราสาทหินพิมายการประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวเข้าถึงบริการ สื่ออินเทอร์เนต วารสาร TV.	1. กลุ่มท่องเที่ยว 7.1 (บุรีรัมย์ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์) 2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ สุรินทร์ และนครราชสีมา	1. การทำสื่อควมเงมสื่อที่ประชาชนเข้าถึงง่าย ได้แก่ สื่อทาง TV. สื่ออินเทอร์เนต เป็นต้น

4.3 ข้อเสนอแนะ

จากผู้เข้าร่วมเวทีได้ให้ข้อเสนอแนะและภาพในอนาคตไว้ดังนี้

○ ด้านการเมืองการปกครอง

- ผู้นำท้องถิ่นทั้งระดับผู้ใหญ่บ้าน อบต. อบจ. มีการแตกแยกกันในภาพรวม และขัดแย้งกันในเชิงวิสัยทัศน์ แนวทางปฏิบัติ และการบริหารจัดการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน และจะเกิดการแบ่งพรรคแบ่งฝ่ายแตกแยก ไม่มีความสามัคคีเสียสละในภาพรวม จนในที่สุดหากไม่เร่งแก้ไขก็จะมีผลเสียและมีผลกระทบในทางลบต่อทุกระดับ
- ในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาศึกษาวิจัยจัดคนไม่เข้าใจปัญหาที่อยู่ในพื้นที่ และมักไม่มาอยู่ในพื้นที่ จึงทำให้ไม่เข้าถึงสภาพปัญหาอย่างแท้จริงและจริงใจ จึงอาจส่งผลในเชิงการบริหารจัดการศูนย์ฯ และอาจเป็นการบั่นทอนกำลังใจของเพื่อร่วมงานในท้องถิ่นได้
- การบริหารจัดการข้างเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ควรต้องให้ผู้ที่เป็นปราชญ์ของข้าง หรือผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือของคนเลี้ยงข้าง เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในศูนย์ศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องนำมติและแนวทางปฏิบัติที่ได้จากการประชุมหารือกัน ไปดำเนินการโดยไม่ขัดต่อระเบียบอย่างเข้มแข็ง

○ ด้านการพัฒนาทางด้านกายภาพ

- ในระดับครัวเรือนมีองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์อยู่แล้วคือ มีการทอผ้า มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมพักอาศัยในด้าน Form, Function, Space ลักษณะภูมิสถาปัตยกรรมบริเวณที่ดินพักอาศัย การใช้ประโยชน์ในบริเวณที่ดินบ้านเรือนพักอาศัย(Function) ที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจนไม่ควรกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รูปแบบไปจากเดิมมากนัก และควรมีการศึกษาทางอัตลักษณ์ของชาวไทยภูเขา(ส่วย) ในเบื้องต้นให้ชัดเจนขึ้น
- การพัฒนาชุมชนในภาพรวมไม่ควรก่อสร้างสิ่งก่อสร้างที่ใหญ่เกินความจำเป็น เช่น ป้ายรูปปั้นช้าง ชุมประตู่ รั้ว เสาไฟ หรือหากจะทำการก่อสร้างควรคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความพอเพียงพอดี ซึ่งควรจะมีออกมาในทางเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนได้ดี ตัวอย่างเช่น ถ้าจะสร้างรั้ว ก็ควรจะเป็นรั้วธรรมชาติเดียวกันตลอดทั้งแนว ถ้าจะสร้างถนนก็ควรจะทำถนนนั้นให้เป็นตัวอย่าง ซึ่งประกอบไปด้วยภูมิทัศน์ที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน Street furniture ก็ควรสื่อถึงคุณค่าและความหมายของท้องถิ่น หากมีการก่อสร้างป้าย ไม่ว่าจะป้ายโฆษณา หรือป้ายบอกสถานที่ ควรจะเป็นป้ายขนาดใหญ่จนเกินไปไม่สูงเกินต้นไม้บริเวณโดยรอบมากอยู่ในระดับสายตาที่มองเห็น และไม่ใหญ่จนเกินงาม พื้นหลังของป้ายควรมีลักษณะที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ เป็นต้น

○ ด้านสังคม

- ปัจจุบันในชุมชนพบว่าไม่มีวัยรุ่นและประชากรวัยแรงงานอยู่ในพื้นที่ มีแต่เพียงคนแก่ และเด็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นหากไม่เร่งสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่นดังกล่าว จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้นได้ในอนาคต
- เร่งเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ โดยแสดงให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของอัตลักษณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชาวกูย ที่มีต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ โดยออกมาในรูปแบบ การอบรม หรือการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับช่าง ในระยะสั้น หรือระยะยาว ต่อไป
- ยกกระดับหลักสูตรศษศึกษาท้องถิ่น ให้เป็นหลักสูตรของจังหวัด ที่ทุกคนที่อยู่ในจังหวัดนี้ ต้องทำการเรียนการสอนในเชิงลึก เช่น เทคนิควิธีการฝึกช่าง เทคนิควิธีการรักษาช่าง สมุนไพรเกี่ยวกับช่าง ขั้นตอนในพิธีปะกำช่าง ภาษาบอกช่างกล่อมช่าง และอื่นๆ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

1. การบังคับใช้ตัวบทกฎหมายด้านการซื้อขาย คชบัตร การนำช่างออกจากพื้นที่ และกฎหมายสาธารณสุขของคนที่เกิดขึ้นกับช่างและชุมชน เทศบาล สุขาภิบาล รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โรงเรียน วัด ให้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตและความเป็นอยู่ของช่างสัตว์คู่บ้านคู่เมืองอย่างมีกฎเกณฑ์ ทราบและรู้เห็นอย่างเข้าใจของทุกฝ่าย เพื่อจะทำให้
2. จัดอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ทราบและเข้าใจถึงระบบ กระบวนการให้บริการและคุณภาพของส่วนประกอบบริการให้บริการ เช่น บ้านที่พัก การสาธารณสุข พฤติกรรมความเป็นอยู่ อาหาร ที่กินอยู่เป็นประจำและที่ให้บริการจากนักท่องเที่ยว

4.4 สรุปผล

จากการศึกษาวิจัยชุมชนเลี้ยงช่างในอีสานใต้ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay นั้น ได้มีการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัยอย่างเป็นขั้นตอน และมีการประมวลผลโดยใช้เครื่องมือการวิจัยที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ ตลอดจนได้มีการสรุปผลอย่างกระชับตรงไปตรงมา และในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวนี้ จะขอสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ในแต่ละข้อดังนี้

1. เพื่อทราบถึงพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช่างในเขตอีสานตอนใต้ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ชุมชนบ้านตากกลาง ชุมชนบ้านกระโพ ชุมชนบ้านศาล ต.กระโพ อ.ท่าตูม และชุมชนบ้านท่าลาด ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชนบ้านโพเงิน ชุมชนบ้านโนนยาง ชุมชนบ้านท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.สตึก ชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ต.ชุมแสง อ.ปะคำ

2. เพื่อทราบถึงศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ คือ พบว่าชุมชนที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ในเขตอีสานตอนใต้ ได้แก่ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องมีการหนุนเสริมในหลายประเด็นที่ยังขาด เช่น การบริหารจัดการ ความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำท้องถิ่น การกระจายรายได้ ส่วนที่อยู่ในเกณฑ์ดีได้แก่ ศูนย์คชศึกษามีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี โดยมีที่พักอาศัยรองรับนักท่องเที่ยวที่พำนักระยะยาวได้ ประชาชนมีประสบการณ์ในการบริการนักท่องเที่ยวในลักษณะนี้บ่อยครั้ง ชาวบ้านในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือน และพร้อมจะให้ความช่วยเหลืออย่างร่วมมือร่วมใจในการดูแลนักท่องเที่ยว ดังนั้นในด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จึงคาดว่าจะไม่มีปัญหาในชุมชนนี้

3. เพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน . ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานในหลากหลายรูปแบบ โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็นได้แก่

3.1 ยุทธศาสตร์จัดการท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่ ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับช้าง การทำศูนย์คชศึกษา การทำพิพิธภัณฑ์ช้าง การทำโรงพยาบาลช้าง การแสดงช้าง การส่งเสริมปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับ กิจกรรมของช้าง การส่งเสริมการปลูกพืชอาหารช้าง เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ที่ใช้เพื่อการรักษาช้างโดยวิถีธรรมชาติของช้าง การพัฒนาศูนย์กิจกรรมประเพณีเกี่ยว กับช้างเพื่อศูนย์ฝึกช้างและดูแลช้างไทย การพัฒนาหมู่บ้านหัตถกรรมที่เสริมรายได้ให้กับชุมชนในหมู่บ้านช้าง และการทำศูนย์กลางการฝึกช้างและแสดงช้าง

3.2 ยุทธศาสตร์เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ การพัฒนาหนังสือแนะนำเที่ยวเป็นภาษาต่างๆ การจัดทำแผนที่นำเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ต้องการบริษัทนำเที่ยวในท้องถิ่นการบริการด้านที่พักหลายระดับ การยกระดับร้านค้า ร้านอาหารให้หลากหลายและมีมาตรฐานรับรองเป็นสากล การรักษาภาพพจน์ของสตรีชาวไทย การหามาตรการรักษา ความปลอดภัยในทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว การติดต่อสื่อสารภาษาอังกฤษยังต้องมีการปรับปรุงอยู่มากในเขต พื้นที่รอยต่อทั้ง 2 ประเทศนี้ พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเส้นทาง สาย 24 และ 202 สร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างประเทศกัมพูชากับไทยมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยอาจหาแนวทางทำจุดผ่านแดนเพิ่ม การทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างท้องถิ่น การหาแนวทางพัฒนาเป็นเมืองวัฒนธรรมขอมในประเทศไทย เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อื่นๆ เช่น น้ำตก ภูเขา และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4.5 แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยส่งผลให้ทราบประเด็นบางประเด็นที่ต้องการพิสูจน์เท่านั้น หากแต่ว่าในระหว่างการดำเนินการวิจัย มีหลายประเด็นที่ยังเป็นปัญหา และอีกหลายประเด็นที่ต้องการพิสูจน์ และเข้าไปช่วยเหลือหรือหนุนเสริมจากหน่วยงานทั้งระดับภายใน เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล เป็นต้น และหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การเอกชน เกษตรจังหวัด ปศุสัตว์ ป่าไม้ และอื่นๆ เป็นต้น ดังนั้นจากผลงานวิจัยนี้จึงมีส่วนช่วยในการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ต่อจังหวัด ต่อภูมิภาค ต่อประเทศ และต่อระดับประเทศเพื่อบ้านข้างเคียง ซึ่งมีแนวทางการใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

จากผลของการวิจัยส่งผลให้พบว่า มีกิจกรรมที่มีส่วนช่วยในการหนุนเสริมให้ช่างและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับช่างในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยองค์กรอื่นหรือหน่วยงานอื่นๆ หรือแหล่งดึงดูดอย่างอื่นเข้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้แก่

1.1 การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี(บ้านหนองมัง อ.สำโรง) สุรินทร์ บุรีรัมย์(สวนไร่ส้ม อ.บ้านกรวด) นครราชสีมา(อ.วังน้ำเขียว อ.ปากช่อง) และชัยภูมิ (ทุ่งดอกกระเจียว อ.เทพสถิต) เป็นต้น

1.2 การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวกับการฝึกสัตว์เลี้ยง ซึ่งในอีสานใต้มีศูนย์ฝึกสัตว์เลี้ยงอยู่หลายแห่ง ได้แก่ ศูนย์ฝึกสุนัข ศูนย์ฝึกสอนขี่ม้า อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา ศูนย์ฝึกโคนม ศูนย์เพาะเลี้ยงกวาง ศูนย์เพาะเลี้ยงนกกระทาจอกเทศ ศูนย์เพาะเลี้ยงนก และอื่นๆ ซึ่งถ้าหากมีการจัด Root นำเที่ยวเชื่อมโยงกับศูนย์ศึกษา ในบริเวณหมู่บ้านข้างจังหวัดสุรินทร์ จะทำให้การท่องเที่ยวมีสีสันเพิ่มขึ้นไม่น้อย

1.3 การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพระวิหาร แหล่งทอผ้าไหมเอเปค สุรินทร์ แหล่งทอผ้าไหมพันปีปักธงชัย นครราชสีมา แหล่งเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน เป็นต้น

2. นำไปสู่การทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ อบต.

2.1 การทำแผนพัฒนาด้านบุคลากร

2.2 การทำแผนพัฒนาด้านการส่งเสริมรายได้ในชุมชน

2.3 การทำแผนพัฒนาด้านการลดความขัดแย้งในท้องถิ่น

2.4 การทำแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการอยู่อาศัยของช่าง

2.5 อื่นๆ

3. นำไปสู่การทำแผนพัฒนาในกลุ่มจังหวัด 7.1

จากการดำเนินงานวิจัยจะพบว่ามืออยู่หลายประเด็นที่เชื่อมโยง การดำเนินงานกับหน่วยงานอื่นๆ อันจะส่งผลให้งานวิจัยนี้มีคุณค่าและมีพลังในการนำไปสู่การนำไปใช้อย่างแท้จริง โดยมีประเด็นต่างๆดังนี้

3.1 ประเด็นอาหารช้าง เป็นเรื่องสำคัญมากเนื่องจากจะช่วยลดต้นทุน ในการหาอาหารให้ช้างรับประทาน ซึ่งช้างหนึ่งตัวทานถึง 200 กก.ต่อวัน แต่การปลูกพืชที่เป็นอาหารของช้างจะต้องมีผู้รับซื้อแน่นอน มีสถานที่เพาะปลูกแน่นอน มีการส่งเสริมเป็นพืชเศรษฐกิจ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น ปศุสัตว์ สัตวแพทย์ ป่าไม้ เกษตรจังหวัด กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

3.2 ประเด็นการนำช้างคืนถิ่น จะต้องร่วมกับหน่วยงานหลายหน่วยงาน เพื่อร่วมกันดำเนินงานให้บรรลุผล ได้แก่ ปศุสัตว์ สัตวแพทย์ ป่าไม้ โรงพยาบาลสัตว์ เป็นต้น

3.3 ประเด็นสุขภาพช้างและการรักษาช้าง สมุนไพรรักษาช้าง การดูแลช้าง เครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นเกี่ยวกับการรักษาช้าง เป็นต้น ซึ่งจะต้องร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ ปศุสัตว์ สัตวแพทย์ ป่าไม้ โรงพยาบาล ศูนย์ควบคุมโรค เป็นต้น

3.4 ประเด็นองค์ความรู้ของช้าง การฝึกช้าง มนต์พิธีปะกำ

4. การนำผลการวิจัยเชื่อมโยงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและด้านอื่นกับประเทศเพื่อนบ้าน

4.1 การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การทำเส้นทางการท่องเที่ยวในเขตอีสานใต้ (Root tour) เป็นต้น

4.2 การเพิ่มจุดผ่อนปรนระหว่างชายแดนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การหาแนวทางการบริหารจัดการในเขตรอยต่อระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยว ที่จะมาใช้บริการเพื่อผ่านแดนเข้าออกไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

5. การเผยแพร่กับสื่อด้านอื่นๆ

5.1 การเผยแพร่ผ่านสื่อ Internet เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว และโดยที่ไม่ต้องไปผ่านบุคคลอื่นๆที่อาจสร้างความยุ่งยากในการค้นหาได้

5.2 การเผยแพร่ผ่านวารสารทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสื่อชนิดนี้จะอยู่นานขึ้นอยู่กับผู้อ่านว่ามีความสนใจเพียงใด

- 5.3 การเผยแพร่ผ่านเวทีการสัมมนา หรือเวทีเผยแพร่งานวิจัย ซึ่งการเผยแพร่วางกล่าวสามารถโต้ตอบกันในลักษณะสองทางได้
- 5.4 การเผยแพร่ผ่านเอกสารรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- 5.5 การเผยแพร่ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ 5

การสรุปผลการวิจัย

5.1 บทนำ

การศึกษาวิจัยชุมชนเลี้ยงช้างในอีสานใต้ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ เพื่อทราบถึงศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ และเพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์ที่พึงพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองการปกครองในท้องถิ่น เมื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์โดยการวิเคราะห์ที่กระบวนการมีส่วนร่วมจาก 3 ฝ่ายด้วยกัน ได้แก่ ฝ่ายชุมชนประกอบด้วย ผู้เลี้ยงช้างหรือควาญช้าง ตัวแทนชาวบ้าน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่น ฝ่ายนักวิชาการประกอบด้วย พระที่ศึกษาเรื่องช้าง อาจารย์มหาวิทยาลัย และฝ่ายผู้นำท้องถิ่นประกอบด้วย นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น หลังจากมีการทำเวทีดังกล่าวแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ Site Analysis เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในแต่ละแห่ง มีความเหมาะสมต่อการเข้าถึง เหมาะสมในด้านที่ตั้ง สภาพแวดล้อม ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ และการวิเคราะห์ทางด้าน SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่จะมีผลต่อการพัฒนาชุมชนเลี้ยงช้างที่มีศักยภาพนั้น ควรจะดำเนินการด้านใดเพิ่มเติมอีกบ้าง ซึ่งจะส่งผลให้ได้ข้อเท็จจริงที่แม่นยำยิ่งขึ้น ดังจะมีข้อสรุปผลดังต่อไปนี้

5.2 หลักการและเหตุผล

การท่องเที่ยวในเชิง Long Stay ถือว่าเป็น โครงการอันหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวสัมผัสกับ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ ในท้องถิ่นนั้นโดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาที่นานพอสมควรตามที่นักท่องเที่ยวกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในหมู่บ้านช้าง ก็เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบระยะยาวได้ (Long Stay Program) เพราะเท่าที่สังเกต พบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในหมู่บ้านช้างมักจะมาเที่ยวชมโดยใช้ระยะเวลาหลายวันหลายสัปดาห์หรืออาจเป็นเดือนเป็นปี และหมู่บ้านช้างโดยส่วนใหญ่จะมีอยู่ตามเส้นทางอารยธรรมขอมซึ่งอยู่ในชุมชนเขตจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา เป็นส่วนใหญ่

และในเขตจังหวัดบุรีรัมย์นั้นจะมีการเลี้ยงช้างอยู่ในชุมชน หลายชุมชนแต่ก็เป็นลักษณะการเลี้ยงที่กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น หมู่บ้านละ 2 – 3 ครัวเรือนบ้าง อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงช้างของชุมชนในแต่ละจังหวัด ถือเป็นลักษณะการเลี้ยงที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาช้านานและมีประวัติที่น่าศึกษายิ่งนัก ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อพิสูจน์ว่า หมู่บ้านช้างสามารถจัดเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่ โดยการศึกษาถึง ประวัติ การเป็นอยู่ การพัฒนาที่พักสำหรับคนเดินทาง และสนใจว่า หมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2550) กล่าวถึง ความหมายของ Long Stay ว่า การท่องเที่ยวพักผ่อนระยะยาว คือ การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางให้นักท่องเที่ยวมาอาศัยอยู่เป็นเวลานาน ซึ่งหมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่ 2 สัปดาห์ จนถึง 2-3 เดือน หรือ 2-3 ปี โดยทั่วไปแล้วการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีความหมายโดยนัยว่า เป็นการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้เกษียณอายุ หรือผู้ที่มีฐานะดี

รักษพล สกุลวัฒนา (2538) ได้ศึกษาเรื่อง “คนเลี้ยงช้างชาวไทยกวยจังหวัดสุรินทร์”พบว่า ภายหลังจากที่ได้ยุติการไปโพนช้างป่าในประเทศกัมพูชาอย่างสิ้นเชิงในปี พ.ศ. 2504 ทำให้พิธีกรรมการโพนช้างขาดการสืบทอด และความเชื่อเรื่องของกฎปะกำได้เสื่อมคลายลงตามไปด้วย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในหลายประการด้วยกันคือ ค่านิยมและทัศนคติของความเชื่อช้างรุ่นใหม่เปลี่ยนไป ความเชื่อช้างรุ่นเก่าถูกมองว่าล้าสมัย ไม่ใช่ผู้กล้าหรือวีรบุรุษอีกต่อไป กลายเป็นว่าความต้องการในสิ่งใหม่ที่เข้ามาแทนที่คือ “ค่านิยมทางวัตถุ”

นางสาวพนิตดา สิงห์ครา (2544) ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพชุมชนบ้านห้วยฮีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ กรณีบ้านห้วยฮี อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน โดยทำการศึกษาความคิดเห็นทั้งจากประชาชนในหมู่บ้าน และบุคคลภายนอกที่ให้ความช่วยเหลือด้านการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชนเสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรม ชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวประมาณ 3-4 ปี สามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกระหว่าง 200-600 บาทต่อเดือน แม้รายได้ไม่สูงนักแต่ก็สร้างความพึงพอใจ

ให้แก่ชุมชน เพราะทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต อนุรักษ์ไว้ได้ภายใต้การจัดการท่องเที่ยว ผลการศึกษา เมื่อพิจารณาในแง่สังคม พบว่าชุมชนมีการแบ่งโครงสร้างขององค์กรและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างดี อีกทั้งผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถสั่งและชักชวนให้สมาชิกชุมชนร่วมกันทำงานให้สำเร็จได้ ในเชิงกายภาพ การที่ชุมชนตั้งอยู่บนที่สูง ทำให้ได้เปรียบในแง่ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความหลากหลายในพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านห้วยฮ่อมมีศักยภาพหลายประการที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาไปสู่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์อย่างสมบูรณ์ได้

นางสาวภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่ (2544) ได้วิจัยเรื่อง “แนวกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง” การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการตลาดการท่องเที่ยวของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา และเพื่อเสนอแนะแนวกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ซึ่งจัดตั้งโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลำปางและประเทศไทย ในฐานะเป็นศูนย์ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับช้าง และศูนย์กลางในการอนุรักษ์ช้าง ถึงแม้ว่าความเป็นหน่วยงานของรัฐจะทำให้ภาพลักษณ์ของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวน่าเชื่อถือมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินการด้านการตลาดด้วย นอกจากนั้นแล้ว ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ก็ยังไม่ได้มีการดำเนินการด้านการตลาดในเชิงรุกที่ชัดเจน ปัจจัยที่ส่งผลให้ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการด้านการตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยภายนอก อันหมายถึงสถานการณ์การแข่งขันทางการตลาดของธุรกิจปางช้างสูงขึ้น รูปแบบความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศที่สนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา และความต้องการของนักท่องเที่ยว ปัจจัยภายใน อันหมายถึง นโยบายขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ที่ต้องการพัฒนาศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น การปรับปรุงโครงสร้างของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย และการกระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาตนเอง

นางสาวรัฐทิติยา หิรัญยหาต (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผลจากการศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และประเพณีพื้นบ้านของชุมชนบ้านหนองขาว พบว่าจากการที่บ้านหนองขาวเป็นชุมชนโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงเกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์ได้อย่างกลมกลืนจนเกิดวัฒนธรรมเฉพาะของชุมชนขึ้น และการสืบทอดดำรงเอกลักษณ์ท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดทางประเพณีทั้งที่ปฏิบัติเป็นประจำทุก

เดือนในรอบปี และประเพณีอันเกี่ยวเนื่องกับวิถีการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ ภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ วิถีการดำรงชีวิต และโบราณวัตถุสถานที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี

5.4 วิถีการดำเนินงานวิจัย

วิถีการดำเนินงานในการทำวิจัยในภาพรวม ประกอบด้วย 3 หัวข้อได้แก่ แหล่งที่มาของข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการประมวลผลข้อมูล โดยมีรายละเอียดต่างๆดังต่อไปนี้

□ แหล่งที่มาของข้อมูล

ในเบื้องต้นเป็นการศึกษาจากเอกสาร สื่อ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้แก่

1. รายงานจังหวัดของแต่ละจังหวัด เช่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ เป็นต้น
2. Web site. ของแต่ละจังหวัด
3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. จากคำบอกเล่าของผู้คนในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ
5. จากการสอบถามที่อยู่ของช่างเร่ร่อน
6. จากการทำเวทีเสวนาภายในชุมชนเลี้ยงช้าง
7. อื่นๆ

□ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป สามารถแยกแยะวิธีการเก็บดังต่อไปนี้

1. การเก็บโดยวิธีการสัมภาษณ์
2. การเก็บโดยการสร้างแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์
3. การเก็บโดยการถ่ายภาพทางอากาศเข้ามาช่วย
4. การเก็บโดยการศึกษาจากเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
5. การเก็บจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในพื้นที่ หรือปราชญ์ชาวบ้าน
6. การเก็บโดยวิธีการสังเกต
7. การทำเวทีสังเคราะห์ข้อมูลในชุมชนเลี้ยงช้าง
8. การค้นข้อมูลของมูลนิธิต่างๆเกี่ยวกับช้าง
9. การศึกษาดูงานตามสถานที่เลี้ยงช้างเอกชนต่างๆ

□ วิธีการประมวลผลข้อมูล

การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลดิบที่ได้จากแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือจำนวน 450 ชุด และแปรผลโดยใช้ตารางความสัมพันธ์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS. เข้าช่วยในการประมวลผลในด้านนี้ นอกจากนั้น

ยังใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากผู้เลี้ยงช้างในชุมชนและชาวบ้านในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมา ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล) ข้อมูลที่ได้จากการทำเวทีสังเคราะห์ชุมชน (การทำเวทีสังเคราะห์จะ ประกอบด้วย ผู้นำชาวบ้าน หมอสะดำ พระ เจ้าหน้าทีศูนย์คชศึกษา และอาจารย์ในโรงเรียน ใกล้เคียง เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน และร่วมกันทำ SWOT Analysis ในชุมชน) และการประมวลผลศักยภาพของชุมชน (โดยใช้องค์ประกอบของกลุ่มบุคคลในชุมชน ได้แก่ ผู้นำความข้าง (สะดำ) ปราชญ์ชาวบ้าน พระเจ้าอวาสวัด สมาชิก อบต. ประชาชนผู้สนใจ และคณาอาจารย์ที่ ดำเนินงานวิจัย รวม 16 คน ร่วมกันสร้างแบบประเมิน เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้าง ในการรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Long Stay)

5.5 ผลการศึกษา

1. ที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในอีสานตอนใต้

สรุปผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อนี้มีข้อตกลงเบื้องต้น 3 ข้อได้แก่ ต้องเป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่ เป็นชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น เป็นชุมชนที่มีการสืบทอดประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับช้างมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงพบว่ามีที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ได้แก่

1.1 พื้นที่จังหวัดสุรินทร์

- 1.1.1 คือ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.2 คือ ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.3 คือ ชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.4 คือ ชุมชนบ้านท่าลาด ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

1.2 พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

- 1.2.1 คือ ชุมชนบ้านโพนเงิน ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.2 คือ ชุมชนบ้านโนนยาง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.3 คือ ชุมชนบ้านท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.4 คือ ชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ต.ชุมแสง อ.ปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

1.3 พื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

- 1.3.1 คือ ชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ต.บ้านค่าย อ.เมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. ศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้าง

สรุปผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อนี้ มีข้อตกลงเบื้องต้น 8 ข้อ ได้แก่

- เป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่
- เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมการเลี้ยงช้างอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น
- เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมต่อการรองรับช้าง
- เป็นชุมชนที่มีประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน
- เป็นชุมชนที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับนักท่องเที่ยว
- เป็นชุมชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว
- เป็นชุมชนที่มีการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวม
- เป็นชุมชนที่มีการกำกับดูแลด้านสุขภาพช้าง

จากข้อตกลงเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ ทั้ง 8 ข้อ มีเกณฑ์การประเมินศักยภาพของชุมชนดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0 – 25	ต้องเร่งให้ความช่วยเหลือด่วน
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 26 – 45	มีศักยภาพต่ำต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 46 – 65	มีศักยภาพปานกลางหนุนเสริมบางประเด็นที่ยังขาด
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 66 – 100	มีศักยภาพสูงหนุนเสริมด้านการบริหารจัดการ

พบว่าชุมชนที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ในเขตอีสานตอนใต้ ได้แก่ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 58.87 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางซึ่งต้องมีการหนุนเสริมบางประเด็นที่ยังขาด รองลงมาได้แก่ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 44.5 และชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 41.2 ตามลำดับจากมากไปน้อย (บทที่ 3 ตารางที่ 3.2) ซึ่งมีศักยภาพต่ำจะต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน ส่วนชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางนั้น เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่มากที่สุด มีศูนย์ศึกษาที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นที่รวบรวมช้างในจังหวัดสุรินทร์ และเป็นศูนย์ควบคุม กำกับดูแลช้างในทุกด้าน ขณะเดียวกันในชุมชนมีการสืบทอดด้านประเพณี วัฒนธรรมในชุมชนหลายด้าน ได้แก่ การทอผ้าพื้นบ้าน พิธีกรรมการเช่นไหว้ผีปู่ตา พิธีกรรมปะกำช้าง เทคนิควิธีการฝึกช้างแบบโบราณ(ส่วย) สมุนไพรที่รักษาโรคของช้าง ลักษณะของช้าง ตลอดจนลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวส่วยที่เลี้ยงช้างก็มีลักษณะที่โดดเด่นกว่าชุมชนอื่นๆ ได้แก่ บ้านพักอาศัยจะมีFunction ภายในบ้านที่เล่นระดับไม่มีการกันห้องและบริเวณเชิงชายมีการต่อออกมา

คลุมพื้นที่ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ช้างอยู่อาศัยในบริเวณข้างบ้าน นอกจากนั้นในบริเวณบ้านพักอาศัย ปรกติจะประกอบไปด้วยบ้านพักอาศัย และยุ้งข้าวเท่านั้น แต่ชุมชนดังกล่าวจะต้องมีเรือนปะกำ(ศาลปะกำ) อยู่ในบริเวณบ้าน และมีพื้นที่ลานเปิดโล่งเพื่อเป็นที่พักช้างหรือฝึกช้าง นอกจากนั้นยังต้องมีพื้นที่ปลูกพืชที่เป็นอาหารทั้งคนและสัตว์ ได้แก่ พืชพวกอ้อย หม่อน สับประรด กระจัน มะม่วง อื่นๆ เป็นต้น ส่วนในด้านทัศนคติที่มีต่อนักท่องเที่ยว นั้น ชาวบ้านในชุมชนรู้สึกคุ้นเคยกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพำนักเป็นเวลานานๆ ซึ่งทุกคนจะช่วยกันต้อนรับและแนะนำในด้านต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนเกิดความภูมิใจ แต่สิ่งที่ยังต้องปรับปรุงและควรต้องเร่งดำเนินการเป็นประเด็นแรกคือ การสร้างความสามัคคีในหมู่ของผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าหากผู้นำท้องถิ่นอ่อนแอและขัดแย้งกัน ก็จะส่งผลให้ชุมชนดังกล่าวมีแต่ความถดถอยและจะนำไปสู่การล่มสลายลงในที่สุด

3. ยุทธศาสตร์พึ่งพาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน

ตารางที่ 5.1 แสดงแนวทางและรูปแบบการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานในหลายระดับ

แนวทางและรูปแบบการดำเนินงาน	หน่วยงานระดับชาติ	ระดับหน่วยงานความร่วมมือในพื้นที่	การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ
1. การท่องเที่ยวแบบ Home Stay	1. ททท. ควรเข้ามาดูแลด้านการตลาด	1. ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น จนกว่าโครงการในชุมชนเดินได้ด้วยตนเอง	1. การประสานกันกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประเพณีบุญบั้งไฟ
2. การท่องเที่ยวแบบ Long Stay	ให้มีความหลากหลายภาษา และควรดำเนินการจัดทำ เพื่อเป็นคู่มือให้นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง	2. องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตท้องถิ่นจะต้องมีความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียว ละเว้นมอของปัญหาส่วนตน ให้เป็นปัญหาของครัวเรือน	2. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ระหว่างชมรม ไทยลาว นั้น ในระดับท้องถิ่นหลายแห่งได้ดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งเป็นที่น่าเอาใจจุดแข็งดังกล่าวมาเป็นตัวเชื่อมงานเทศกาลประเพณีนี้ให้ดีขึ้นนั้นคือ กิจกรรมการแข่งเรือยาว เป็นต้น
3. การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับช้าง	2. กระทรวงทรัพยากรฯ กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา	3. เกษตรจังหวัด อำเภอ พัฒนาการจังหวัดอำเภอ ปศุสัตว์จังหวัด อำเภอ ควรหันเข้ามากำกับดูงานในด้านสิ่งแวดล้อมบ้าง การขยายพันธุ์พืชที่เป็นอาหารของช้าง การเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกพืชอาหารช้าง ส่งเสริมการขายผลผลิตจากการเพาะปลูกอาหารช้าง เป็นต้น	3. เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ไทย ลาว กัมพูชา มีลักษณะที่ได้เคียงกันธรรมชาติทางภาษาและวัฒนธรรมก็เชื่อมโยงกัน การดำเนินชีวิตก็มีความสัมพันธ์กัน ด้วย เช่นเดียวกัน ประกอบกับประเทศไทยมีชื่อเสียง และพิธีกรรม มีความเหมือนและคล้ายกันอยู่หลายประการ ดังนั้น จะเป็นการดีหากจะมีการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวทางนี้มาเป็นที่จุดเชื่อมโยง ในแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล เจ้าพระยา น้ำเสียมเรียงใน ชมรม แม่น้ำชีในลาว
4. การทำศูนย์ศึกษา	3. กระทรวงทรัพยากรฯ กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ	4. ศักยภาพการเกษตรฯ ผู้อำนวยการเขตฯ ผู้อำนวยการโรงเรียน มหาวิทยาลัยท้องถิ่น ควรเข้ามากำกับดูแลการจัดการความรู้ด้านช้าง ให้เป็นระบบ และถ่ายทอดออกมาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ ขั้นตอนอย่างถูกต้องตามหลักสากล	
5. การทำพิพิธภัณฑ์ช้าง	กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรฯ กระทรวงศึกษาธิการ	5. วัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ หอการค้าจังหวัด สมาคมหอการค้าจังหวัด จะต้องเข้ามาช่วย วางระบบ กำกับดูแล เพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน	
6. การทำโรงพยาบาลช้าง	กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ		
7. การแสดงช้าง	เป็น 5 กระทรวงหลักที่ควรเข้ามาวางระบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับช้างอย่าง เป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากที่สุด เช่น ปัญหาช้างเร่รอน ปัญหาช้างไม่มีอาหารกิน ปัญหาคนเลี้ยงช้าง ปัญหาสุขภาพช้าง การแก้ไขปัญหาช้างไม่เป็นระบบ		
8. การส่งเสริมปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ กิจกรรมของช้าง			
9. การส่งเสริมการปลูกพืชอาหารช้าง เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง			
10. การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ที่ใช้เพื่อการรักษาช้างโดยวิธีธรรมชาติของช้าง			
11. การพัฒนาศูนย์กิจกรรมประเพณีเกี่ยวกับช้างเพื่อศูนย์ฝึกช้างและดูแลช้างไทย			
12. การพัฒนาหมู่บ้านหัตถกรรมที่ เสริมรายได้ให้กับชุมชนในหมู่บ้านช้าง			
13. การทำศูนย์กลางการฝึกช้างและแสดงช้าง			

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2550). **ความเป็นมาของ Long Stay**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.gov.surinpoc.com/surinnew/index.php?type=news&index=info&readid=112&status=read>
- _____ . (2545). **เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา**. พะเยา : แผ่นพับ.
- จังหวัดสุรินทร์. (2550). **ความรู้เกี่ยวกับช้าง**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.gov.surinpoc.com/surinnew/index.php?type=news&index=info&readid=112&status=read> [25 มิถุนายน 2550].
- ฐิติกา สิริยะสาร. (2545). **การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนกระดาดขมูลช้างของศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง**. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เดชา ไต้งสูงเนิน. (2543). **การบริหารจัดการท่องเที่ยว กรณีศึกษา บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทองสุข เฮอร์มย์. **กำนันตำบลท่าม่วง**. สัมภาษณ์. 2 พฤศจิกายน 2549.
- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา. (2542). **การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2545). **ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา**. การศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประทีป ชุมพล. (ม.ป.ป.). **โครงการศึกษาและวิจัยเรื่อง ศักยภาพและปัจจัยในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อส่งเสริมโครงการโลกใหม่ของช้างอย่างยั่งยืน**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปานเทพ รัตนากร. (2550). **สวัสดิภาพช้าง สวัสดิภาพคน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.asian-elephant.org/knowledge.shtml> [13 พฤษภาคม 2550].
- พนิตตา สิงห์ครา. (2544). **ศักยภาพชุมชนบ้านห้วยฮี้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์**
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิทยา หอมไกลลาส. (2546). **ตากกลาง**. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.

ภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่. (2544). **แนงกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย**

จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า. **ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับช้างเอเชีย.** ผู้จัดการ. (23 ตุลาคม 2540). หน้า 4

รักษพล สฤลวัฒนา. (2538). **คนเลี้ยงช้างชาวไทยกวย จังหวัดสุรินทร์.** กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2542). **แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน.**

กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง สมเกียรติ ตั้งนโม. (2550). **ทฤษฎีพึ่งพา คำอธิบายความด้อยพัฒนา.**

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95230.html>.

[25 มิถุนายน 2550]

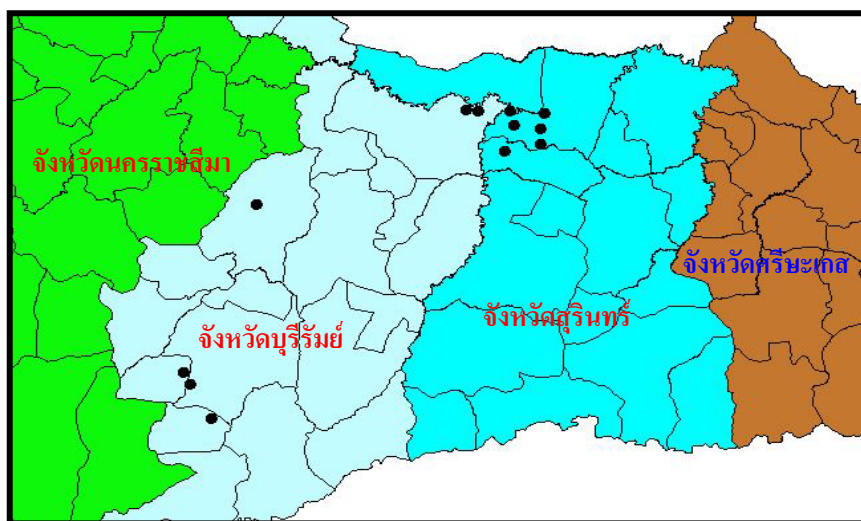
สุภาพร แสนกล้า. **ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน.** สัมภาษณ์. 25 ตุลาคม 2549.

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). **ชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพฯ :

มูลนิธิสตรีศึกษาวิจัย

ภาคผนวก ก ประมวลภาพเกี่ยวกับชุมชนเลี้ยงช้าง

แผนที่ แสดงตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้านช้างในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพแสดง แสดงวิถีชีวิตในหมู่บ้านช้างของจังหวัดสุรินทร์

ภาพแสดง แสดงวิถีชีวิตในหมู่บ้านช้างของจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพแสดง การทำเวทีร่วมกับชาวบ้าน ในสุนทรียกับส่วนราชการ นักธุรกิจท้องถิ่น ความช่าง

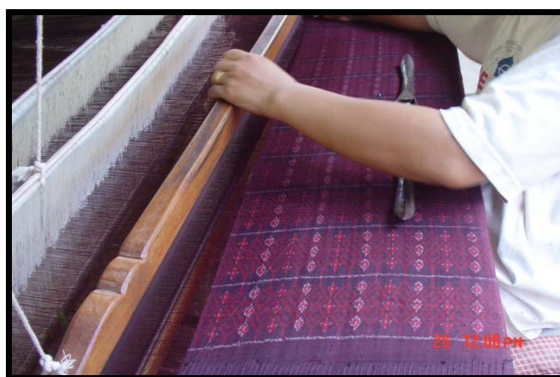
ภาพแสดง กิจกรรมเชิงวิถีชีวิตในท้องถิ่น ชุมชนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัด สุรินทร์

ภาพแสดง กิจกรรมเชิงวิถีชีวิตในท้องถิ่น ชุมชนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอน้ำตม จังหวัด สุรินทร์

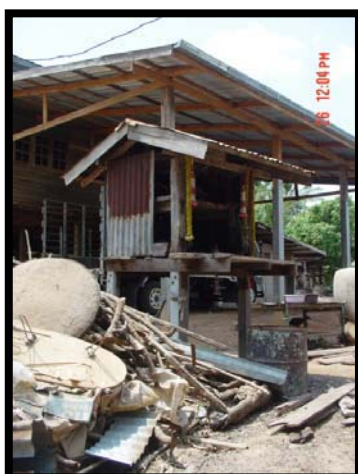

ภาพแสดง กิจกรรมเชิงวิถีชีวิตในท้องถิ่น ชุมชนบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัด สุรินทร์ ซึ่งมีการทอผ้า ตีเหล็ก แกะสลัก

ภาพแสดง เอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรม ในการทำที่อยู่อาศัยของชาวกูย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มีการถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาคผนวก ข บทความงานวิจัย

การศึกษาวิจัยชุมชนเลี้ยงช้างในอีสานใต้ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงพื้นที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ เพื่อทราบถึงศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ และเพื่อศึกษาแนวทางและยุทธศาสตร์พึ่งพา เสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมืองการปกครองในท้องถิ่น เมื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสังเคราะห์โดยการใช้เวทีกระบวนการมีส่วนร่วมจาก 3 ฝ่ายด้วยกัน ได้แก่ ฝ่ายชุมชนประกอบด้วย ผู้เลี้ยงช้างหรือควาญช้าง ตัวแทนชาวบ้าน ผู้ประกอบการในท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่น ฝ่ายนักวิชาการประกอบด้วย พระที่ศึกษาเรื่องช้าง อาจารย์มหาวิทยาลัย และฝ่ายผู้นำท้องถิ่นประกอบด้วย นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น หลังจากมีการทำเวทีดังกล่าวแล้ว จึงนำข้อมูลที่ได้มาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ Site Analysis เพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในแต่ละแห่ง มีความเหมาะสมต่อการเข้าถึง เหมาะสมในด้านที่ตั้ง สภาพแวดล้อม ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ และการวิเคราะห์ทางด้าน SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่จะมีผลต่อการพัฒนาชุมชนเลี้ยงช้างที่มีศักยภาพนั้น ควรจะดำเนินการด้านใดเพิ่มเติมอีกบ้าง ซึ่งจะส่งผลให้ได้ข้อเท็จจริงที่แม่นยำยิ่งขึ้น ดังจะมีข้อสรุปผลดังต่อไปนี้

หลักการและเหตุผล

การท่องเที่ยวในเชิง Long Stay ถือว่าเป็น โครงการอันหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวสัมผัสกับ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ ในท้องถิ่นนั้นโดยใช้ระยะเวลาในการศึกษาที่นานพอสมควรตามที่นักท่องเที่ยวกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในหมู่บ้านช้าง ก็เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวแบบระยะยาวได้ (Long Stay Program) เพราะเท่าที่สังเกต พบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในหมู่บ้านช้างมักจะมาเที่ยวชมโดยใช้ระยะเวลาหลายวันหลายสัปดาห์หรืออาจเป็นเดือนเป็นปี และหมู่บ้านช้างโดยส่วนใหญ่จะมีอยู่ตามเส้นทางอารยธรรมขอมซึ่งอยู่ในชุมชนเขตจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา เป็นส่วนใหญ่

และในเขตจังหวัดบุรีรัมย์นั้นจะมีการเลี้ยงช้างอยู่ในชุมชน หลายชุมชนแต่ก็เป็นลักษณะการเลี้ยงที่กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ เช่น หมู่บ้านละ 2 – 3 ครัวเรือนบ้าง อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงช้างของชุมชนในแต่ละจังหวัด ถือว่าเป็นลักษณะการเลี้ยงที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาช้านานและมีประวัติที่น่าศึกษายิ่งนัก ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อพิสูจน์ว่า หมู่บ้านช้างสามารถจัดเป็นลักษณะของการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่ โดยการศึกษาถึง ประวัติ การเป็นอยู่ การพัฒนาที่พึงสำหรับคนเดินทาง และสนใจว่า หมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ได้หรือไม่

วิธีการดำเนินงานวิจัย

วิธีการดำเนินงานในการทำวิจัยในภาพรวม ประกอบด้วย 3 หัวข้อได้แก่ แหล่งที่มาของข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการประมวลผลข้อมูล โดยมีรายละเอียดต่างๆดังต่อไปนี้

□ แหล่งที่มาของข้อมูล

ในเบื้องต้นเป็นการศึกษาจากเอกสาร สื่อ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้แก่

1. รายงานจังหวัดของแต่ละจังหวัด เช่น นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ เป็นต้น
2. Web site. ของแต่ละจังหวัด
3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. จากคำบอกเล่าของผู้คนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ
5. จากการสอบถามที่อยู่ของข้างเร่ร่อน
6. จากการทำเวทีเสวนาภายในชุมชนเลี้ยงช้าง
7. อื่นๆ

□ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป สามารถแยกแยะวิธีการเก็บดังต่อไปนี้

1. การเก็บโดยวิธีการสัมภาษณ์
2. การเก็บโดยการสร้างแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์
3. การเก็บโดยการถ่ายภาพทางอากาศเข้ามาช่วย
4. การเก็บโดยการศึกษาจากเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
5. การเก็บจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในพื้นที่ หรือปราชญ์ชาวบ้าน
6. การเก็บโดยวิธีการสังเกต
7. การทำเวทีสังเคราะห์ข้อมูลในชุมชนเลี้ยงช้าง
8. การค้นข้อมูลของมูลนิธิต่างๆเกี่ยวกับช้าง
9. การศึกษาดูงานตามสถานที่เลี้ยงช้างเอกชนต่างๆ

□ วิธีการประมวลผลข้อมูล

การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลดิบที่ได้จากแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือจำนวน 450 ชุด และแปรผลโดยใช้ตารางความสัมพันธ์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS. เข้าช่วยในการประมวลผลในด้านนี้ นอกจากนั้นยังใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากผู้เลี้ยงช้างในชุมชนและชาวบ้านในชุมชนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล) ข้อมูลที่ได้จากการทำเวทีสังเคราะห์ชุมชน (การทำเวทีสังเคราะห์จะประกอบด้วย ผู้นำชาวบ้าน หมอสะดำ พระ เจ้าหน้าที่ยุทธศึกษา และอาจารย์ในโรงเรียนใกล้เคียง เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน และร่วมกันทำ SWOT Analysis ในชุมชน) และ

การประมวลผลศักยภาพของชุมชน (โดยใช้องค์ประกอบของกลุ่มบุคคลในชุมชน ได้แก่ ผู้นำความข้าง (สะอาด) ประชาชนชาวบ้าน พระเจ้าอาวาสวัด สมาชิก อบต. ประชาชนผู้สนใจ และคณาจารย์ที่ดำเนินงานวิจัย รวม 16 คน ร่วมกันสร้างแบบประเมิน เพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้าง ในการรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Long Stay)

ผลการศึกษา

1. ที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในอีสานตอนใต้

สรุปผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อนี้มีข้อตกลงเบื้องต้น 3 ข้อได้แก่ ต้องเป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่ เป็นชุมชนที่มีการเลี้ยงช้างมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น เป็นชุมชนที่มีการสืบทอดประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับช้างมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงพบว่ามีที่ตั้งของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ได้แก่

1.1 พื้นที่จังหวัดสุรินทร์

- 1.1.1 คือ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.2 คือ ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.3 คือ ชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
- 1.1.4 คือ ชุมชนบ้านท่าลาด ต.ศรีณรงค์ อ.ชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

1.2 พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

- 1.2.1 คือ ชุมชนบ้านโพนเงิน ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.2 คือ ชุมชนบ้านโนนยาง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.3 คือ ชุมชนบ้านท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.สตึก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2.4 คือ ชุมชนบ้านทุ่งโพธิ์ ต.ชุมแสง อ.ปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์

1.3 พื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

- 1.3.1 คือ ชุมชนบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ต.บ้านค่าย อ.เมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. ศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้าง

สรุปผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อนี้มีข้อตกลงเบื้องต้น 8 ข้อได้แก่

- เป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่
- เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมการเลี้ยงช้างอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น
- เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่พร้อมต่อการรองรับช้าง
- เป็นชุมชนที่มีประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน
- เป็นชุมชนที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับนักท่องเที่ยว
- เป็นชุมชนที่มีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว
- เป็นชุมชนที่มีการร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวม
- เป็นชุมชนที่มีการกำกับดูแลด้านสุขภาพช้าง

จากข้อตกลงเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนเลี้ยงช้างในเขตอีสานตอนใต้ ทั้ง 8 ช้อ มีเกณฑ์การประเมินศักยภาพของชุมชนดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0 – 25	ต้องเร่งให้ความช่วยเหลือด่วน
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 26 – 45	มีศักยภาพต่ำต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 46 – 65	มีศักยภาพปานกลางหนุนเสริมบางประเด็นที่ยังขาด
ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 66 – 100	มีศักยภาพสูงหนุนเสริมด้านการบริหารจัดการ

พบว่าชุมชนที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay ในเขตอีสานตอนใต้ ได้แก่ ชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยถึงร้อยละ 58.87 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางซึ่งต้องมีการหนุนเสริมบางประเด็นที่ยังขาด รองลงมาได้แก่ชุมชนบ้านกระโพ ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 44.5 และชุมชนบ้านศาลา ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีค่าโดยเฉลี่ยร้อยละ 41.2 ตามลำดับจากมากไปน้อย (บทที่ 3 ตารางที่ 3.2) ซึ่งมีศักยภาพต่ำจะต้องหาแนวทางหนุนเสริมเกือบทุกด้าน ส่วนชุมชนบ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ที่มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางนั้น เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีช้างอยู่ในพื้นที่มากที่สุด มีศูนย์ศึกษาที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นที่รวบรวมช้างในจังหวัดสุรินทร์ และเป็นศูนย์ควบคุม กำกับดูแลช้างในทุกด้าน ขณะเดียวกันในชุมชนมีการสืบทอดด้านประเพณี วัฒนธรรมในชุมชนหลายด้าน ได้แก่ การทอผ้าพื้นบ้าน พิธีกรรมการเช่นไหว้ผีปู่ตา พิธีกรรมปะกำช้าง เทคนิควิธีการฝึกช้างแบบโบราณ(ส่วย) สมุนไพรที่รักษาโรคของช้าง ลักษณะของช้าง ตลอดจนลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวส่วยที่เลี้ยงช้างก็มีลักษณะที่โดดเด่นกว่าชุมชนอื่นๆ ได้แก่ บ้านพักอาศัยจะมีFunction ภายในบ้านที่เล่นระดับไม่มีการกันห้องและบริเวณเชิงชายมีการต่อออกมาคลุมพื้นที่ เพื่อเป็นพื้นที่ให้ช้างอยู่อาศัยในบริเวณข้างบ้าน นอกจากนั้นในบริเวณบ้านพักอาศัย ปรกติจะประกอบไปด้วยบ้านพักอาศัย และยุ้งข้าวเท่านั้น แต่ชุมชนดังกล่าวจะต้องมีเรือนปะกำ(ศาลปะกำ) อยู่ในบริเวณบ้าน และมีพื้นที่ลานเปิดโล่งเพื่อเป็นที่พักช้างหรือฝึกช้าง นอกจากนั้นยังต้องมีพื้นที่ปลูกพืชที่เป็นอาหารทั้งคนและสัตว์ ได้แก่ พืชพวกอ้อย หม่อน สับประรด กระจัง มะม่วง อื่นๆ เป็นต้น ส่วนในด้านทัศนคติที่มีต่อนักท่องเที่ยว นั้น ชาวบ้านในชุมชนรู้สึกคุ้นเคยกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพำนักเป็นเวลานานๆ ซึ่งทุกคนจะช่วยกันต้อนรับและแนะนำในด้านต่างๆให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนเกิดความภูมิใจ แต่สิ่งที่ยังต้องปรับปรุงและควรต้องเร่งดำเนินการเป็นประเด็นแรกคือ การสร้างความสามัคคีในหมู่ของผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม ซึ่งถ้าหากผู้นำท้องถิ่นอ่อนแอและขัดแย้งกัน ก็จะส่งผลให้ชุมชนดังกล่าวมีแต่ความถดถอยและจะนำไปสู่การล่มสลายลงในที่สุด

3. ยุทธศาสตร์ที่พัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน

ตารางที่ 5.1 แสดงแนวทางและรูปแบบการดำเนินงานในหลายระดับ

แนวทางและรูปแบบการดำเนินการ	หน่วยงานระดับชาติ	ระดับหน่วยงานความร่วมมือในพื้นที่	การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ
1. การท่องเที่ยวแบบ Home Stay	1. ทพท. ควรเข้ามาดูแลด้านการตลาด	1. ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น จนกว่าโครงการในชุมชนเดินได้ด้วยตนเอง	1. การประสานกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ประเพณีบุญบั้งไฟ
2. การท่องเที่ยวแบบ Long Stay	ให้การเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ ให้มีความหลากหลายภาษา และควรดำเนินการจัดทำไกด์บุ๊ก เพื่อเป็นคู่มือให้นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง	2. องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตท่องเที่ยวจะต้องมีความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียว ละเว้นมองปัญหาส่วนตนให้เป็นปัญหาของครัวรวม	ประเพณีที่เกี่ยวพันกับพรญา งานบวช เป็นต้น ซึ่งในอดีตนั้นเคยมีการเชื่อมโยงงานดังกล่าวเข้าด้วยกัน แต่ปัจจุบันได้เลือนหายไป
3. การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับช้าง	2. กระทรวงทรัพยากรฯ กระทรวงเกษตรฯกระทรวงมหาดไทย กระทรวงท่องเที่ยวฯ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาเป็น 5 กระทรวงหลักที่ควรเข้ามาวางระบบการบริหารจัดการเกี่ยวกับช้างอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากที่สุด เช่น ปัญหาช้างเร่รอน ปัญหาช้างไม่มีอาหารกิน ปัญหาคนเลี้ยงช้าง ปัญหาสุขภาพช้าง การแก้ไขปัญหาช้างไม่เป็นระบบ	3. เกษตรจังหวัด อำเภอ พัฒนาการจังหวัดอำเภอ ปศุสัตว์จังหวัด อำเภอ ควรหันเข้ามากำกับดูงานในด้านสิ่งแวดล้อมป่าไม้ การขยายพื้นที่ที่เป็นอาหารของช้าง การเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกพืชอาหารช้าง การส่งเสริมการขายผลผลิตจากการเพาะปลูกอาหารช้าง เป็นต้น	2. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ระหว่างกรม ททท. นั้น ในระดับท้องถิ่นหลายแห่งได้ดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งเป็นที่น่าเอาใจจุดแข็งดังกล่าวมาเป็นตัวเชื่อมงานเทศกาลประเพณีให้ดีขึ้นนั้นคือ กิจกรรมการแข่งขันวิ่งวัว เป็นต้น
4. การทำศูนย์ศึกษาช้าง	กระทรวงศึกษาธิการ	4. ศึกษาธิการเขตฯ ผู้อำนวยการเขตฯ ผู้อำนวยการโรงเรียน มหาวิทยาลัยท้องถิ่น ควรเข้ามากำกับดูแลการจัดการความรู้ด้านช้างให้เป็นระบบ และถ่ายทอดออกมาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน อย่างถูกต้องตามหลักสากล	3. เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ไทย ลาว กัมพูชา มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ธรรมชาติทางภาษาและวัฒนธรรมก็เชื่อมโยงกัน การดำเนินชีวิตก็มีความสัมพันธ์กับน้ำ ด้วยเช่นเดียวกัน ประกอบกับประเพณีความเชื่อ และพิธีกรรม มีความเหมือนและคล้ายกันอยู่หลายประการ ดังนั้น จะเป็นการดีหากจะมีการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นจุดเชื่อมโยงในแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล เจ้าพระยา นำเสียมเรียบในเขมร แม่น้ำเซโนลา
5. การทำพิพิธภัณฑ์ช้าง	กระทรวงทรัพยากรฯ กระทรวงเกษตรฯกระทรวงมหาดไทย กระทรวงท่องเที่ยวฯ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษา	5. วัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด จะต้องเข้ามาช่วย วางระบบ กำกับดูแล เพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความยั่งยืน	
6. การส่งเสริมปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ กิจกรรมของช้าง			
7. การทำโรงพยาบาลช้าง			
8. การส่งเสริมปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ กิจกรรมของช้าง			
9. การส่งเสริมการปลูกพืชอาหารช้าง เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง			
10. การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ที่ใช้เพื่อการรักษาช้าง โดยวิธีธรรมชาติของช้าง			
11. การพัฒนาศูนย์กิจกรรมประเพณีเกี่ยวกับช้างเพื่อศูนย์ศึกษาและดูช้างไทย			
12. การพัฒนาหมู่บ้านหัตถกรรมที่เสริมรายได้ให้กับชุมชนในหมู่บ้านช้าง			
13. การทำศูนย์กลางการฝึกช้างและแสดงช้าง			

ภาคผนวก ค ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เพื่อประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในหมู่บ้านช้างในเขตพื้นที่กลุ่ม
จังหวัดอีสานตอนใต้ เพื่อการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวแบบอื่นๆ”

ปี 2549 (สนับสนุนจาก สกว.)

คำชี้แจง : ขอความกรุณาทุกท่านที่เกี่ยวข้องกรอกแบบสอบถาม โดยกรอกเครื่องหมาย ลงในช่อง
ที่ตรงกับความเป็นจริงในชุมชนของท่าน ซึ่งจะแบ่งเป็น 6 หัวข้อ จำนวน 8 หน้า ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 วัน/ เดือน / ปีที่สัมภาษณ์..... เพศชาย เพศหญิง

1.2 อายุผู้ถูกสัมภาษณ์ในช่วง (ปี)

21- 25 26 – 30 31 – 35 36 – 40 41 – 45

46 – 50 51 – 55 56 – 60 61ขึ้นไป

1.3 ที่อยู่ของผู้ตอบแบบสอบถาม เลขที่.....หมู่..... ตำบล.....

อำเภอ ..... จังหวัด..... อยู่มานานกี่ปี.....

1.4 ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ใดมาก่อน ชุมชน/บ้าน.....หมู่..... แขวง/ตำบล.....

เขต/อำเภอ..... จังหวัด.....อื่นๆ.....

ต่างประเทศ.....(ระบุประเทศ)

1.5 อาชีพของผู้ถูกสัมภาษณ์

รับราชการ รัฐวิสาหกิจ เอกชน ค้าขาย

นักรุกิจ รับจ้างทั่วไป อิสระ อื่นๆ.....

1.6 รายได้ในช่วงใด (บาท / เดือน)

ต่ำกว่า 5,000 5,001 – 10,000 10,001 – 15,000

15,001 – 20,000 25,001 – 30,000 30,001 – 35,000

35,001 – 40,000 40,001 – 45,000 45,001 – 50,000

50,001 – 55,000 55,001 – 60,000 มากกว่า 60,000

1.7 การศึกษาสูงสุด

- ป. 4   ปวช.   ปริญญาโท   อื่นๆ.....
 ป. 6   ปวส.   ปริญญาเอก
 อนุปริญญา   ปริญญาตรี   ไม่ได้เรียน

1.8 ท่านนับถือศาสนาใด

- พุทธ   คริสต์   อิสลาม   อื่นๆ.....

1.9 ท่านเป็นผู้ที่เชื้อชาติใด

- ไทยกลาง   ไทยสวย   ไทยโคราช   ไทยลาว   ไทยใหญ่
 ไทยจีน   ไทยเขมร   ไทยฝรั่ง   อื่นๆ.....

1.10 ท่านใช้ภาษาใดในการสื่อสารในชุมชน

- กลาง   สวย   ไทยโคราช   ลาว
 จีน   ไทยเขมร   อังกฤษ   อื่นๆ.....

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

2.1 ท่านคิดว่าบ้านพักของท่านมีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว ให้มาพักกับท่านแบบอยู่นานๆได้หรือไม่

- พร้อม (ตอบข้อต่อไป)   ไม่พร้อม (ตอบข้อ 2.3)

2.2 ถ้าพร้อม ท่านมีการเตรียมการในสิ่งต่างๆดังนี้หรือไม่

- การจัดเตรียมห้องพักที่สะอาดสวยงามเรียบร้อย
 ห้องน้ำที่สะอาด สะดวก
 พื้นที่ หรือมุมพักผ่อน
 ความรู้ด้านภาษาอังกฤษ
 ความรู้ด้านการบริการ การบริหารจัดการ
 การประกอบอาหาร
 สุขอนามัย
 อื่นๆ.....

2.3 ท่านมีที่พักหรือสถานที่เลี้ยงช้างหรือไม่

- มี   ไม่มี

2.4 ถ้าไม่มีท่านคิดว่าจะต้องใช้งบประมาณเท่าไรจึงจะเพียงพอต่อการทำสถานที่ดังกล่าว(ข้อ2.1)

- 1,000 – 2,000 บาท   2,000 – 3,000 บาท   3,000 – 4,000 บาท
 4,000 – 5,000 บาท   5,000 - 7,000 บาท   อื่นๆ.....

2.5 ในบริเวณใกล้เคียงมีการปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารช้างหรือไม่

- มี   ไม่มี

2.6 ในบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งน้ำเพียงพอที่จะเลี้ยงช้างได้ตลอดทั้งปีหรือไม่

- มี   ไม่มี

2.7 สำหรับความช้าง ท่านสามารถถ่ายทอดวิธีการเลี้ยงช้างหรือฝึกช้างแก่บุคคลอื่นได้หรือไม่

- ได้   ไม่ได้

2.8 ความช้างท่านคิดว่ารายได้ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของท่านควรมีรายได้ขั้นต่ำเท่าไร / เดือน

- 3,000 – 5,000 บาท   5,000 – 7,000 บาท   7,000 – 9,000 บาท
 9,000 – 11,000 บาท   11,000 - 15,000 บาท   อื่นๆ.....

3. วิถีชีวิตในชุมชน

3.1 ในชุมชนของท่านมีพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับช้างหรือไม่

- มี   ไม่มี

3.2 มีกิจกรรมการแสดงของช้างหรือไม่

- มี   ไม่มี

3.3 มีกิจกรรมการฝึกช้างหรือไม่

- มี   ไม่มี

3.4 มีอุตสาหกรรมครัวเรือนด้านการทอผ้าในชุมชนหรือไม่

- มี   ไม่มี

3.5 มีการผลิตสินค้าในรูปแบบต่างๆเกี่ยวกับช้างหรือไม่

- มี   ไม่มี

3.6 กิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวกับซ้ำ

ง.....

.....

.....(โปรดระบุ)

4. ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน

4.1 ในชุมชนของท่านมีงานประเพณีใดบ้าง

☐ งานบวช	☐ งานแต่งงาน	☐ งานบายศรีสู่ขวัญ
☐ งานสงกรานต์	☐ งานขึ้นบ้านใหม่	☐ งานบุญบั้งไฟ
☐ งานแห่นาค	☐ งานแห่นางแมว	☐ บุญข้าวประดับดิน
☐ งานเข้าพรรษา	☐ งานออกพรรษา	☐ งานลอยกระทง
☐ งานฮีตสิบสองครองสิบสี่	☐ อื่นๆ.....	(โปรดระบุ)

4.2 ในชุมชนของท่านมีการเล่นอะไรบ้าง

☐ การเล่นว่าว	☐ การแข่งเรือประเพณี	☐ แห่บั้งไฟ
☐ การแต่งกาย	☐ การลอยกระทง	☐ อื่นๆ.....

4.3 ในช่วงใดที่มีคนกลับคืนมาบ้านเกิดมากที่สุด

☐ มีนาคม – พฤษภาคม	☐ มิถุนายน – กรกฎาคม
☐ สิงหาคม – ตุลาคม	☐ พฤศจิกายน – ธันวาคม
☐ มกราคม – กุมภาพันธ์	☐ อื่นๆ..... (โปรดระบุ)

4.4 ช่วงใดที่อยากแนะนำให้มีคนมาเที่ยวในชุมชนของท่าน

☐ มีนาคม – พฤษภาคม	☐ มิถุนายน – กรกฎาคม
☐ สิงหาคม – ตุลาคม	☐ พฤศจิกายน – ธันวาคม
☐ มกราคม – กุมภาพันธ์	☐ อื่นๆ..... (โปรดระบุ)

4.5 จากข้อ 4.4 เนื่องจากสาเหตุใด

☐ เป็นช่วงที่มีการเล่นที่น่าสนใจ	☐ เป็นช่วงที่มีความสวยงาม
☐ อื่นๆ.....	(โปรดระบุ)

4.6 ประเพณีใดที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือมีการจัดที่ยิ่งใหญ่มากที่สุดเมื่อเทียบกับงานอื่นๆ ที่จัดขึ้นภายในชุมชน

☐ งานบวช	☐ งานแต่งงาน	☐ งานบายศรีสู่ขวัญ
☐ งานสงกรานต์	☐ งานขึ้นบ้านใหม่	☐ งานบุญบั้งไฟ
☐ งานเข้าพรรษา	☐ งานออกพรรษา	☐ งานลอยกระทง
☐ งานฮีตสิบสองครองสิบสี่	☐ อื่นๆ.....(โปรดระบุ)	

5. ข้อมูลเกี่ยวกับช้าง

5.1 ท่านมีช้างจำนวนช้างจำนวนเท่าไร

- มีจำนวน.....ตัว   ไม่มี

5.2 อายุของช้างที่ท่านมีอยู่อายุเท่าไรบ้าง

☐ 1- 5 ปี	เชือก	เพศ	☐ ผู้	☐ เมีย
☐ 6 – 10 ปี	เชือก	เพศ	☐ ผู้	☐ เมีย
☐ 11 – 15 ปี	เชือก	เพศ	☐ ผู้	☐ เมีย
☐ 16 – 20 ปี	เชือก	เพศ	☐ ผู้	☐ เมีย
☐ 21 – 25 ปี	เชือก	เพศ	☐ ผู้	☐ เมีย
☐ 26 ปีขึ้นไป	เชือก	เพศ	☐ ผู้	☐ เมีย

5.3 ท่านได้ช้างมาครอบครองอย่างไร

☐ ซื้อต่อเขามา	☐ พ่อให้มา
☐ จับมาจากป่า	☐ อื่นๆ.....

5.4 ท่านมีรายได้จากการเลี้ยงช้างเดือนละเท่าไร

☐ ต่ำกว่า 5,000	☐ 5,001 – 10,000	☐ 10,001 – 15,000
☐ 15,001 – 20,000	☐ 25,001 – 30,000	☐ 30,001 – 35,000
☐ 35,001 – 40,000	☐ 40,001 – 45,000	☐ 45,001 – 50,000
☐ 50,001 – 55,000	☐ 55,001 – 60,000	☐ มากกว่า 60,000

5.5 ท่านให้อาหารช้างโดยวิธีใด

☐ ซื้ออาหารให้ทานทุกมื้อ	☐ ซื้อบ้างปล่อยให้หากินเองบ้าง

นำไปเลี้ยงในป่าหรือสวน อื่นๆ.....

5.6 ท่านคิดว่าช้างชอบอาหารชนิดใด

กระปุกป่า อ้อย กกล้วย
 หญ้า สับประรด อื่นๆ.....

5.7 ท่านเอาช้างไปร่วมพิธีกรรมหรือประเพณีใดบ้างที่ผ่านมาได้

งานบวช งานแต่ง แห่นาค
 ขึ้นบ้านใหม่ ขบวนแห่พิธีต่างๆ อื่นๆ.....

5.8 ปัจจุบันในชุมชนของท่านมีช้างอยู่ในพื้นที่หรือไม่

มีอยู่ในพื้นที่ ไม่มีอยู่ในพื้นที่

5.9 ถ้าไม่มีปัจจุบันช้างไปอยู่สถานที่ใด

พัทยา เกาะช้าง ภูเกิด สมุทรปราการ
 กาญจนบุรี เกาะพัง เกาะสมุย อื่นๆ.....

5.10 ช่วงเวลาใดบ้างที่ช้างในชุมชนของท่านกลับคืนมา

สงกรานต์ ออกพรรษา เกี่ยวข้าว ทำนา
 เดือน 2 เดือน 4 เดือน 6 เดือน 8
 เดือน 10 เดือน 12 อื่นๆ.....

2.11 เมื่อช้างกลับคืนมายังท้องถิ่นของท่านมีกิจกรรมใดเกิดขึ้นบ้าง

สงกรานต์ ออกพรรษา เกี่ยวข้าว
 การแสดงช้าง พิธีปะกำช้าง การละเล่น
 งานประเพณี พิธีกรรมอื่นๆ.....

5.11 ท่านคิดว่าช้างมีประโยชน์และมีคุณค่าต่อท่านอย่างไร

.....
 .....
 .....
 .....

5.12 ท่านคิดอย่างไรกับการที่เห็นคนนำช้างมาเร่ขายอาหารให้ช้างตอนกลางคืน

.....

.....

.....

6. การติดต่อสื่อสาร

6.1 ในชุมชนของท่านมีระบบขนส่งสาธารณะแบบใดเข้าถึงบ้าง

- มอเตอร์ไซค์   รถสองแถว   รถบัส
- สามล้อ   รถไฟ   อื่นๆ.....

6.2 เวลาที่มีระบบขนส่งสาธารณะมีช่วงเวลาใด

- 6.00 – 8.00 น.   8.00 – 9.00 น.   9.00 – 11.00
- 11.00 – 12.00 น.   12.00 – 14.00 น.   14.00 – 15.00 น.
- 15.00 – 16.00 น.   16.00 – 18.00 น.   18.00 – 20.00 น.
- 20.00 – 22.00 น.   อื่นๆ.....

6.3 การเดินทางจากไหนถึงไหน

- จากหมู่บ้านถึงอำเภอ.....   จากหมู่บ้านถึงเมือง.....
- อื่นๆ .....

6.4 ถ้าจะมาถึงหมู่บ้านนี้จะต้องเดินทางกี่ต่อ

- ต่อเดียวโดยรถ.....   สองต่อโดยรถ.....และรถ.....
- สามต่อโดยรถ.....ต่อด้วยรถ.....และรถ.....
- สี่ต่อโดยรถ.....ต่อด้วยรถ.....ต่อด้วยรถ.....และรถ.....
- วิธีอื่นๆ.....

6.4 ในชุมชนของท่านมีสื่อสาธารณะสัมพันธ์ประเภทใดบ้าง

- สื่อวิทยุท้องถิ่น   เสียงตามสายหมู่บ้าน   หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
- การประชุมกลุ่มโดยผู้ใหญ่บ้าน   การติดต่อปากต่อปาก
- อื่นๆ.....

6.5 มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ โดยผ่านสื่อชนิดใด

- สื่อวิทยุท้องถิ่น   เสียงตามสายหมู่บ้าน   หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
- การประชุมกลุ่มโดยผู้ใหญ่บ้าน   การติดต่อปากต่อปาก
- อื่นๆ.....

6.6 มีการทำกิจกรรมเกี่ยวกับข้างร่วมกับชุมชนอื่นหรือชุมชนใกล้เคียง หรือไม่

- ทำ มีรูปแบบใด.....
- ไม่ทำ

6.7 พิธีกรรมเกี่ยวกับข้างในชุมชนของท่านแตกต่างจากชุมชนอื่นหรือไม่อย่างไร

- แตกกัน ได้แก่ .....
- ไม่แตกต่างหรือคล้ายกัน

**ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความกรุณา
เสียเวลาตอบคำถามที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย
ทางคณะผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้**

ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการ

1. ชื่อ – สกุล

นายสันติ ปานน้อย

2. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (MBA) รามคำแหง

3. ประวัติการทำงาน

ปี 2543 – 2545 ดำรงตำแหน่ง คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

ปี 2548 – 2549 ดำรงตำแหน่ง ประธานสภาคณาจารย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ปัจจุบันอาจารย์ระดับ 7 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2. นักวิจัย

1. ชื่อ – สกุล

นายชาวลิต สิมสวย (Mr. Chaowalit Simsuy)

2. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3-3405-00314-78-2

3. ที่อยู่และสถานที่ติดต่อ

เลขที่ 439 ถนนจรีระ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

โทรศัพท์มือถือ 06 – 5234329 FAX. 044 - 612858

simchaow@hotmail.com หรือ chowa@thaimail.com

4. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ ระดับ 6 ดำรงตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

31000 โทรศัพท์ 044 – 611221 โทรสาร 044 – 612858

5. ประวัติการศึกษา

1.ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขา ออกแบบผลิตภัณฑ์ฯ (เกียรตินิยม)

จบการศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2539 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ (โดยได้รับ

ทุนการศึกษาพัฒนาอาจารย์ ครุทายาทอุดมศึกษารุ่นที่ 1.

กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2535)

2. ปริญญาโท การวางแผนภาคและเมืองมหบัณฑิต (สาขาการวางผังเมือง) จบการศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2545 จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. ประวัติการทำงานและผลงานการวิจัย

1. พ.ศ. 2539 ถึง ปัจจุบัน รับราชการตำแหน่งอาจารย์ ระดับ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
2. พ.ศ. 2540 – 2542 ร่วมทำงานกับหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จังหวัดบุรีรัมย์
3. พ.ศ. 2543 - 2545 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. พ.ศ. 2543 - 2545 เข้าทำงานในสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ตำแหน่งผู้ช่วยนักวิจัย) โดยได้ร่วมทำวิจัยโครงการต่างๆดังนี้
  - การศึกษาวิจัยเพื่อวางแผนการพัฒนาเมืองให้กับ เทศบาลนครอุดรธานี
  - การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเขตบางเขน ให้กับกรุงเทพมหานคร
  - การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเขตจตุจักร ให้กับกรุงเทพมหานคร
  - การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเขตบางซื่อ ให้กับกรุงเทพมหานคร
  - การศึกษาวิจัยเพื่อวางแผนการพัฒนาท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร – ระนอง ให้กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

5. ผลงานการทำงานวิจัย

- ปี พ.ศ. 2544 การทำเมืองน่าอยู่ เทศบาลเมืองอุดรดิตต์ (สนับสนุนจากพอช.)ร่วมกับ อาจารย์ ขวัญสรวง อติโพธิ์
- ปี พ.ศ. 2545 การใช้ที่ว่างในชุมชนเมือง กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โครงการของรัฐสภา ร่วมกับ อาจารย์ ขวัญสรวง อติโพธิ์
- ปี พ.ศ. 2546 การวิจัยเชิงปฏิบัติการชีวิตสาธารณะท้องถิ่นอุบลราชธานี น่าอยู่ (เป็นผู้ประสานงานโครงการหรือหัวหน้าโครงการ) รับทุนจาก สสส. ร่วมกับ อาจารย์ ขวัญสรวง อติโพธิ์
- ปี พ.ศ. 2546 - 2548 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ภาคนิพนธ์นักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวนกว่า 20 เรื่อง
- ปี พ.ศ. 2547 โครงการพัฒนาและเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

ประเภทอาหารและเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์แดงแหมเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย

- ปี พ.ศ. 2547 โครงการพัฒนาและเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน
ประเภทอาหารและเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์คุกกี้อาวกล่อง อำเภอลำปลาย
มาศ จังหวัดบุรีรัมย์ (หัวหน้าโครงการ)
- ปี พ.ศ. 2547 โครงการพัฒนาและเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน
ประเภทอาหารและเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์ปลาร้าข้ามปี บ้านหนองคู
อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี (หัวหน้าโครงการ)
- ปี พ.ศ. 2548 โครงการวิจัยการบริหารจัดการงานวิจัย กรณี : การพัฒนา
โจทย์และข้อเสนอโครงการด้านการท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการ
สนับสนุนจาก สกอ. (หัวหน้าโครงการ)
- ปี พ.ศ. 2548 โครงการวิจัยรูปแบบการใช้ที่ว่างเพื่อการพัฒนาด้านภูมิทัศน์
ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยการสนับสนุนของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏบุรีรัมย์ (หัวหน้าโครงการ)
- ปี พ.ศ. 2548 โครงการพัฒนานโยบายสาธารณะเมืองสีเขียวและพื้นที่
สาธารณะ ในเขตอีสานตอนล่าง(นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) โดย
ทุนสนับสนุนจากมูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ (มสช.) (หัวหน้าโครงการ)

3. นักวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล

นายบุญย์เสนอ ตริวิเศษ

Bunsanoe Triwiset

๒. วันเกิด

วันอังคารที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๑ (ดูจากทะเบียนบ้าน) ภูมิลำเนา จังหวัดบุรีรัมย์

๓. การศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๗-๒๕๓๐ มัธยมศึกษาตอนปลาย สายศิลป์ โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม

พ.ศ.๒๕๓๑-๒๕๓๕ ปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต(ค.บ.) สาขาภาษาไทยวิชาโท

ประวัติศาสตร์ วิทยาลัยครูนครราชสีมา

พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๒ ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาภาษาไทย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปริญญาโท : การวิเคราะห์ปัญหาการพูดและ

การเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในเขตอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ใช้ภาษาเขมรและภาษาส่วยในชีวิตประจำวัน

พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๖ ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๔. สถานที่ทำงาน

ตำแหน่งอาจารย์ ประจำภาคมนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เลขที่ ๔๓๙ ถนนจิระ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๕. บทความ

พ.ศ. ๒๕๔๕

๕.๑ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๕, มิถุนายน-พฤศจิกายน). อิทธิพลของรามเกียรติ์ต่อสังคมไทย และวิถีชีวิตไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๒ (๑) : ๒-๗.

๕.๒ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๕, กรกฎาคม, ๒๔-๓๐). อัจฉริยะลักษณะแห่งภาษาไทย. สารประชาสัมพันธ์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๑ (๑๕) : ๑๔-๑๗.

๕.๓ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๕, ตุลาคม, ๒๓-๒๗). เชื่อในสิ่งที่ทำ ทำในสิ่งที่เชื่อ.

สารประชาสัมพันธ์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๑ (๓๗) : ๒๓-๒๖.

พ.ศ. ๒๕๔๖

๕.๔ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๖, มกราคม, ๑๕-๒๑). มหาวิทยาลัยพระพุทธรูป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สารประชาสัมพันธ์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๒ (๒) : ๑๔-๑๗.

๕.๕ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๖, พฤษภาคม-ตุลาคม). วิจัยวรรณกรรม คนกับเสือ ของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. วารสารวิชาการ ร่มยสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๑ (๑) : ๔๕-๕๐.

๕.๖ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๖, สิงหาคม, ๒๕). วิสัยทัศน์วางชัดปฏิรูป. สารประชาสัมพันธ์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๒ (๑๒) : ๑๔-๑๕.

๕.๗ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๖, พฤศจิกายน-๒๕๔๗, เมษายน). การพัฒนาคุณภาพบทความทางวิชาการ. วารสารวิชาการ ร่มยสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๑ (๒) : ๔๖-๕๖.

๕.๘ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๖, พฤศจิกายน-๒๕๔๗, เมษายน). ทายทำฝ่าวิกฤต : ด้วยหลักคิดบูรณาการ. วารสารวิชาการ ร่มยสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๑ (๒) : ๔๗-๖๔.

๕.๙ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๖, ธันวาคม, ๘). ชุ่มฉนวน : ชะตากรรมของถูงยาง.

สารประชาสัมพันธ์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. ๓๒ (๒๕) : ๑๔-๑๗.

พ.ศ. ๒๕๔๗

๕.๑๐ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๗). คำคมกับการพัฒนาปัญญาและจิตวิญญาณ. **วารสารบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓ (๑) : ๙๒-๙๙.

๕.๑๑ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๗, มิถุนายน, ๓๐). เรียนรู้วิถีปัญญานิยม : ผู้การเป็นมหาวิทยาลัยที่เข้มแข็งและยั่งยืน. **สารประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๓ (๕๐) : ๑๔-๑๙.

๕.๑๒ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๗, กรกฎาคม, ๕). สไปเดอร์แมน ๒ สอนเด็ก. **สารประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๓ (๕๑) : ๑๔-๑๙.

๕.๑๓ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๗, สิงหาคม, ๙). ทำไม่ต้องขี้. **สารประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๓ (๕๗) : ๑๔-๑๙.

๕.๑๔ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๗, พฤศจิกายน, ๑๐). นักสู้ผู้ยิ่งใหญ่ : สื่อทางความคิดของบทเพลงคาราบาว. **สารประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๓ (๖๑) : ๑๔-๑๙.

พ.ศ. ๒๕๔๘

๕.๑๕ เสนอ ตริวิเศษ. (๗ มีนาคม ๒๕๔๘). มหาวิทยาลัยไทยกับการจัดอันดับอุดมศึกษาโลก. **มติชน**. หน้า ๑๑.

๕.๑๖ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๘, พฤศจิกายน, ๒). สำนึกธรรมดา จากการศึกษามาเลเซีย-สิงคโปร์. **สารประชาสัมพันธ์ ราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๔ (๑๐๖) : ๑๖-๑๗.

๕.๑๗ เสนอ ตริวิเศษ พิสูจน์ อริยะกูกันต์ และสุรศักดิ์ กาญจนเพชรรัตน์. (๒๕๔๘, กรกฎาคม-ธันวาคม). การศึกษาความรู้พื้นฐานภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ชั้นปีที่หนึ่ง ปีการศึกษา ๒๕๔๘. **วารสารวิชาการ รมยสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓ (๒) : ๕๗-๖๓

๕.๑๘ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๘, พฤศจิกายน, ๒๓). ภาษาไทยดีกว่าภาษาอื่น...จริงหรือ. **สารประชาสัมพันธ์ ราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๔ (๑๐๙) : ๑๘-๑๙.

๕.๑๙ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๘, ธันวาคม, ๗). ดานะฮ์คูมี-แผ่นดินมาตุภูมิ : ภาพสะท้อนความอ่อนแอทางการเมืองภาคประชาชน. **สารประชาสัมพันธ์ ราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๔ (๑๑๑) : ๑๒-๑๔.

๕.๒๐ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๘, กรกฎาคม-ธันวาคม). วิจัยรณรงค์วรรณกรรมเรื่องสั้นและบทกวีการเมือง รางวัลพานแว่นฟ้า ครั้งที่ ๒. **วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. ๑ (๒[๒]) : ๑๕-๒๕.

พ.ศ. ๒๕๔๙

๕.๒๑ เสนอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๙, มกราคม, ๑๑). Goal เกมหยุดโลก. **สารประชาสัมพันธ์ ราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๕ (๑๑๔) : ๒๐-๒๑.

๕.๒๒ เส้นอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๙). ราชศัพท์ : ระดับของภาษา. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๑ (ฉบับปฐมฤกษ์) : ๙๔-๑๐๑.

๕.๒๓ บุญยเส้นอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๙, กรกฎาคม, ๒๐). สุนทรพจน์ : พจนานุกรมการณ. **สารประชาสัมพันธ์ ราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๓๕ (๑๑๔) : ๒๐-๒๑.

พ.ศ. ๒๕๕๐

๕.๒๔ บุญยเส้นอ ตริวิเศษ. (๒๕๕๐, มกราคม-มิถุนายน). ปี ๒๕๕๐ เป็นปีภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติ คนไทยจะมีส่วนร่วมในการรณรงค์ภาษาไทยอย่างไร. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์**. ๒ (๑) : ๕๕-๖๐.

๖. ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

- ๖.๑ วรรณกรรมวิจารณ์
- ๖.๒ การวิจัยทางภาษาไทย (แต่งร่วม)
- ๖.๓ การสื่อสารด้วยภาษาไทย
- ๖.๔ ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการสืบค้น
- ๖.๕ การเขียน
- ๖.๖ การอ่านเพื่ออุดมคติ
- ๖.๗ การพูดเพื่อสังคม
- ๖.๘ หลักภาษาไทย (แต่งร่วม)
- ๖.๙ การเขียนสร้างสรรค์

๗. หนังสือ

๗.๑ เส้นอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๖). **ครู การศึกษา และโลกาภิวัตน์**. ๙ บทความคัดสรรที่เขียนขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔. จำนวน ๔๘ หน้า.

๗.๒ เส้นอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๗). **ภาษาไทยที่รัก**. ๘ บทความเกี่ยวกับภาษาไทยที่เขียนขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔. จำนวน ๓๐ หน้า.

๗.๓ เส้นอ ตริวิเศษ. (๒๕๔๙). **ความรู้สึกรักคิด : รวมบทความคัดสรรของนักเขียนรางวัลสุภาวีย์ เทวกุล และรางวัลพานแว่นฟ้า**. จำนวน ๙๘ หน้า.

๘. งานวิจัย

งานวิจัยที่ดำเนินการเสร็จแล้ว

๘.๑ การพัฒนาทักษะการผันวรรณยุกต์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยใช้แบบฝึกทักษะการผันวรรณยุกต์. ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสหกรณ์ออมทรัพย์ครูศรีสะเกษ ประจำปี ๒๕๔๔.

๘.๒ การพัฒนาทักษะการแต่งคำประพันธ์โดยใช้กิจกรรมการอ่านทำนองเสนาะเป็นสื่อการเรียนรู้. ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๔๘.

๘.๓ การศึกษาความรู้พื้นฐานภาษาไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ชั้นปีที่หนึ่ง ปีการศึกษา ๒๕๔๘. ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๔๘. (ผู้ร่วมวิจัย)

๘.๔ การวิเคราะห์วรรณกรรมการเมือง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๘ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๔๘.

งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ

๘.๕ การศึกษาศักยภาพหมู่บ้านข้างในเขตอีสานตอนใต้ และการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอื่น ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ปีงบประมาณ๒๕๔๙ โดยมี อ. สันติ ปานน้อย เป็นหัวหน้าโครงการ. (ผู้ร่วมวิจัย) . การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในหมู่บ้านข้างในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอีสานตอนใต้เพื่อการเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวแบบอื่น ๆ

๘.๖ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีงบประมาณ ๒๕๕๐ โดยมี ผศ. วันทนี นามสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าโครงการ. (ผู้ร่วมวิจัย) .

๘.๗ ประเสริญ จันดำ : มหากวีบุรีรัมย์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๕๐.

๙. ประสบการณ์

ประสบการณ์ทางวิชาการ

๙.๑ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๑๐ ปี

๙.๒ วิทยากรอบรมสอบบรรจุครู อบรม., อบรม.

๙.๓ วิทยากรอบรมการอ่านทำนองเสนาะ ชับเสภา และเห่เรือ

๙.๔ เป็นที่ปรึกษาแก่ครูการศึกษาขั้นพื้นฐานในการทำผลงานทางวิชาการ

ประสบการณ์การบริหาร

พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙ เลขานุการสาขาวิชาภาษาไทย

พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๔๗ เลขานุการสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน

พ.ศ. ๒๕๔๘-ปัจจุบัน รองคณบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

พ.ศ. ๒๕๔๙-ปัจจุบัน หัวหน้าสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

๑๐. รางวัลเกียรติยศที่เคยได้รับ

๑๐.๑ ธันวาคม ๒๕๔๗ ได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดวิจารณ์วรรณกรรมการเมืองรางวัล พานแว่นฟ้า ครั้งที่ ๒ ประจำปี ๒๕๔๗ จัดโดยประกวดโดยรัฐสภาและสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ผลงานตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (๒) [กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๔๘]. หน้า ๑๕-๒๕.

๑๐.๒ เมษายน ๒๕๔๘ ได้รับโล่เกียรติยศ ชนะการประกวด “จดหมายถึงศรีบูรพา” จัด ประกวดโดยมูลนิธิสุภาวดี เทวกุล ในงานสัปดาห์หนังสือครั้งที่ ๓๓ ณ หอประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ผลงานตีพิมพ์ในหนังสือชื่อ มูลนิธิสุภาวดี เทวกุลฯ จัดประกวดวรรณกรรมการเขียนจดหมายถึง ศรีบูรพา ๑๐๐ ปี “ศรีบูรพา” กุหลาบ สายประดิษฐ์ หน้า ๙๗-๑๐๒. สำนักพิมพ์เพื่อนดี

๑๐.๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ได้รับการประกาศเกียรติคุณเป็นครูภาษาไทยดีเด่นระดับอุดมศึกษา ประจำปี ๒๕๕๘ ในโอกาสครบ ๖๐ ปี สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กรุงเทพมหานคร